

MINISTERUL
EDUCAȚIEI ȘI CERCETĂRII

HR EXCELLENCE IN RESEARCH

Universitatea
„Ștefan cel Mare”
din Suceava

Lucrări științifice

SIMPOZION ȘTIINȚIFIC AL TINERILOR CERCETĂTORI

EDIȚIA A XIX-a

(16 – 17 aprilie 2021)

Vol. 1

**Republica Moldova
Chișinău, 2021**

MINISTERUL
EDUCAȚIEI ȘI CERCETĂRII

Universitatea
„Ștefan cel Mare”
din Suceava

Lucrări științifice

SIMPOZION ȘTIINȚIFIC INTERNAȚIONAL AL TINERILOR CERCETĂTORI

EDIȚIA A XIX-a

(16 – 17 aprilie 2021)

Vol. 1

Republica Moldova
Chișinău, 2021

Lucrări științifice ale simpozionului științific internațional (16-17 aprilie 2021), Volumul 1

Copyright 2021

Editori:

Academia de Studii Economice a Moldovei, Republica Moldova. Adresa: Republica Moldova, mun. Chișinău, str. Mitropolit Gavriil Bănulescu-Bodoni, 61, MD-2005, Telefon: + 37322224128, Fax: +37322221968, www.ase.md

Editura ASEM, Centrul Editorial-Poligrafic al ASEM. Adresa: Republica Moldova, mun. Chișinău, str. Mitropolit Gavriil Bănulescu-Bodoni, 59, ASEM, bloc B, b. 502, MD-2005, Telefon: + 37322402936, www.ase.md

Toate drepturile sunt rezervate

Editorii nu sunt responsabili pentru conținutul lucrărilor științifice publicate și nici de opiniile autorilor prezentate în acest Volum.

COLEGIUL DE REDACȚIE

Redactor-șef: Prof. univ., dr. hab., academician Grigore BELOSTECINIC

Membri:

Corneliu GUȚU, dr., Prorector pentru Cercetare și Parteneriate, ASEM

Liliana STAYER, cercet. șt., Șef Serviciu Știință, ASEM

Diana BRAGOI, Secretar științific al Senatului ASEM, ASEM

Angela CASIAN, dr., Director al Școlii Masterale de Excelență în economie și business ASEM

Roman LIVANDOVSKI, dr., Decan al Facultății „Business și Administrarea Afacerilor”, ASEM

Veaceslav ZAPOROJAN, dr., Decan al Facultății „Economie Generală și Drept”, ASEM

Ludmila COBZARI, dr., hab., Decan al Facultății „Finanțe”, ASEM

Lilia GRIGOROI, dr., Decan al Facultății „Contabilitate”, ASEM

Zinovia TOACĂ, dr., Decan al Facultății „Tehnologii Informaționale și Statistică Economică”, ASEM

Nina ROȘCOVAN, dr., Șef Laborator „Programe și Proiecte Internaționale” al ICESE, ASEM

DESCRIEREA CIP A CAMEREI NAȚIONALE A CĂRȚII DIN REPUBLICA MOLDOVA

Simpozion Științific Internațional al Tinerilor Cercetători (19 ; 2021 Chișinău).

Simpozion Științific Internațional al Tinerilor Cercetători, Ediția a 19-a, (16-17 aprilie 2021) :

Lucrări științifice : [în vol.] / colegiul de redacție: Grigore Belostecinic (redactor-șef) [et al.] – Chișinău : ASEM, 2021 – . – ISBN 978-9975-155-40-3.

Cerințe de sistem: PDF Reader.

Vol. 1. – 2021. – 79 p. : fig., fig. color, tab. – Antetit.: Min. Educației și Cercet., Acad. de Studii Econ. a Moldovei. – Texte : lb. rom., engl. – Rez.: lb. rom., engl., rusă. – Referințe bibliogr. la sfârșitul art. – În red. aut. – e-ISBN 978-9975-155-41-0 (PDF).

082:378=135.1=111

S 57

ISBN 978-9975-155-41-0

DOI 10.5281/zenodo.5669643

Acest Volum include lucrările științifice prezentate la Șimpozionul Științific Internațional al Tinerilor Cercetători, 16-17 aprilie 2021, care s-a desfășurat în cadrul Academiei de Studii Economice a Moldovei (ASEM), Chișinău, Republica Moldova.

Simpozionul a cuprins următoarele secțiuni:

SECȚIUNILE TEMATICE:

I. MASTERANZI (CILUL II)

Secțiunea: Dezvoltarea Republicii Moldova în noul context politic, social și economic, în cercetările masteranzilor ASEM

II. STUDENȚI (CICLUL I), ELEVI (COLEGIU)

Secțiunea 1: Managementul și dezvoltarea durabilă a afacerilor în sec.XXI

Secțiunea 2: Perspective de dezvoltare în sfera serviciilor: comerț, turism și alimentație publică

Secțiunea 3: Contabilitate, audit și analiză economică

Secțiunea 4: Suport informatic și metode cantitative în economie

Secțiunea 5: Jurisprudență națională și europeană

Secțiunea 6: Contribuția ITC în dezvoltarea economiei digitale

Secțiunea 7: Integrarea economică și cooperare internațională

Secțiunea 8: Finanțe și asigurări

Secțiunea 9: Resurse umane și afaceri publice

Secțiunea 10: Tendințele marketingului modern

Secțiunea 11: Econometrie și statistică economică

Secțiunea 12: Aspecte teoretice și practici eficiente pentru o dezvoltare sustenabilă a economiei naționale

Secțiunea 13: Aspecte teoretice și practice ale activității unităților economice

Secțiunea 14: Dezvoltarea instrumentelor și instituțiilor financiare la etapa actuală

CUPRINS

Volumul I: Masterazi (ciclul II)

SECȚIUNEA TEMATICĂ:

Dezvoltarea Republicii Moldova în noul context politic, social și economic, în cercetările masteranzilor ASEM

RCA AND CASCO CAR INSURANCE IN THE REPUBLIC OF MOLDOVA AND DEVELOPMENT PERSPECTIVES **8**
ASIGURĂRILE AUTO RCA ȘI CASCO ÎN REPUBLICA MOLDOVA ȘI PERSPECTIVE DE DEZVOLTARE

Gobjilă Virginia, masterandă

Programul: Finanțe Corporative și Asigurări

Academia de Studii Economice din Moldova

Coordonator științific: Cobzari Ludmila, dr. hab., prof. univ.

Academia de Studii Economice din Moldova

ELECTORAL REGULATIONS REGARDING THE FINANCING OF POLITICAL PARTIES **13**
REGLEMENTĂRILE ELECTORALE CU PRIVIRE LA FINANȚAREA PARTIDELOR POLITICE

Vataman Maria, masterandă

Programul: Managementul Administrației Publice

Academia de Studii Economice din Moldova

Coordonator științific: Munteanu Igor, dr., conf. univ.

Academia de Studii Economice din Moldova

THE ROLE OF SMART SPECIALISATION IN REGIONAL DEVELOPMENT **18**
ROLUL SPECIALIZĂRII INTELIGENTE ÎN DEZVOLTAREA REGIONALĂ

Pisică Rodica, masterandă

Programul: Tranzacții Internaționale și Diplomatie Economică

Academia de Studii Economice din Moldova

Coordonator științific: Crudu Rodica, dr., conf. univ.

Academia de Studii Economice din Moldova

CONTINUOUS QUALITY ASSURANCE PROCESSES FOR SOFTWARE PRODUCTS **26**
ASIGURAREA ÎN REGIM CONTINUU A CALITĂȚII PRODUSELOR SOFTWARE

Secu Andrei, masterand

Programul: Management Informațional

Academia de Studii Economice din Moldova

Coordonator științific: Zgureanu Aureliu, dr., conf. univ.

Academia de Studii Economice din Moldova

APPLICATION OF MODERN METHODS IN ORGANIZING INTERNAL FINANCIAL CONTROL IN BANKS APLICAREA METODELOR MODERNE IN ORGANIZAREA CONTROLULUI FINANCIAR INTERN ÎN BĂNCI	33
Mardari Dana, masterandă Programul: Administrare Bancară Academia de Studii Economice din Moldova Coordonator științific: Cobzari Ludmila, dr. hab., prof. univ., Academia de Studii Economice din Moldova	
FINANCIAL RISK ANALYSIS BASED ON LEVERAGE ANALIZA RISCULUI FINANCIAR PE BAZA EFECTULUI DE LEVIER	39
Grib Cristina, masterandă Programul: Finanțele și Contabilitatea Firmei Academia de Studii Economice din Moldova Coordonator științific: Cobzari Ludmila, dr. hab., prof. univ., Academia de Studii Economice din Moldova	
ACCOUNTING CHALLENGES IN ONLINE COMMERCE PROVOCĂRILE CONTABILE ÎN COMERȚUL ONLINE	44
Moisei Ana, masterandă Programul: Finanțele și Contabilitatea Firmei Academia de Studii Economice din Moldova Coordonator științific: Bajan Maia, dr., conf. univ., Academia de Studii Economice din Moldova	
RETROSPECTIVE ANALYSIS OF THE BUDGETARY POLICY IN THE REPUBLIC OF MOLDOVA ANALIZA RETROSPECTIVĂ A POLITICII BUGETARE ÎN REPUBLICA MOLDOVA	48
Scripnic Diana, masterandă Programul: Administrarea Financiar-Bancară Academia de Studii Economice din Moldova Coordonator științific: Petroia Andrei, dr., conf. univ., Academia de Studii Economice din Moldova	
THE INVESTMENT ATTRACTIVENESS OF GOVERNMENT SECURITIES IN THE REPUBLIC OF MOLDOVA ATRACTIVITATEA INVESTIȚIONALĂ A VALORILOR MOBILIARE DE STAT ÎN REPUBLICA MOLDOVA	56
Scripnic Diana, masterandă Programul: Administrarea Financiar-Bancară Academia de Studii Economice din Moldova Coordonator științific: Bilooaia Svetlana, dr., conf. univ., Academia de Studii Economice din Moldova	

**PANDEMIC'S IMPACT ON THE STOCK MARKET EVOLUTION
(ON THE EXAMPLE OF DAIMLER AG) 63**
**ВЛИЯНИЕ ПАНДЕМИИ НА ЭВОЛЮЦИЮ ФОНДОВОГО РЫНКА
(НА ПРИМЕРЕ DAIMLER AG)**

Bahcivanji Nicolai, masterand

Programul: Administrarea Financiar-Bancară

Academia de Studii Economice din Moldova

Coordonator științific: Biloocaia Svetlana, dr., conf. univ.

Academia de Studii Economice din Moldova

INSURANCE - COMPONENT PART OF RISK MANAGEMENT 69
**ASIGURAREA - PARTE COMPONENTĂ A MANAGEMENTULUI
RISCURILOR**

Leorda Vasile, masterand

Programul: Finanțe Corporative și Asigurări

Academia de Studii Economice din Moldova

Coordonator științific: Băncilă Natalia, dr. hab., prof. univ.

Academia de Studii Economice din Moldova

RESEARCHES REGARDING REMITTANCES AND FINANCIAL 76
**INSTRUMENTS FOR THEIR CAPITALIZATION IN THE REPUBLIC OF
MOLDOVA**
**CERCETĂRI PRIVIND REMITENȚELE ȘI INSTRUMENTELE FINANCIARE
DE VALORIFICARE A LOR ÎN REPUBLICA MOLDOVA**

Frunza Lucian, masterand

Programul: Managementul Administrației Publice

Academia de Studii Economice din Moldova

Coordonator științific: Vaculovschi Dorin, dr., conf. univ.

Academia de Studii Economice din Moldova

VOLUMUL I

MASTERANZI (CICLUL II)

SECȚIUNEA TEMATICĂ:

**Dezvoltarea Republicii Moldova în noul context
politic, social și economic, în cercetările
masteranzilor ASEM**

RCA AND CASCO CAR INSURANCE IN THE REPUBLIC OF MOLDOVA AND DEVELOPMENT PERSPECTIVES

ASIGURĂRILE AUTO RCA ȘI CASCO ÎN REPUBLICA MOLDOVA ȘI PERSPECTIVE DE DEZVOLTARE

GOBJILĂ Virginia, masterandă

Programul: Finanțe Corporative și Asigurări

Academia de Studii Economice din Moldova

Republica Moldova, Chișinău, str. Bănulescu-Bodoni 61, www.ase.md

e-mail autor: virginiagobjila@ase.md

Abstract. *Since the beginning of human civilization, there have been marvelous predictions for the prevention of damage, but also for the support of the world. Insurance companies are obliged to establish premium reserves, which are at the disposal of the insurance company and can be used as a resource. The use of these reserves of premiums is done by placing these amounts in shares, bonds, treasury bills, term deposits with banks, lending, purchases of real estate, etc. The financial resources provided by the insurance companies do not increase the monetary mass in the market, but they do not redistribute it. Only in the case of loans secured on the basis of the life insurance policy does the monetary mass increase, but it is also a misfortune.*

Keywords: *insurance, risk, insured case, compensasion*

JEL CLASSIFICATION: G22

INTRODUCERE

Analizând sectorul asigurărilor de răspundere civilă, care în afară de faptul că protejează patrimoniul asiguratului, au și un important rol social, deoarece permit persoanelor care au avut de suferit de pe urma diferitelor accidente să fie despăgubite prompt și integral de către compania de asigurare. În acest fel, persoanele păgubite nu mai așteaptă până când autorul faptei va fi în măsură să achite despăgubirea sau uneori până când acesta va fi descoperit (este vorba de cazurile când vinovații în producerea unor accidente de autovehicule nu sunt identificați imediat) [1].

Obiecte ale asigurării facultative CASCO sunt toate mijloacele de transport auto, remorci, semiremorci, posibile de asigurat, adică dispun de numere aplicate pe caroserii, motoare, nu prezintă deteriorări penetrante ale elementelor caroseriei, fisurări ale geamurilor. La dorința clientului pot fi asigurate accesoriile adiționale, șoferul și pasagerii de eventualele consecințe ale accidentelor de circulație. Mijloacele de transport sunt protejate 24/24 ore (non-stop), indiferent de locul parcării. La cererea asiguratului, valabilitatea contractului de asigurare poate fi extins și pentru teritoriul altor state.

Etapele de parcurs în vederea încheierii unei asigurări auto de tip RCA și CASCO sunt următoarele:

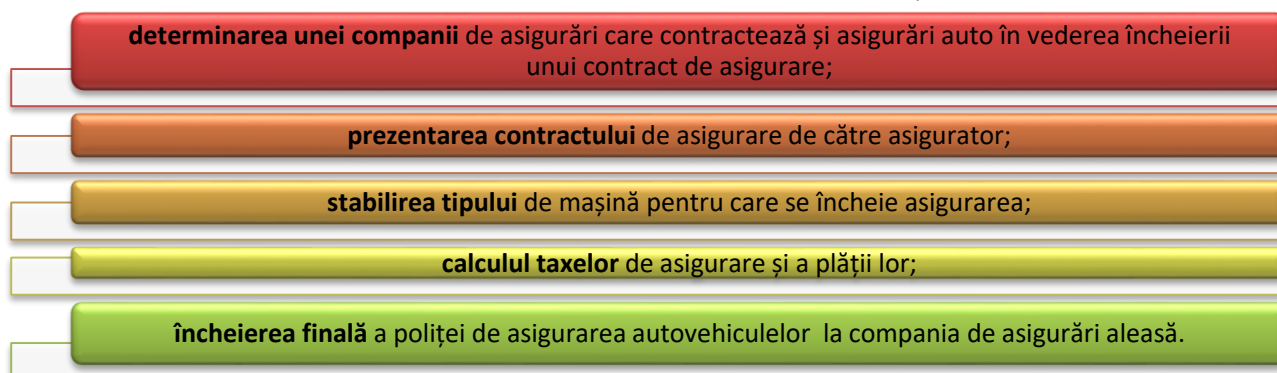

Figura 1. Etapele de încheiere a contractului de asigurare auto de tip RCA și CASCO

Sursa: *Elaborată de autor în baza articolului disponibil: Șerbănescu Cosmin, Finanțe și bănci, asigurări An 2007, „Asigurările de tip CASCO”, Nr. 9, pag. 63*

Piața asigurărilor auto, îndeplinind și un rol social prin RCA și CASCO, trebuie să fie clădită/fundamentată pe echilibru. Această nevoie de stabilitate este în directă legătură cu mărirea daunei medii, cu sumele de despăgubire în creștere pe vătămări corporale și/sau deces, ori acest echilibru, pentru a rămâne fiabil, nu se poate baza pe prime în scădere. În cauza condițiilor economice deloc ușoare în care marea majoritate a populației trăiește, apar situații care îndeamnă diverși proprietari să obțină venituri rapide prin avariarea unor vehicule a căror valoare de piață actuală este inferioară valorii asigurate [2].

Caracteristicile calitative ale pieței asigurărilor relevă structura diferitelor tipuri de asigurări în totalul pieței de asigurare. Din datele prezentate în *Figura 2* se observă că cea mai mare cotă din portofoliul primelor încasate pentru această perioadă, îi revine componentei obligatorii a contractării polițelor și anume RCA (peste 50% din totalul primelor încasate), aceasta fiind urmată de asigurarea facultativă CASCO cu o cotă de 22 %. Situația dată este cauzată nu doar de modesta inițiere a populației în problema asigurărilor, aceasta nefiind la curent cu modul în care trebuie să-și gestioneze riscurile, dar și de faptul că în conștiința populației a rămas încă încrederea în stat ca asigurător.

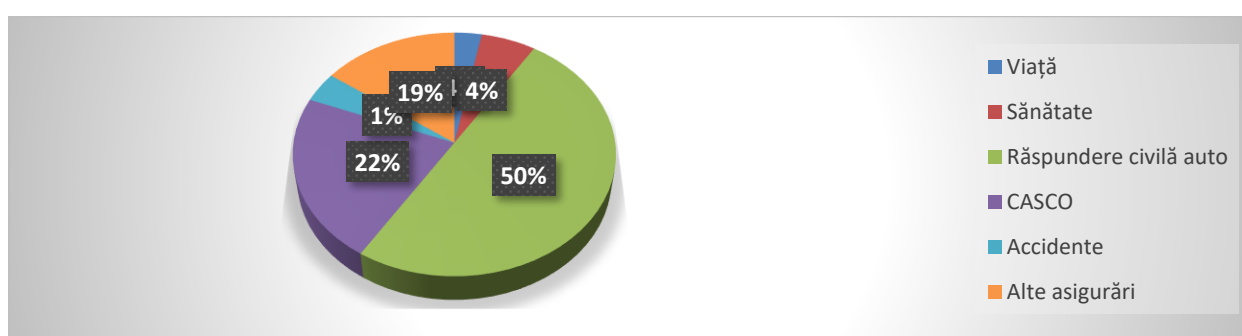

Figura 2. Structura portofoliului companiilor de asigurări din Republica Moldova în anul 2020, %

Sursa: Elaborată de autor în baza Rapoarte anuale ale CNPF și alte date din Sectorul asigurări. Disponibil la <http://cnpf.md/md/segas/>

În urma realizării unei analize, care indică ponderea contractelor de asigurare facultativă CASCO față de totalul contractelor încheiate în perioada 2016-2020 (*figura 3*), se observă cu ochiul liber o pondere foarte mică deținută de contractele CASCO, păstrându-se pe toată perioada analizată un ritm de creștere foarte lent, dar stabil. Ce ține de asigurările RCA, care dețin o pondere semnificativă din total contracte, cca 55%, nu este o consternație din motiv că asigurarea este obligatorie și numărul de mașini înregistrate în Republica Moldova este într-o continuă creștere, fapt care și este factorul esențial la numărul de contracte încheiate.

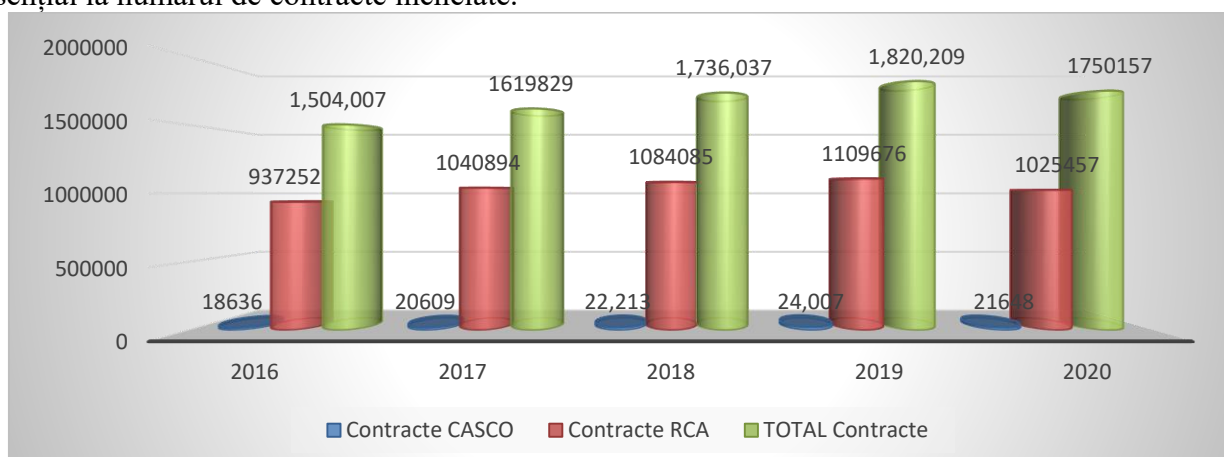

Figura 3. Total contracte încheiate de companiile de asigurări din asigurările RCA și CASCO față de întreg sistem de asigurare în Republica Moldova pentru perioada 2016-2020

Sursa: Elaborată de autor în baza Rapoarte anuale ale CNPF și alte date din Sectorul Asigurări. Disponibil la <http://cnpf.md/md/segas/>

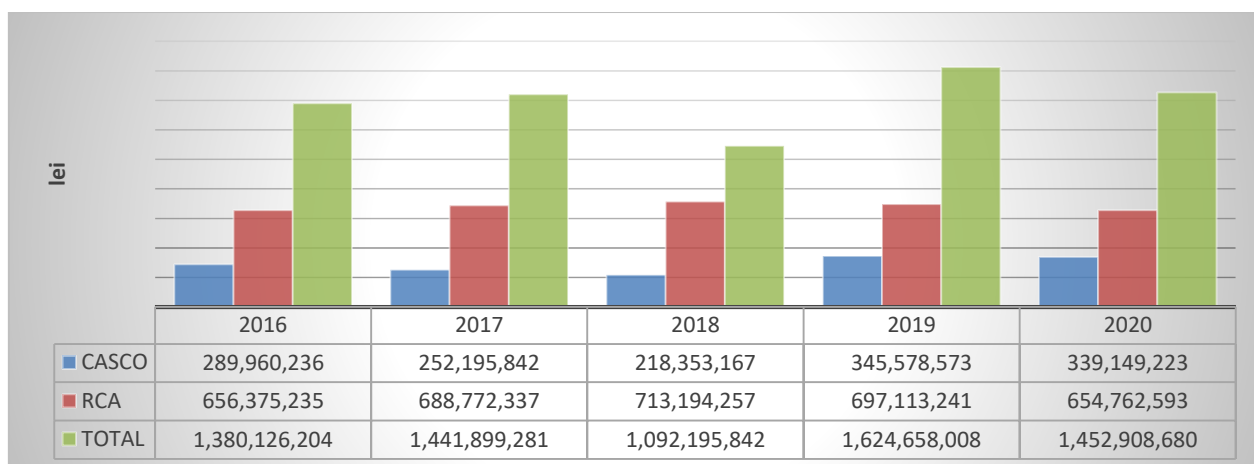

Figura 4. Totalul primelor brute încasate de companiile de asigurări din asigurările RCA și CASCO în Republica Moldova pentru perioada 2016-2020, mln lei

Sursa: Elaborată de autor în baza Rapoarte anuale ale CNPF și alte date din Sectorul Asigurări. Disponibil la <http://cnpf.md/md/segas/>

În urma examinării figurei 4 se poate observa că evoluția primelor de asigurare pe parcursul celor 5 ani analizați a avut o tendință ușor variabilă și anume înregistrându-se în anul 2018 cea mai mică pondere în totalul primelor brute încasate atât a asigurărilor RCA și CASCO cât și la total primele brute încasate au înregistrat un trend descendent. De asemenea în anul 2019 se indentifică cea mai mare cotă de încasare a primelor brute pe întregul sistem de asigurare și anume asigurările CASCO cu o pondere de 22% respectiv 43% calculat din considerentul că totalul primelor brute a crescut semnificativ față de anii precedenți. Factorul de creștere semnificativă a ponderii asigurărilor CASCO în 2019 se datorează intrării unui flux mare de autovehicule scumpe în țară în acești ani, care a și contribuit ca consumatorii să-și asigure investiția făcută [3]. Un factor esențial ce a influențat a fost leasing-ul, deoarece cca 1800 mașini în anul 2020 au fost cumpărate în leasing și 1600 sunt obligate să-și facă Casco din considerentul că suma lor depășește limita de 10000 euro. Analizând asigurările obligatorii auto cele mai multe prime subscrise încasate se înregistrează în anul 2018, chiar dacă per total pe piață s-au obținut cel mai mic volum de prime și anume RCA au deținut cca 65%. Analizând anul 2020 deducem în urma datelor expuse că piața asigurărilor a suferit o scădere a primelor brute încasate, datorită pandemiei ce a apărut prin surprindere, nereușind din start să fie întreprinse acțiuni corecte. Pe parcurs au fost identificate pârgșii ce a ajutat la reanimarea pieței asigurărilor, inclusiv a asigurărilor auto obligatorii și facultative.

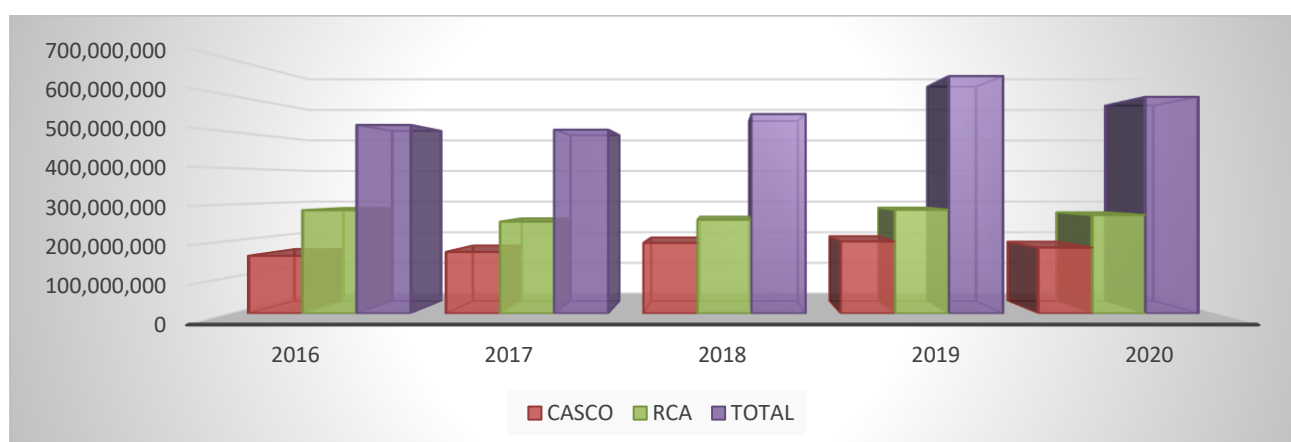

Figura 5. Totalul despăgubirilor și indemnizațiilor achitate de companiile de asigurări din asigurările CASCO și RCA în Republica Moldova pentru perioada 2016-2020, lei

Sursa: Elaborată de autor în baza Rapoarte anuale ale CNPF și alte date din Sectorul Asigurări. Disponibil la <http://cnpf.md/md/segas/>

În urma examinării figurei 5, se poate observa că evoluția despăgubirilor și indemnizațiilor achitate pe parcursul celor 5 ani analizați a asigurărilor CASCO a avut o tendință ascendentă, ceea ce a fost influențat de creșterea numărului de polițe de asigurare. Doar anul 2020 este o excepție, deoarece și numărul primelor a fost într-un trend descendent influențat de mai mulți factori, dar cel mai important rămânând pandemia.

Contribuția asigurărilor la crearea veniturilor în economia Republicii Moldova, care demonstrează gradul de intensitate al asigurărilor în economia țării, în ultimii zece ani a avut o evoluție lentă, cu unele variații ne semnificative în ultimii trei ani. Această dinamică este confirmată de dinamica gradului de penetrare al asigurărilor în PIB, exprimat ca raport între primele brute subscrise și PIB, indicator care în anul 2018, cu o valoare de 1,36% a constatat cel mai înalt nivel de după anul 2009 [4]. Ponderea cea mai mare a primelor subscrise în PIB de 1,5 % a fost înregistrată în anul 2020. Dacă privim lucrurile în aspect comparativ regional, putem menționa că, în anul 2020, gradul de penetrare al asigurărilor în Republica Moldova înregistra cea mai mică valoare dintre țările Europei Centrale și de Est (media 2,76%), celei de Vest (media 8,47%) și statele din regiune: România, Rusia și Ucraina. Prin urmare, piața locală de asigurări la acest capitol, se listează printre țările lumii cu cele mai mici valori ale acestui indicator, media mondială fiind de 7,01%.

Un alt indicator specific sectorului asigurărilor îl reprezintă densitatea asigurărilor sau veniturile din prime de asigurare pe locuitor, care ne indică faptul că în Republica Moldova interesul și capacitatea societății pentru asimilarea asigurărilor este extrem de redus. Prin urmare, începând cu anul 2009 densitatea asigurărilor a trecut peste nivelul de 234,5 lei, ca apoi peste patru ani (în anul 2013) o persoană să cheltuiască pentru asigurare în mediu 365,2 lei. Deși în scădere ne semnificativă față de anul precedent (cu 5,5 lei/locuitor) densitatea totală a asigurărilor în 2020 este de 6,3 ori mai mare decât în 2016. Această creștere însă nu denotă nici pe departe creșterea interesului pentru asigurare, ci mai degrabă creșterea valorii bunurilor asigurate, a tarifelor de asigurare și numărului de autovehicule asigurate prin asigurările facultative CASCO.

REZULTATE ȘI CONCLUZII

În concluzie, reamintim că eficiența activității de asigurări CASCO poate crește prin preocuparea permanentă de aplicarea unor acțiuni menite să contribuie la reducerea cheltuielilor privind administrarea asigurărilor. Pentru a mări cererea de asigurări CASCO este nevoie de a înțelege că acest tip de asigurare se face individual per individ, astfel și condițiile contractuale trebuie să fie clare și într-un volum mic, pentru ca clientul să fie la curent cu tot, dar nici să fie obosit de documentele pe care trebuie să le semneze într-un număr mare, deoarece el simte că ia o mare responsabilitate asupra sa și că totul pare foarte complicat [5]. La asigurările RCA situația este una simplă, prețul ei fiind unul standard pentru toate companiile ce prestează servicii de asigurare, le rămâne să atragă clienții doar prin încredere și siguranța care le-o oferă. Deasemenea, eficiența asigurărilor poate spori și prin utilizarea din plin a avantajelor pe care le oferă economia de piață în ceea ce privește obținerea veniturilor suplimentare prin efectuarea de plasamente investiționale a rezervelor tehnice.

Pentru eficientizarea activității de asigurare **RCA și CASCO** a companiilor și formarea condițiilor bune de activitate este necesar de întreprins unele măsuri, printre care [6]:

- *Menținerea clienților;*
- *Adoptarea activității de asigurare după tehnologiile moderne;*
- *Oferirea oportunității ajustării cadrului normativ, astfel încât victima accidentului auto să aibă opțiunea de a folosi pentru despăgubire propria poliță RCA, urmând ca asigurătorul RCA al victimei accidentului să se întoarcă împotriva asigurătorului RCA al vinovatului de producere a acestuia. Această abordare, atractivă cel puțin din punct de vedere teoretic, ar putea crește semnificativ importanța altor aspecte ale asigurării RCA, în detrimentul prețului.*

BIBLIOGRAFIE:

1. Legea nr.407 din 21.12.2006 cu privire la asigurări
 2. ȚUGULSCHI,a., LUCA, L. *Bazele asigurărilor*. Chișinău:ASEM, 2013, 176p. ISBN 978-9975-75-661-7
 3. Șerbănescu Cosmin, Finanțe și bănci,asigurărian 2007, „Asigurările de tip CASCO”, Nr. 9, pag. 59-63. ISBN 978-9975-75-635-8
 4. Esența economică. Rolul și funcțiile asigurărilor.[online].[citat 20.04.2018]disponibil: <https://ru.scribd.com/doc/256402969/Esenta-economica-Rolul-si-functiile-asigurarilor>
 5. *Esența economică, rolul și funcțiile asigurării în economia de piață*, [online].[citat 01.04.2018]disponibil: <https://conspecte.com/Asigurari/esenta-economica-rolul-si-functiile-asigurarii.html>
 6. Asigurarea CASCO [online] [citat 01.01.2019] disponibil: <https://rapidasig.md/despre-asigurari/casco>
-

Coordonator științific: COBZARI Ludmila, dr. hab., prof. univ.
Academia de Studii Economice din Moldova
Republica Moldova, Chișinău, str. Bănulescu-Bodoni 61, www.ase.md
e-mail: cobzari.ludmila@ase.md

ELECTORAL REGULATIONS REGARDING THE FINANCING OF POLITICAL PARTIES

REGLEMENTĂRILE ELECTORALE CU PRIVIRE LA FINANȚAREA PARTIDELOR POLITICE

VATAMAN Maria, masterandă

Programul: Managementul Administrației Publice

Academia de Studii Economice din Moldova

Republica Moldova, Chișinău, str. Bănulescu-Bodoni 61, www.ase.md

e-mail autor: marita.vataman@gmail.com

Abstract. *The funding regulations contained in the electoral legislation and the law on political parties either do not cover all areas associated with funding, or are sufficiently permissive and ambiguous, giving political parties a fairly wide margin of maneuver. This ambiguity offers multiple possibilities for interpretation, as well as for circumventing those provisions that diminish the capacity of political actors to manage financial resources in a way that is unhindered by anyone.*

Key words: *political parties, electoral campaigns, revenues, fraud*

JEL CLASSIFICATION: E, P2

INTRODUCERE

Subiectul finanțării partidelor politice și campaniilor electorale este unul de interes maxim pentru Republica Moldova, în contextul reformelor democratice și integrării în spațiul european. Sistemul de finanțare a partidelor politice din Republica Moldova aspiră să reflecte valorile, normele și convențiile dominante, atât formale, cât și informale ale societății moldovenești. Practicile și procedurile instituționale prin care aceste valori, norme și convenții au fost aplicate reflectă structura social-economică și culturală dominantă a societății.

Obiectivele cercetării:

- Analiza cadrului legal cu privire la finanțarea partidelor politice;
- Studiarea electoralilor și a modului de raportare a veniturilor și cheltuielilor din campaniile electorale;
- Identificarea unor recomandări eficiente care să faciliteze mecanismul de control a finanțării partidelor politice;

SUCCINTĂ ANALIZĂ A SURSELOR BIBLIOGRAFICE

Aspectul finanțării partidelor politice din Republica Moldova este abordat în cadrul cercetărilor în domeniu, investigațiilor jurnalistice, precum și în cadrul conferințelor internaționale.

Sursele bibliografice analizate sunt reprezentate de cadrul normative ce reglementează finanțarea partidelor politice, publicațiile de la nivel national, precum și studiile internaționale.

METODOLOGIA CERCETĂRII

În realizarea obiectivelor și scopului propus, a fost utilizată abordarea teoretică, cât și practică. Astfel, aspectele teoretice s-au realizat prin **metoda legal instituțională**, ce servește drept instrument de analiză pentru identificarea cadrului legal: principalele acte normative naționale, documente și convenții internaționale; **metoda behavioristă**, s-a axat pe analiza comportamentului politic/electoral al actorilor politici, donatorilor, cotizatorii etc..

În ceea ce privește **abordarea empirică**, au fost analizate investigații jurnalistice, interviuri, conferințe internaționale, date statistice, rapoartele privind veniturile și cheltuielile partidelor politice din campanie electorală.

REZULTATELE OBȚINUTE

În Republica Moldova, finanțarea partidelor politice este reglementată de Legea privind partidele politice (Nr. 294/2007); Codul Electoral (Nr. 1381/1997); Regulamentul privind finanțarea activității partidelor politice (HOTĂRÎRE Nr. 4401/2015).

Republica Moldova rămâne restantă la capitolul ajustării legislației la standardele și recomandările instituțiilor europene cu autoritate în domeniul reglementării finanțării politice. În pofida faptului că au fost întreprinse o serie de măsuri care au completat și au extins zona de acoperire a normei juridice asupra finanțării politice, există foarte multe lacune care nu sunt reflectate în legislația actuală.

Experiența campaniilor parlamentare anterioare a scos în evidență câteva aspecte problematice cauzate de reglementările normative deficitare care s-au manifestat prin:

- finanțarea campaniilor preponderent de către un număr mic de donatori mari, care suportă povara financiară în campanie, situație caracteristică pentru majoritatea concurenților electorali pe durata tuturor campaniilor parlamentare;
- nedeclararea unei părți considerabile a veniturilor și cheltuielilor în campanie de către concurenții electorali, în special cele aferente costurilor de personal;
- lipsa unui control eficient exercitat asupra fluxurilor financiare ale partidelor, care se datorează fragmentării procesului respectiv pe durata campaniei și între campanii;
- utilizarea finanțărilor suspecte (din străinătate) prin intermediul companiilor offshore;
- desfășurarea acțiunilor filantropice, în scopul acumulării de voturi;
- lipsa unui mecanism eficient de sancționare pentru fraudele financiare, care încurajează partidele să corupă alegătorii prin diverse mijloace, fără riscuri majore de a fi eliminate din competiția electorală.

Conform legislației în vigoare, finanțarea partidelor politice în Republica Moldova, se realizează pe 2 căi: finanțarea privată și finanțarea publică. Sursele de finanțare privată a partidelor politice sunt cotizațiile de membru de partid; donațiile și alte venituri legal obținute.

Cotizațiile de membru sunt considerate surse de finanțare importante, considerate drept sursă tradițională de finanțare privată a partidelor politice. Cu toate acestea, în realitate cotizațiile sunt ignorate în Republica Moldova de către toți actorii, indiferent de gradul lor de participare: membri ai partidului, conducerea partidelor, societății civile etc. Mărimea cotizațiilor de membru, periodicitatea, precum și modul de achitare a acestora, se stabilește de partidul politic în statutul său și, împreună cu suma totală a cotizațiilor acumulate anual de partid, se publică pe pagina web a acestuia și a Comisiei Electorale Centrale. Cotizația este stabilită în valută națională, în quantum fix ori procentual (ex.: salariul mediu pe economie, veniturile membrului de partid ș.a.), conform criteriilor statutare stabilite și va fi achitată cu o periodicitate general valabilă, dar nu mai rar decât o dată pe an personal de membrul partidului politic. La stabilirea mărimii cotizațiilor de membru, partidul trebuie să asigure respectarea principiului echității. Este de menționat că cotizațiile anonime sunt interzise.

Totuși, acestea nu sunt o sursă viabilă de finanțare privată, deși existența și reglementarea lor ar stimula pozitiv consolidarea sistemului partidelor din Republica Moldova. Din păcate, realitatea cu privire la cotizații rămâne un fapt și acestea sunt reflectate doar foarte vag în actuala legislație.

Experiența demonstrează că **donațiile** sunt cele mai importante surse de finanțare private a partidelor politice din Republica Moldova. Datorită riscului de a stabili o dependență relativă între bani și deciziile politice, există o necesitate perpetuă pentru o claritate sporită a prevederilor referitoare la acest tip de finanțare privată. În caz contrar, vor exista discuții nesfârșite, dezbateri, contradicții, acuzații asupra monopolului puterii intra-partinice. În Republica Moldova sunt acceptate donațiile de la entitățile fizice (persoane fizice) și / sau de la persoanele juridice (corporative), sub formă financiară și / sau ca active și servicii. Conform regulamentului, donațiile făcute de o persoană fizică nu pot depăși suma de 6 salarii medii lunare pe economie pe anul respectiv. În cazul cetățenilor Republicii Moldova cu venituri obținute în afara țării, suma donațiilor nu poate depăși 3 salarii medii pe economie pe anul respectiv, iar în cazul cetățenilor Republicii Moldova cu statut de persoane cu funcție de demnitate publică, de funcționari publici, inclusiv cu statut special, sau de angajați în

organizații publice, suma donațiilor nu poate depăși 10% din venitul anual al acestora, totodată, nu poate depăși 6 salarii medii lunare pe economie pe anul respectiv. În cazul persoanelor juridice, donațiile făcute unui sau mai multor partide politice într-un an bugetar nu pot depăși suma de 12 salarii medii lunare pe economie pe anul respective.

De facto, situația privind donațiile este alta. Presa de investigație bate alarma în fiecare campanie electorală. Potrivit presei, schema privind donațiile funcționează în următorul mod: *oamenii declară și confirmă prin semnătură contribuția lor financiară către partid fără a contribui efectiv → între timp, banii ajung pe contul bancar al partidului, fondurile fiind legitimate automat → aceste fonduri pot fi ulterior utilizate pentru orice fel de cheltuieli.*

Subiectul donatorilor fictivi a fost abordat de instituțiile media într-un mod foarte insistent, elucidând mai multe cazuri de donații problematice din partea unor presupuși donatori fictivi în bugetele de campanie ale partidelor politice³, care reprezintă doar partea vizibilă a aisbergului, adică a banilor nedeclarați.

Potrivit noilor prevederi legale, partidele politice au dreptul să primească anual subvenții de la bugetul de stat, prin intermediul Comisiei Electorale Centrale.

Cuantumul subvențiilor destinate finanțării partidelor politice se aprobă în legea bugetară anuală, cota procentuală constituind 0,1% din veniturile prevăzute în bugetul de stat pentru anul respectiv, cu excepția veniturilor cu destinație specială prevăzute de legislație, și se distribuie după cum urmează:

- a) 30% – partidelor politice proporțional cu performanțele obținute în alegerile parlamentare;
- b) 30% – partidelor politice proporțional cu performanțele obținute în alegerile locale generale;
- c) 15% - partidelor politice proporțional cu performanțele obținute la alegerile prezidențiale;
- d) 7,5% - partidelor politice proporțional cu femeile alese efectiv în cadrul alegerilor parlamentare;
- e) 7,5% - partidelor politice proporțional cu femeile alese efectiv în cadrul alegerilor locale;
- f) 5% - partidelor politice proporțional cu tinerii aleși efectiv în cadrul alegerilor parlamentare;
- g) 5% - partidelor politice proporțional cu tinerii aleși efectiv în cadrul alegerilor locale.

Subvențiile de la bugetul de stat pot fi utilizate prin decizia organului de conducere al partidului politic pentru următoarele destinații:

- a) cheltuieli pentru întreținerea și/sau locațiunea sediilor;
- b) cheltuieli de personal;
- c) cheltuieli pentru presă și materiale promoționale;
- d) cheltuieli de deplasare în țară și în străinătate;
- e) cheltuieli pentru telecomunicații;
- f) cheltuieli pentru primirea delegațiilor din străinătate;
- g) plata cotizațiilor de membru al organizațiilor internaționale din care partidul face parte;
- h) investiții în bunuri mobile și imobile necesare activității partidului;
- i) cheltuieli de birotică;
- j) cheltuieli de audit (extern/obligatoriu);
- k) cheltuieli pentru organizarea de întruniri, manifestații publice, seminare și alte cursuri de instruire pentru membrii de partid, desfășurate pe teritoriul țării;
- l) cheltuieli pentru programe destinate tinerilor și femeilor.

Astfel, suma totală alocată din bugetul de stat pentru 2021 de care vor beneficia partidele politice care au participat în scrutinele electorale organizate în Republica Moldova în 2019 și 2020, constituie 34 de milioane 150 de mii de lei. De cele mai mari subvenții vor beneficia PSRM - 8,4 milioane de lei. Urmează PAS - cu 6,6 milioane de lei, PD - 6,5 milioane de lei, Platforma DA - 4,1 milioane de lei, Partidul Șor - 3 milioane de lei, Partidul Nostru - 2,1 milioane de lei etc.

Prevederile legale stipulează anularea înregistrării concurentului electoral în cazul folosirii intenționate a fondurilor financiare și materialelor nedeclareate sau depășirea cheltuielilor peste plafonul mijloacelor din fondul electoral. Dar din moment ce legislația nu spune nimic concret despre categoriile de cheltuieli care trebuie declarate, concurenții interpretează într-un mod foarte specific aceste prevederi. Mai mult decât atât, plafoanele extrem de înalte impuse cheltuielilor de campanie fac imposibilă depășirea plafonului stabilit. Datele empirice indică faptul că cele mai bogate partide de abia ajung să depășească jumătate din suma maximă stabilită de CEC la capitolul cheltuieli.

CONCLUZII

Finanțarea ilicită a partidelor politice poate denatura procesul electoral și este un motiv major pentru a corupe alegătorii și clasa politică. Mai ales în statele în care legăturile informale și economia informală (gri) sunt deosebit de influente, finanțarea ilicită a partidelor politice crează mecanisme formidabile de capturare a statului. Și RM, alături de alte state aflate în tranziție, este puternic afectată de acest fenomen.

Tendința continuă pentru finanțarea coruptă este legată de multipli factori. Pe de o parte observăm un mecanism ineficient de control din partea autorităților abilitate asupra raportării surselor nelegitime de finanțare, cum ar fi afacerile, sindicatele și apartenența la partid, coroborate cu activități costisitoare și antidemocratice ale partidului, cum ar fi cumpărarea voturilor, activitatea filantropică, achitarea prin alte mijloace a personalului etc. Pe de altă parte, trebuie să numim și cultura politică scăzută, impunitatea liderilor de partide și colegii lor, deopotrivă cu toleranța excesivă a alegătorilor față de partide corupte, care-și extrag resursele necesare din fraude bancare și alte afaceri cu statul de o gravitate excepțională. Tocmai din acest motiv există cauze penale deschise contra unor deputați, ridicări de imunitate parlamentară fără ca acești deputați să fie acuzați și arestați, iar singura formulă legală astăzi în RM este de a constata încălcările de raportare financiară abia după alegeri și nu până la data alegerilor, de cele mai multe ori, probele nemaifiind considerate de instanțele de judecată după validarea mandatelor și confirmarea aleșilor în funcțiile lor.

Reglementările referitoare la finanțare ce se conțin în legislația electorală și legea privind partidele politice fie nu acoperă toate domeniile asociate cu finanțarea, fie sunt suficient de permissive și ambigui oferind partidelor politice o marjă de manevră destul de vastă.

Măsurile care reglementează donațiile pentru partidele politice ar trebui să prevadă norme specifice precum: evitarea conflictelor de interese; asigurarea transparenței donațiilor și evitarea donațiilor secrete, neraportate; asigurarea independenței partidelor politice; îmbunătățirea mecanismului de control și de sancționare a partidelor politice care operează cu finanțări suspecte.

Politicienii pompează milioane în acțiuni de caritate din dorința de a părea mai aproape de cetățenii simpli, sau din intenția de a evita controlul riguros al banilor partidelor, precum și interdicțiile legale de sponsorizare din străinătate a activităților politice, i-au determinat pe mai mulți politicieni moldoveni să deschidă, în ultimii ani, fundații sau asociații de caritate. Scopul acestora este lustruirea imaginii politicianului și partidului cu care se asociază fundația și acumularea de capital electoral și politic, sau altfel spus acumularea de voturi ca urmare a acțiunilor filantropice pe care le desfășoară. Încrederea în aceste fundații este asociată cu nivelul de cultură politică. Cu cât mai mulți cetățeni susțin acești politicieni pentru beneficiul material pe care îl aduc fiecăruia prin intermediul acestor fundații, cu atât mai mult descriem societatea ca fiind una disperată după ajutor, iar lipsa de cunoștințe politice a acestora, cresc imaginea politicianilor filantropi.

Ineficiența mecanismului de control este adițional cauzată de lipsa unui mecanism eficient de sancționare privind fraudele financiare ale concurenților electorali. Fraudele electorale legate de finanțare reprezintă un delict nu mai puțin grav decât alte încălcări pasibile de pedeapsa penală. Dar acest lucru nu este reflectat în Codul Electoral. Numărul mare de instituții nominalizate pentru a veghea asupra acestui proces nu garantează rezultate pozitive în materie de transparență și control. Dependența din punct de vedere politic a instituțiilor abilitate nu face decât să pericliteze transparența și controlul finanțării, ba chiar pot fi utilizate în calitate de instrumente de intimidare sau represiune împotriva oponentilor politici. Cu excepția CEC, toate celelalte sunt aflate direct sub control politic. Prin urmare, pentru a eficientiza mecanismul finanțării partidelor politice, este necesar în primul rând să fie garantată independența instituțiilor precum Curtea de Conturi și Inspectoratul Fiscal. La fel de important este extinderea tipurilor de sancțiuni aplicate partidelor politice sau candidaților care comit infracțiuni majore, creând astfel mai multe tipuri de instrumente destimulative contra acțiunilor de ignorare deliberată a prevederilor legii sau de utilizare frauduloasă a unor prevederi legale.

REFERINȚE BIBLIOGRAFICE:

1. I. Munteanu. *Partidele politice din Republica Moldova: legi, practici și reforme*. Cartier. Chișinău 2010
2. C. Ciurea, C. Cozonac, L. Litra, S. Lipcean. *FINANȚAREA PARTIDELOR POLITICE: ÎNTRE TRANSPARENȚĂ ȘI OBSCURITATE*. Chișinău. IDIS VIITORUL. 2010
3. Political Party Financing: Problem, Solutions and Action. <https://gsdrc.org/document-library/political-party-financing-problem-solutions-and-action/>
4. Guidelines on the Financing of Political Parties. Adopted by the Commission at its 46 th Plenary Meeting, (Venice , 9-10 March 2001)
<https://www.ohchr.org/EN/Issues/RuleOfLaw/CompilationDemocracy/Pages/CoEGuidelines3.aspx>
5. Legea privind partidele politice (Nr. 294/2007);
6. Codul Electoral (Nr. 1381/1997);
7. Regulamentul privind finanțarea activității partidelor politice (HOTĂRÎRE Nr. 4401/2015).

Coordonator științific: MUNTEANU Igor, dr. conf. univ.
Academia dem Studii Economice din Moldova,
Republica Moldova, or. Chișinău, str. Bănulescu-Bodoni, 61, www.ase.md
e-mail: igor.munteanu@ase.md

THE ROLE OF SMART SPECIALISATION IN REGIONAL DEVELOPMENT

ROLUL SPECIALIZĂRII INTELIGENTE ÎN DEZVOLTAREA REGIONALĂ

PISICĂ RODICA, masterandă

Programul: Tranzacții Internaționale și Diplomatie Economică

Academia de Studii Economice din Moldova

Republica Moldova, Chișinău, str. Bănulescu-Bodoni 61, www.ase.md

e-mail autor: pisicarodica@gmail.com

Abstract. *Specializarea inteligentă reprezintă o formă a sistemelor inovaționale regionale scopul căreia este de a oferi o abordare complexă menită să contribuie la realizarea obiectivelor de creștere economică ale statelor. În vederea plasării specializării inteligente în context, am analizat inovația ca concept și am definit modelul triplu helix, care stă la baza specializării inteligente, explicând totodată noua tendință către modelul cvadruplu helix. Au fost analizate strategiile inovaționale regionale și clusterelor, definiția specializării inteligente precum și procesul de descoperire antreprenorială, care reprezintă elementul de bază al Strategiilor de Cercetare și Inovare pentru Specializarea Inteligentă (RIS3). În urma cercetării aspectelor menționate, am obținut o bază solidă pentru analiza datelor cu privire la investițiile UE în cercetare și dezvoltare per ansamblu și ale fiecărui stat membru ca % din PIB și a resurselor atrase de la Fondul European de Dezvoltare Regională ca indicator prezumptiv al eficacității specializării inteligente.*

Cuvinte cheie: *specializarea inteligentă, sisteme inovaționale regionale, triplu helix, cvadruplu helix, descoperire antreprenorială, cercetare și dezvoltare, Fondul European de Dezvoltare Regională.*

CLASSIFICAREA JEL: R 10; R58; O 10; O18; O30

INTRODUCTION

Once the Horizon 2020 has been implemented, the EU countries are now assessing whether the targets have been met, what the current trends in R&D are and how these evolutions were conditioned by the smart specialisation strategy, as well as the lessons learnt that could be used in the implementation of the subsequent programme - Horizon Europe.

The main objective of our research is to analyse the role of smart specialisation in regional development by considering the amount of funding channelled from the European Regional Development Fund (ERDF) towards the EU member states. The rationale of this correlation resides in the fact that the identification of priority R&D investments areas through smart specialisation is an ex-ante precondition for the regions to access the ERD funding. Another objective of our research as related to smart specialisation is to provide an overview of the Research and Development (R&D) investments by the country/region and to draw some conclusions about the R&D investment trends. In order to achieve accurate conclusions, we look also into the smart specialisation concept and the context in which it is viewed and analysed.

In addition, as the smart specialisation concept originated from the “productivity gap” noted between the EU and the USA, and the reason of the gap was inter alia considered to be the scarce investments in area focused R&D, in this research we will analyse the current position of the EU as compared to the USA, China and Japan, that are leaders in this respect.

The paper is structured in the following way: Introduction; Literature review; The role of R&D investments and smart specialisation in EU: Research methodology; Results of data analysis on R&D investments and ERDF implementation; Conclusions and References.

LITERATURE REVIEW

Smart specialisation is a concept that has gained a large popularity among researchers. Due to its practical utility, the application of the concept has gone far ahead of its theoretical basis. To get a better understanding of the place of smart specialisation in the overall regional innovation system and to

provide a theoretical and analytical foundation for the concept, in an attempt to catch up with its practical widespread, a number of researchers have devoted their works to studying the concept from different perspectives. For instance, Foray *et al.* (2007), who is considered one of the contributors to the academic spread of the concept and who devoted many of his researches to smart specialisation (SS), argues that SS in an integrated research area is crucial for attracting more R&D to Europe [1]. Based on this assumption, Foray (2009) is further trying to define the concept of smart specialisation analysing it in the light of the European policy on Research, Technology and Development. The focus is again on regions for which smart specialisation is vital if they seek to keep abreast with the changes brought about by the progress of the European Research Area [2]. However, some researchers like Charles *et al.* (2012) were still wondering if smart specialisation was a strategy for all regions. They argued that even though each region sets from a different starting point and has different strategies depending on their characteristics and path, not all of them are able to comply with the requirements and in the article, the feasibility for those regions to follow this model is analysed [3].

In the same order of ideas, Benner (2014) refers to smart specialisation as a major pillar of EU structural funds in the program period from 2014 to 2020. In his article, the author proposes a new term, that of “smart experimentation” which aimed to complement smart specialisation that would focus on micro-level dynamics to provide the base for experimentation [4].

Over the RIS3 implementation period, some challenges faced by less favoured regions were noted, therefore, Kroll (2017) in his research attempted to reveal the bottlenecks that less developed regions are dealing with while trying to implement the smart specialisation strategy [5].

At the same time, Uyarra *et al.* (2018) are looking into the capacity of RIS3 to contribute to inter-regional connectivity making use of an outward looking approach to cooperation that RIS3 policies foster. Original data collected from a survey of EU regions and neighbouring countries and supplemented by interviews are used to support the conclusions of the research [6].

Further on, Gianelle *et al.* (2020), in their article, tried to “strike a balance” in the smart specialisation experience after six years since the incorporation of the concept in the EU Cohesion Policy and since it became an important component of the innovation policy in European regions and countries. The authors claim that in the post COVID-19 era, the smart specialisation approach with its place-based industrial and innovation policies, might play a crucial role in promoting innovative activities to help the regions to discover opportunities “for more sustainable and inclusive economies” [7].

Innovation, research and development are undoubtedly the drivers of economic growth, whereas smart specialisation is a concept that targets harnessing the regional potential in achieving growth through R&D, making good use of entrepreneurial discovery process. The concept of innovation stems from the idea of continuous improvement. As stated by Langvik *et al.* quoting Gustavsen *et al.* innovation “has placed change in the driver’s seat of economic policy”[8]. In addition, Gordon *et al.* (2005) point out at three common, identifiable features of all innovation, which are newness, improvement, and overcoming of uncertainty [9].

As for the innovation process, the model that lays at the basis of smart specialisation is the triple helix model (Leydesdorff/ Etzkowitz (1996)) [10]. The triple helix model is based on the assumption that interactions between science, industry and government are crucial factors determining conditions for an innovation process [10]. However, the latest tendency has been to extend the triple helix model to the so-called quadruple helix approach assuming that by generating demand, the society is a key actor in the innovation process along with academia, industry, and government [11].

One of the embodiments of regional innovation systems is smart specialisation. According to Doloreux *et al.* (2005) the concept of the regional innovation systems “is typically understood to be a set of interacting private and public interests, formal institutions, and other organizations that function according to organizational and institutional arrangements and relationships conducive to the generation, use and dissemination of knowledge”[12].

The concept of smart specialisation is closely linked to regional clusters and the cluster policies are thought to bring a potential contribution to the design and implementation of Smart Specialisation Strategies. A cluster has been defined as “a geographically proximate group of interconnected companies, suppliers, service providers and associated institutions in a particular field linked by

externalities of various types” [13]. As pointed out in the definition “geographical proximity” is a core prerequisite for a cluster, which should be understood as going beyond the geographical dimension and comprising cognitive, organizational, social and institutional components [13].

In this order of ideas, in the interrelation between regional innovation systems, clusters and smart specialization strategies, the clusters are nodes that might become part of the regional innovation system, whereas smart specialization strategies represent policies with a wider application meant to transform the so-called eco-system [13]. As for the relationship between clusters and smart specialization, in particular, it could be stated that clusters represent important constitutive elements in the design of smart specialization strategies.

On the Smart Specialisation Platform (S3Platform), which is a platform of services to support regions in their efforts to develop and implement a smart specialisation strategy, smart specialisation is defined as “a place-based approach characterized by the identification of strategic areas for intervention based both on the analysis of the strengths and potential of the economy and on an Entrepreneurial Discovery Process (EDP) with wide stakeholder involvement. It is outward-looking and embraces a broad view of innovation including but certainly not limited to technology-driven approaches, supported by effective monitoring mechanisms” [14].

There are several elements in the definition above that can be highlighted. Firstly, smart specialisation rests on “a place-based approach” which means that it focuses on the potential of a certain, specific region. Then, in this specific region, “strategic areas” are identified by which one can understand the areas with economic potential, with certain strengths and competitive advantage over the other areas and regions and where the competitive advantage is reached through innovation and by a “wide stakeholder involvement”; the whole process being well managed due to “effective monitoring mechanisms” in place.

Another crucial process that is associated with smart specialisation is the entrepreneurial discovery process (EDP). The EDP, considered to be one of the pillars of the Smart Specialisation approach, has been defined by some authors “as an inclusive and interactive mainly bottom-up process in which participants from policy, business, academia, as well as other sectors, engage with each other to identify potential new activities and opportunities” [15].

From the regional perspective and in the light of the “learning regions” concept, the entrepreneurial discovery was defined as “a learning process by which a region gradually discovers which should be their priorities in R&D and innovation linked these to the ability to transform the current economic structure orientated to maintaining a path of growth and employment” [16]. Any definition though assumes that EDP should be led by entrepreneurs.

To sum up, we can conclude that innovation, research and discovery can be achieved through smart specialisation with its associated elements that include innovation processes and models, clusters and EDP.

THE ROLE OF R&D INVESTMENTS AND SMART SPECIALISATION IN EU: RESEARCH METHODOLOGY

Research and development (R&D) investments are key in developing an innovation-driven economy. However, the investments in R&D should be targeted and focused and smart specialisation strategies comes in to help the states identify the priority areas for these investments.

In our research, we aim at analysing the role of smart specialisation as expressed in R&D investments and the level of implementation of ERDF by the EU member states. In order to assess the overall R&D investments situation in EU we shall compare it to that of the leading countries in this field (Japan, the USA and China). Further, we will analyse the R&D investments as relative to GDP by EU countries and the R&D investments by sector. Subsequently, the status of the ERDF implementation by EU member states and each EU country separately will be looked into in order to infer the role of smart specialisation as one of the ex-ante conditions to access these funds. To this end, we shall analyse the data provided by EUROSTAT and the European Commission data on European Structural and Investment Funds. In addition, data to compare the planned, decided and spent ERD funds, as a total per EU member states and per each individual country will be considered.

The methodology selected for this research aims at achieving the objectives set forth in the introductory part. As smart specialisation has to be seen in the context of a system that includes R&D, regional innovation systems, clusters and EDP, in the literature review section we have provided an overview of these concepts and have tried to show how they relate to smart specialisation. The concept of smart specialisation has been analysed and defined and the grounds for the emergence of the concept have been provided. This overview has ensured a solid basis for drawing conclusions related to the scope of our research. The research is restricted from the geographical point of view as we are referring to EU member countries and specifically to the regional development. Moreover, the research is restricted from the thematic point of view as we specifically look into data on R&D investments in EU, and ERDF as the source of funding for regional development the access of which is ex-ante conditioned by setting R&D priorities through smart specialisation. Analysis and synthesis are the main tools the author resorts to in this research.

The information used in the research paper derives from expert articles, analysis, reports and from the data retrieved from the official EU webpages and platforms. Quantitative data provided by Eurostat on R&D investments and by the European Commission on ERDF implementation will be further analysed and interpreted to meet the objectives of our research. The results of the research will be summed up and conclusions will be provided.

RESULTS OF DATA ANALYSIS ON R&D INVESTMENTS AND ERDF IMPLEMENTATION IN THE EU

Statistical data has been analysed in order to see the real picture of current R&D investments and subsequently, the implementation of ERD funds, which are accessed based on the smart specialisation strategy. As the data show, the overall investment in R&D in EU is on a positive trend. In line with the data provided by Eurostat [38], the gross domestic expenditure on R&D as related to GDP has risen from 2,10 % in 2014 to 2,18 % in 2018 with a slight decrease of 0,01 percentage points in 2016 (2,12%) as compared to 2015 (2,11%). However, in comparison with other leading countries in R&D investments, it can be noticed that even though EU investment in research and development as percentage relative to GDP is slightly above that of China's (2,14 % of R&D in 2018), it is still lagging behind Japan (3,28% of R&D investments in 2018) and the USA (2,82 p.p. in 2018). Nevertheless, the discrepancy is not too big.

A closer look at the gross domestic expenditure on R&D as % of GDP, lets us notice that among the EU 27 countries, the top 5 countries that invested the most in R&D, as relative to GDP in 2018, are Sweden (3,32%), Austria (3,14%), Germany (3,12%), Denmark (3,03%) and Finland (2,76%). Thus, four of them already in 2018 achieved and even exceeded the target of 3% that had to be reached by 2020. At the same time, we can't help noticing that two of the 5 top countries have showed a decrease in R&D investments as compared to 2008, Sweden (-0,15%) and Finland (-0,78%) [38].

Concurrently, the five EU-27 countries that invested the least in R&D in 2018 are Romania (0,50% of GDP, down by 0,05 since 2008), Malta (0,60% of GDP, up by 0,07 since 2008), Cyprus (0,63% of GDP, up by 0,24 since 2008), Latvia (0,64% of GDP, up by 0,06 since 2008) and Bulgaria (0,76% of GDP, up by 0,31 since 2008) [38]. Moreover, as many as seven EU countries have shown a decrease in the R&D investments since 2008 (Sweden- down by 0,15%; Finland – down by 0,78%; Portugal-down by 0,08%; Spain-down by 0,09%; Luxembourg- down by 0,41%; Ireland- down by 0,40% and Romania- down by 0,05%) [38].

Thus, as per the 2018 data, it is unlikely that by 2020 the EU achieved the 3% target of R&D investments relative to GDP set in the Europe 2020 Strategy if we take into account the gap between the top EU countries in terms of R&D investments and the ones that are showing a lower performance. Moreover, the restrictions related to the COVID-19 pandemic situation that affected the economy of the EU countries should have had a negative impact on R&D investment results in 2019-2020. In this context, the European Commission predicted in late March 2020, a decrease of €3.9 billion (1.3 per cent) in R&D investments.

If we look at the overall EU-27 investments made in R&D by sector, in 2018 as % of GDP, we will

notice that the sector that invested in R&D the most was the Business enterprise sector (1,45 %) followed by the Higher education sector (0,47%), the Government sector invested as much as (0,25%) and the Private non-profit sector (0,01%). Also, the investments in R&D by the business enterprise sector has followed an upward trend since 2008 whereas the other sectors have invested almost the same amount since 2008 with no particular increase or decrease trend (Eurostat, 2020) [38].

Now that we know the R&D investment situation in the EU, in order to assess the contribution to growth that smart specialisation has brought about, we shall analyse the volume of funding that EU-27 member states attracted through ERDF, which is part of European Structural and Investment Funds (ESIF) and is the core fund for regional development. The rationale to focus on the ERDF is twofold, on the one hand, smart specialisation is an instrument that focuses on regional development and on the other hand, the access of ERD funding is contingent upon the implementation of smart specialisation strategy. Therefore, in order to assess the effectiveness of smart specialisation in the EU member states, we will consider the amount of ERDF accessed by particular member states.

According to the information presented in **Figure 1**, the investment progress of ERDF is based on three variables: planned, decided and spent funds. As we can see, the total planned investments amount, including EU and national financing, as of 31.12.2020 was of € 277.7 BN (100%). The total allocated funds on selected projects exceeded the planned volume and amounted to € 301.4 BN (109%). Whereas the total investments expenditure that has been reported by the selected projects so far, total € 140.3 BN (51%). Thus, on the one hand we notice an increased interest of the EU countries in the regional development as the decided volume exceeds (by 9%), the one originally planned. On the other hand, we can infer that there are many high-quality projects in the EU regions, which indirectly points at an effective application of the smart specialisation concept that is a conditionality for attracting funds from ERDF to the regions.

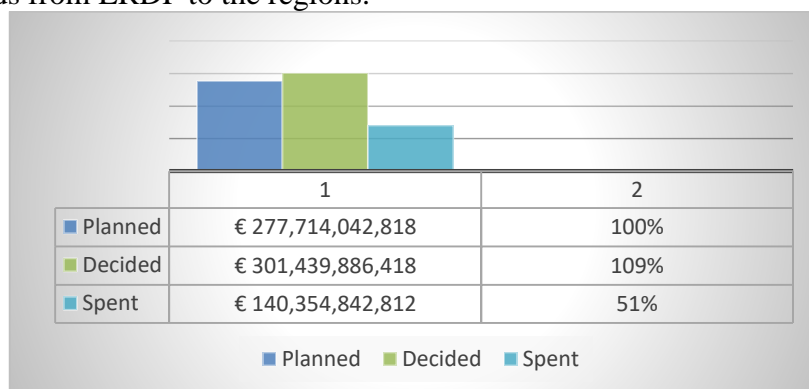

Figure 1. Implementation of ERDF for EU Overview, (Total Cost), % of Planned (period covered up to 31/12/2020)

Source: Developed by the author based on the data from the European Commission European Structural and Investments Funds Data [39]

In the context of the researched topic, it is also interesting to analyse the top 5 EU countries in terms of ERDF decided and spent funds. As well as, to consider the 5 EU countries that rank low with regard to the ERDF amounts decided and spent.

In the figure 2 the funding decided for and spent by the following top 5 EU countries, Portugal (decided 149%; spent 66%), Greece (decided 148%; spent 61%), Netherlands (decided 129%; spent 72%), Romania (decided 129%; spent 37%) and Cyprus (decided 126%; spent 64%). The fact that these countries are at the top in terms of decided ERD funds implies that they have the highest number and quality of regional projects, which indirectly points at a good implementation of smart specialisation, the implementation of which is an ex-ante requirement for accessing funding from the ERDF. It could be also noticed that besides Romania, the countries are also doing well as regards the implementation of the projects as they spent over 60% of the decided funds.

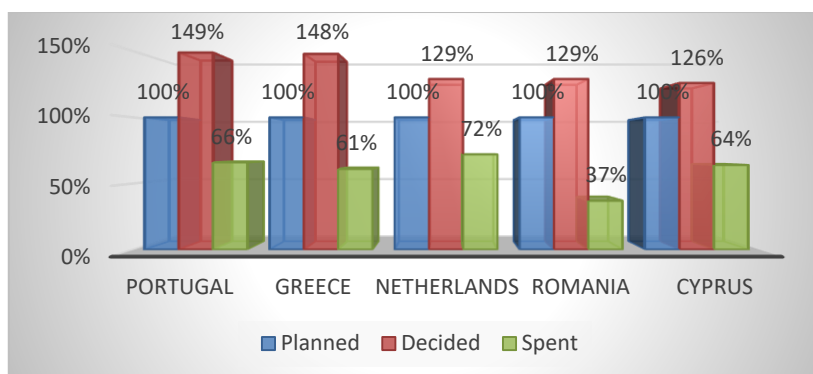

Figure 2. Top 5 EU countries in terms of decided ERD funds, including percentage of planned and spent funds (%), (period covered up to 31.12.2020)

Source: Developed by the author based on the data from the European Commission European Structural and Investments Funds Data [39]

With regard to the funds spent, the top 5 countries are Netherlands (decided 129%; spent 72%), Portugal (decided 149%; spent 66%), Finland (decided 101%; spent 65%), Cyprus (decided 126%; spent 64%) and Bulgaria (decided 93%; spent 62%) [39]. In the case of Finland and Bulgaria a higher implementation rate might be due to lower decided amounts as compared to other EU countries with a lot more funds allocated yet showing a lower spent percentage. At the same time, it is worth noting that Netherlands, Portugal and Cyprus are in the top 5 EU countries in terms of decided funds, are also in the top countries as related to the spent amount, which suggests a high overall performance related to regional development and implicitly suggests that the smart specialisation concept is applied successfully.

Concurrently, in the chart below we can see the amount of ERD funds accessed by the five countries, which have benefited the least from funding through ERDF. These are: Ireland (decided 66%; spent 40%), Spain (decided 91%; spent 35%), Bulgaria (decided 93%; spent 62%), Slovakia (decided 95%; spent 31%) and Malta (decided 97% and spent 58%)(see Fig.3). From the chart we notice that Slovakia, Spain and Ireland show both low performance in terms of attracting ERD funding and in implementing the funds. This might be an indication of low performance regarding the implementation of the smart specialisation strategy. On the other hand, Bulgaria, is in the top 5 EU countries in terms of spending the attracted ERDF and thus in the implementation of the projects, but the decided funds for the country are among the least. One of the causes might be the insufficient or a low quality of the project proposals.

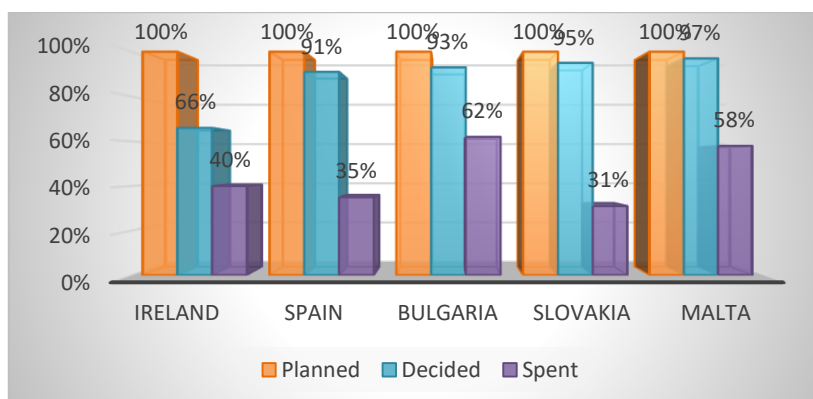

Figure 3. Implementation by 5 EU countries least performing for ERDF, in terms of decided funds, including data on planned and spent funds (period covered up to 31.12.2020)

Source: Developed by the author based on the data from the European Commission European Structural and Investments Funds Data [39]

As for the five EU countries that spent the least from the decided ERD funds, the following can be mentioned: Slovakia (decided 95%; spent 31%), Spain (decided 91%; spent 35%), Romania (decided 129%; spent 37%), Belgium (decided 101%; spent 43%) and Ireland (decided 65% and spent 40%).

It is interesting to note that even though Romania is in the Top 5 countries that have showed the best performance in terms of decided funds (number and quality of projects), in terms of implementation and therefore consumption of resources it is lagging behind. As for Slovakia, Spain, and Ireland they rank the lowest in both attracting and spending funds from ERDF, which makes us believe that they should be showing low results in the implementation of their RIS3 strategies [38].

From the above data, we can presume that since the access to the ERD funding is contingent upon the implementation of smart specialisation, the implementation of RIS3 is in full swing and most of the countries are doing well in developing regions through smart specialisation. The reasons why some of the countries have accessed and implemented less ERD funds might be due to insufficient absorption capacity, low number and quality of projects and implicitly, a low performance regarding the smart specialisation.

CONCLUSIONS

The research performed allows us to highlight the following conclusions:

1. The gross domestic expenditure on R&D relative to GDP has risen from 2014 to 2018. However, as compared to other leading countries in R&D investments, even though EU R&D investments is slightly above that of China's, it is still lagging behind Japan and the USA. Nevertheless, the discrepancy is not too big and the trend is positive.

2. The gross domestic expenditure on R&D as % of GDP among the EU-27 countries has revealed that the top 5 countries that invested the most in 2018 are Sweden, Austria, Germany, Denmark and Finland. Four of them already in 2018 achieved and even exceeded the target of 3% that had to be reached by 2020. At the same time, two of the 5 top countries have shown a decrease in R&D investments as compared to 2008, i.e. Sweden and Finland.

3. The EU member states that invested the least in R&D in 2018 are Romania, Malta, Cyprus, Latvia and Bulgaria.

4. As of 2018 data, it is unlikely that EU achieved by 2020 the 3% target of R&D investments relative to GDP set in the Europe 2020 Strategy. Moreover, as many as seven EU countries have even showed a decrease in the R&D investments since 2008.

5. The sector that invested in R&D the most was the Business enterprise sector. In addition, the investments in R&D by the business enterprise sector has followed an upward trend since 2008, whereas the other sectors have invested almost the same amount since 2008 with no particular increase or decrease trend.

6. Given that the decided volume of ERD funding for certain EU member state exceeds the one originally planned, we can infer that there are many high-quality projects in the EU regions, which indirectly points at an effective application of the smart specialisation concept that is a conditionality for attracting ERD funds.

7. Implicitly, since the access to the ERD funds is contingent upon the implementation of smart specialisation, we can presume that the RIS3 is in full swing and overall, it is being implemented well, as all of the EU member states have managed to access a certain volume of ERD funding.

REFERENCES:

1. Foray, D., & Van Ark, B. (2007). Smart specialisation in a truly integrated research area is the key to attracting more R&D to Europe. *Knowledge Economists Policy Brief*, no. 1.
2. Foray, D. (2009). Understanding smart specialisation. *The Question of R&D Specialisation*, JRC, European Commission, Director General for Research, Brussels, 19-28.
3. Charles, D., Gross, F., & Bachtler, J. (2012). Smart specialisation and cohesion policy—a strategy for all regions. *IQ-Net Thematic Paper*, 30(2), 1-51.
4. Benner, M. (2014). From smart specialisation to smart experimentation: Building a new theoretical framework for regional policy of the European Union. *Zeitschrift für Wirtschaftsgeographie*, 58(1), 33-49.
5. Kroll, H. (2017). *The challenge of smart specialisation in less favoured regions* (No. R1/2017). Arbeitspapiere Unternehmen und Region.

6. Uyarra, E., Marzocchi, C., & Sorvik, J. (2018). How outward looking is smart specialisation? Rationales, drivers and barriers. *European Planning Studies*, 26(12), 2344-2363.
 7. Gianelle, C., Kyriakou, D., McCann, P., & Morgan, K. (2020). Smart Specialisation on the move: reflections on six years of implementation and prospects for the future.
 8. Langvik, T. Å., Johansen, F. R., Callisen, F., Normann, S., & Thoresen, J. (2005). Innovation and regional development. *AI & SOCIETY*, 19(4), 384-406.
 9. Gordon, I. R., & McCann, P. (2005). Innovation, agglomeration, and regional development. *Journal of economic Geography*, 5(5), 523-543.
 10. Gust-Bardon, N. I. (2014). Regional development in the context of an innovation process. *International Journal of Innovation and Regional Development*, 5(4-5), 349-366.
 11. Carayannis, E., & Grigoroudis, E. (2016). Quadruple innovation helix and smart specialization: Knowledge production and national competitiveness. *Форсайт*, 10(1 (eng)).
 12. Doloreux, D., & Parto, S. (2004). Regional innovation systems: Current discourse and challenges for future research.
 13. Porter, M. (2003). The economic performance of regions. *Regional studies*, 37(6-7), 549-578.
 14. Smart Specialisation Platform <https://s3platform.jrc.ec.europa.eu/registration>
 15. Santini, C., Marinelli, E., Boden, M., Cavicchi, A., & Haegeman, K. (2016). Reducing the distance between thinkers and doers in the entrepreneurial discovery process: An exploratory study. *Journal of Business Research*, 69(5), 1840-1844.
 16. del Castillo Hermosa, J., Elorduy, J. P., & Eguía, B. B. (2015). Smart specialization and entrepreneurial discovery: Theory and reality. *Revista Portuguesa de Estudos Regionais*, (39), 5-22.
 17. Eurostat. Statistics explained. Retrieved January 24, 2021 from [R & D expenditure - Statistics Explained \(europa.eu\)](#)
 18. European Commission. European Structural and Investments Funds Data. Retrieved January 25 from [Information maps tracking progress in investments: a guide | Data | European Structural and Investments Funds \(europa.eu\)](#)
-

Coordonator științific: CRUDU Rodica, dr., conf. univ.

Academia dem Studii Economice din Moldova,
Republica Moldova, or. Chișinău, str. Bănulescu-Bodoni, 61, www.ase.md
e-mail: crudu.rodica@ase.md

CONTINUOUS QUALITY ASSURANCE PROCESSES FOR SOFTWARE PRODUCTS

ASIGURAREA ÎN REGIM CONTINUU A CALITĂȚII PRODUSELOR SOFTWARE

SECU Andrei, masterand

Programul: Management Informațional

Academia de Studii Economice din Moldova

Republica Moldova, Chișinău, str. Bănulescu-Bodoni 61, www.ase.md

e-mail autor: andrei.s3cu@gmail.com

Abstract. Nowadays the art of assuring the quality of a software product comes like a mandatory measure in order to go into production. Lack of quality can bring critical impacts on the business the product is representing. Therefore, developers all over the world started to investigate and come up with clear solutions for ensuring the quality standards of the products they develop. It's not a secret that most digital solutions are delivered in an iterative way, starting with the minimum valuable product. Looking for feedback in near stages, allows the business to take correct decisions based on the user's behavior and requests. From a high-level perspective, this approach is great, because the team is focused on building the correct product without spending resources and effort on developing some features that will not bring value to the feature. Even if the approach is attractive from development, management, and business perspective, we cannot say the same for quality assurance aspects, that require modeling and reorganization. Each time the team is delivering a new software product or at least makes some code changes, the quality assurance team has to make sure that the previously implemented features are working perfectly and added one that corresponds to the provided business specifications. This being said, the research analyzes the way quality assurance procedures are performed at different software products and provides an original practical implication, that will allow us to see the benefits and challenges of applying continuous testing during the software development life cycle.

Keywords: quality assurance, quality, standards, continuous testing, testing, automation testing, quality management, levels of quality, automation testing framework.

JEL CLASIFICATION: O30, O31, O33

INTRODUCERE

Situația actuală, fără precedent a economiei internaționale denotă valoare informației ca fiind una dintre cele mai importante resurse existente pe fața globului pământesc. Dacă în cursul timpului erau considerați bogați cei ce dețineau pământ, aur, proprietăți, etc. Astăzi, aprecierea de bogăție revine celor care dețin informații și pot da dovadă de un management iscusit în administrarea lor. Suntem martorii unei evoluții incredibile a domeniului tehnologiilor informaționale, singurul în care după cum spune Rober Kiyosaki [1] ”niște adolescenții care nu au nimic, pot deveni miliardari într-o scurtă perioadă de timp”, iar drept confirmare avem exemplul companiilor Zoom, Club House, Instagram, etc. Analizate din punct de vedere calitativ toate aceste afaceri de succes au câteva lucruri în comun. Principalele dintre ele fiind aspectul tehnologic al afacerilor, având în vedere că toate exemplele enumerate sunt cunoscute de publicul larg mai degrabă în calitate de produse software decât afaceri. Un alt aspect comun elucidat în urma analizei a fost faptul că la baza lor se află un management iscusit al informațiilor deținute de către fondatorii companiilor de succes. La întrebarea de ce ei și nu alții? Obținem un răspuns direct din aceeași sursă scrisă de R. Kyosaky ”deoarece nu contează cantitatea informațiilor cât calitatea acestora prin prisma deținătorului lor”. Așadar, calitate este cea care face diferența între succes și insucces. Abordările față de definiția conceptului de calitate sunt diferite și pe alocuri subiective, cu toate acestea ISO 9000 oferă o definiție extinsă pentru a înțelege nivelul de aplicabilitate și interpretare al calității ce constă într-un set de proceduri ”în raport cu obiectivele calității, pentru satisfacerea necesităților, așteptărilor și cerințelor părților interesate, după caz.”. Prin urmare, pentru fiecare dintre noi calitate poate avea valori și însemnătate diferită, la fel cum pentru

fondatorii afacerilor enumerate anterior, prin calitative am apreciat informațiile utilizate pentru satisfacerea nevoilor de a crește afaceri, câștiga bani.

Având în vedere cele spuse despre conceptul de calitate, cercetarea în cauză urmărește analiza procedurilor de asigurarea a calității continue a produselor software. Pentru a putea oferi o definiție clară a necesității de respectare a standardelor de calitate pentru produsele software trebuie punctăm destinația și scopul acestor produse. Instant, se evidențiază doi actori principali care beneficiază de pe seama produselor software, aceștia sunt prestatorul de servicii (cel care creează, administrează și menține aplicația) și beneficiarul final, care adesea este întâlnit în ipostaza utilizatorului de aplicație software. Ambii actori au motive separate și comune în materie de asigurare a calității, dacă vorbim despre administrator, printr-un nivel admisibil de calitate el se asigură că afacerea nu falimentează, având în vedere evoluția imaginii companiei sale și a veniturilor înregistrate. Mai mult, acesta poate utiliza calitate produselor software propuse pe piață drept un avantaj concurențial prin care să-și consolideze sau chiar mărească numărul de clienți în raport cu concurenții acestuia. În postura de utilizator, calitate produsului are însemna satisfacerea nevoilor fără a suferi din urma utilizării produsului software. Totodată, utilizatorul este cel care prin intermediul calității serviciilor obținute poate aprecia nivelul de deservire oferit de administrator. Analizând aceste necesități și tendințe, putem confirma ceea ce spune Elon Musk în ultima sa carte [2]: ”succesul unei produs depinde în primul rând de calitatea lui”.

Așadar, dinamica evenimentelor și analizei de mai sus, incită pozitiv ideea precum că calitate devine următorul factor important de apreciere al lucrurilor. Iar după cum au demonstrat impactul calității este unul major pentru toți actorii implicați într-un proces. Având în vedere complexitatea produselor software dezvoltate în ziua de astăzi, putem cu certitudine sublinia calitatea drept factorul determinant de succes. Drept exemplu, putem oferi lansarea telefoanelor din gama Note a companiei Samsung, în perioada anului 2017. Din cauza lipsei unui nivel de calitate satisfăcător, bateriile unor telefoane au explodat în timp ce proprietarii acestora le alimentau la sursa de energie electrică. Acest moment a cauzat prejudicii colosale, atât în aspect financiar cât și încredere. Cu siguranță exemple există foarte multe, dar pentru a rămâne consecvenți, cercetarea în cauză va analiza un studiu de caz independent, care constituie un sistem automatiza de administrare a parcarilor cu plată.

Până a trece definitiv la partea aplicativă, este necesar să stabilim contextul problematicii și obiectivele certării, prin prisma cărora vor fi analizate rezultatele.

CONTEXTUL PROBLEMATICII

Pornind de la importanța satisfacerii unui nivel acceptat de calitate al produselor software, se face referire la etapele de dezvoltare a unui produs software în raport cu activitățile necesare pentru asigurarea coeficienților admisibili de calitate. Fiecare produs are particularitățile sale, în dependență de ramura de business pe care o reprezintă, respectiv ar fi greșit să interpretăm un singur model de dezvoltare a produselor software cu scopul de a stabili procedurile de asigurare a calității în cadrul ciclului de viață al acestuia. Se disting următoarele metodologii de construire a unui produs software:

- Agile
- Lean
- Waterfall
- Iterative
- Spiral

Fiecare are un anumit set de avantaje și direcții de întrebuintare. Important de menționat este faptul că procesele de testare sunt distincte pentru fiecare, dar nu și scopul acestor procese, care se rezumă la asigurarea unui nivel de calitate optim acceptat de către toți actorii implicați. Aparent dificil, dar cu ajutorul articolului scris de Rober Half, la data de 24 mai, 2019, putem analiza activitățile de testare ca fiind parte a tuturor activităților de dezvoltare prin prisma fazelor comune ale tuturor metodologiilor. Așadar, distingem următoarele faze comune de dezvoltare a produselor software:

- Analysis – analiza sistemelor deja existente pe piață, formarea viziunii;
- Design – etapa de planificare, schițare și creare a specificațiilor;

- Implementation – faza de scriere a codului cu scopul de a reda funcționalului o structură și formă logică;
- Testing – etapă dedicată exclusiv analizei nivelului de calitate al lucrului deja făcut;
- Evaluation – aprecierea produsului prin prisma utilizării sale.

Aparent, faza de testare este dedicată exclusiv procedurilor de verificare și validare a funcționalului deja implementat. Cu toate acestea, privit prin prisma exemplelor de afaceri oglindite în partea introductivă, Facebook sau Instagram nu reprezintă echipa care ar putea să oprească toate procesele cu scopul de a verifica și valida funcționalul implementat. Asta deoarece se pierde resurse colosale de timp și financiare, programatorii fiind nevoiți să aștepte pentru a putea purcede la alte activități. Mai mult, o dilemă iminentă în acest caz o servește și descoperirea defectelor abia în cea de a treia etapă de dezvoltare, ceea ce efectiv nu e rezonabil pentru echipa de dezvoltare conform principiilor stabilite de către ISTQB (International Software Testing Qualifications Board) care afirmă ”defectele depistate în fază inițială sunt mai ieftin și mai ușor de fixat”.

Luând în considerare cele enunțate, dar și faptul că în condițiile unei evoluții ce depășește ritmurile exponențiale ale tehnologiilor informaționale, majoritatea produselor software necesită constant actualizări, prin care produsul fie este înzestrat cu noi funcționalități pentru a face față concurenței de piață, fie este optimizat pentru a oferi o mai bună experiență utilizatorilor. În toate situațiile și fazele evoluției, termenul de calitate constituie o prioritate, asta deoarece în ritmuri înalte livrare a actualizărilor necesare să nu fie scăpate erori care pot duce direct la falimentarea business-ului sau în cel mai rău caz – pierderi umane. Necesitatea implicării procedurilor de asigurare a calității la fiecare fază de dezvoltare al produsului software este privită drept unica oportunitate de menținere a ritmului înalt de livrare. Cu toate acestea, atât timp cât procedurile de testare sunt executate în mod manual, acestea sunt privite drept un mod de a reține viteza de dezvoltare la ritmuri inadmisibile. Respectiv, implicarea procedurilor de testare în incinta fazelor de dezvoltare este numită asigurare a calității continuă, dar acesta are un efect relativ redus atât timp cât nivelul de automatizare al sarcinilor este privit sceptic.

Din acest motiv, companiile mari, care posedă informații calitative și tind să construiască produse menite să schimbe lumea sunt interesate să asigure prin intermediul automatizării un nivel acceptat de performanță și funcționalitate al produselor și serviciilor lor.

OBIECTIVELE CERCETĂRII

Scopul și obiectivele lucrării rezultă din provocările întâlnite de echipele de dezvoltare a produselor software de îndată ce încearcă să asigure un nivel optim de calitate ținând cont de ritmul accelerat de livrare în mediul de producție.

Scopul principal este determinarea mijloacelor aplicative de optimizare a resurselor alocate procedurilor de asigurare a calității prin a face față ritmului rapid de dezvoltare și menținere a unui nivel constant și satisfăcător de calitate.

Pornind de la contextul problematicii, dar și de la scopul major al lucrării, obiectivele primordiale ale cercetării sunt:

- Analiza metodologiei de lucru în ceea ce privește dezvoltarea unui proiect ce necesită actualizării frecvente;
- Optimizarea resurselor destinate satisfacerii nivelului necesar de calitate al produsului software;
- Minimizarea timpului de livrare al actualizărilor prin prisma proceselor de asigurare a calității;
- Crearea unui model/sistem aplicativ care să servească drept suport pentru îndeplinirea activităților de asigurare a calității în regim automatizat.

Cumulativ, atingerea obiectivelor de mai sus vor facilita acoperirea scopului printr-o analiză cantitativă și calitativă a rezultatelor analizate până la abordarea soluției practice oferite de către lucrarea în cauză și rezultatele obținute după. Drept urmare, evaluarea actualității cercetării în cauză va fi efectuată pe baza rezultatelor colectate.

STUDIU DE CAZ

Compania X, localizată pe teritoriul Regatului Unit – Marea Britanie, a fost fondată în anul 2000 și este specializată în prestarea serviciilor de parcare automatizată. Serviciile oferite de către aceasta vizează direct folosirea resurselor digitale, cu scopul de a captura imagini cu mașinile care intră, iar mai apoi părăsesc zonele predestinate parcarilor de vehicule. Într-un final, scopul principal al softului este de a procesa informațiilor și a emite o decizie, urmată de o factură de plată către proprietarul vehiculului, în cazul în care acesta a încălcat normele prestabilite de zona de parcare.

Primul produs software, cu ajutorul cărei echipa companiei X a pornit la drum a fost dezvoltat în aproximativ 2 ani de zile, ca mai apoi în decursul timpului aceasta să vină pe piață cu alte 16 versiuni actualizate în aproximativ 18 ani. În mediu, compania a lucrat câte aproximativ un an de zile pentru fiecare actualizare a produsului. Important de menționat este faptul că evaluând timpul necesar pentru lansarea unei actualizări în producție, acesta mereu a înregistrat o creștere. Lucru ușor și obiectiv explicat de către CEO al companiei, care spune: ”Odată cu creșterea funcționalului, pentru a merge în producție cu o versiune nouă, echipa noastră trebuie să se asigure că precedentul funcțional funcționează conform standardelor în vigoare prestabilite de către politica companiei, iar funcționalul nou adăugat se comportă exact așa cum a fost planificat. Aceste volume sunt mereu în creștere, motiv pentru care și resursele alocate sunt mereu revăzute și după necesitate suplinite, pentru a nu suferi extinderi de timp nedorite.”. Intenția directorului general de-a respecta nivelul de calitate este una evidentă și justificată, având în vedere că zilnic, compania procesează între 2 și 8 milioane de imagini capturate, iar o eventuală eroare ar putea crea un haos total și pierderi nu mai mici de 1 milion de lire sterline pe zi.

CONSTATĂRI

Analizând modul în care au fost livrate toate cele 16 actualizări ale produsului software propus de către compania X, putem identifica cu ușurință următoarele aspecte predestinate optimizării:

- Dezvoltarea a fost făcută în baza principiului cascada, ceea ce duce la costuri suplimentare și un timp de livrare extins;
- Procedurile de dezvoltare nu erau însoțite de către acțiuni de asigurare a calității, în cele din urmă majoritatea erorilor nu puteau fi identificate în faza primară, drept urmare fixarea lor prevedea cheltuieli de ordin financiar sporite;
- Activitățile de asigurare a calității erau executate exclusiv manual, cu scopul de a face față volumului mare de lucru, compania a triplat numărul resurselor umane prevăzute pentru asigurarea normelor de calitate.

Așadar, aceste fapte fiind elucidate, s-a văzut necesar și oportun crearea produsului de la 0, prin utilizarea abordărilor moderne cu scopul de a face față concurenței acerbe de pe piață. În calitate de decizie prioritară sa pus necesitatea rescrierii întregului produs software prin utilizarea unui limbaj funcțional de programare, cum este Scala. Mai mult s-a propus expres implicarea procedurilor de verificare și validare la fiecare nivel posibil de dezvoltare, astfel încât chiar și cele mai mici modificări de cod să fie verificate înainte de validare.

Drept rezultat, în urma cercetării și constatărilor de rigoare menționate mai sus, s-a stabilit crearea unui sistem independente care ar putea:

- Asigura calitatea modificărilor executate de către echipa de dezvoltare la cel mai inferior nivel (schimbări mici de cod);
- Verificare funcționalului deja implementat odată ce o nouă funcționalitate este adăugată;
- Asigurarea unui nivel optim de compatibilitate al sistemului de management automatizat al calității cu sistemul dezvoltat, supus testării;
- Luarea deciziilor de validare fără implicarea resurselor umane.

PARTEA APLICATIVĂ

Acestea fapte fiind elucidate, s-a văzut necesar și oportun crearea produsului de la 0, prin utilizarea abordărilor moderne ale metodologiei Agile ce permite dezvoltarea iterativă a proiectului de creare a produsului software prin implicarea procedurilor de testare la nivelul tuturor fazelor de dezvoltare. Ca răspuns al solicitărilor efectuate de către constatările elucidate, sistemul automatizat de testare al produsului software este creat pe baza limbajului de programare Java și are o arhitectură schematică similară modelului din figura 1. Prin utilizare tehnologiilor avansate de automatizare a procedurilor de testare, cum este Cucumber, s-a reușit scrierea tuturor testelor manuale în format automatizat. Mai mult, biblioteca tehnologiei GERKIN a oferit posibilitatea interpretării testelor automatizate într-un model de business, astfel încât la baza oricărui test este formula de bază (GIVEN-WHEN-THEN), prin care se poate exprima orice acțiune, pornind de la ce avem, ce facem și ce dorim să obținem.

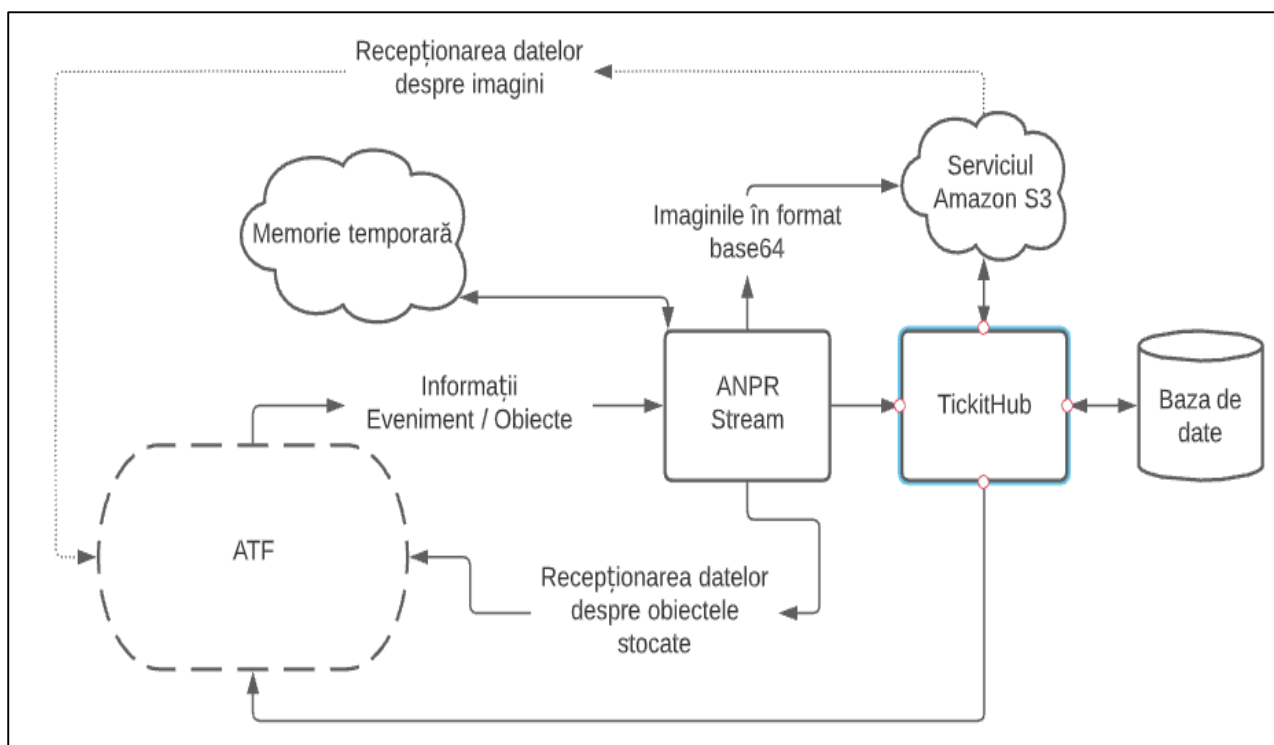

Figura 1. Arhitectura generală a sistemului de gestionare al calității automatizată destinat entității economice

În cele din urmă, după cum se poate observa în figura 1, sistemul independent de asigurare a calității are menirea de a replica activitatea mașinilor din parcare prin furnizarea de informații cu privire la intrarea și ieșire mașinilor, iar mai apoi prin conexiunea cu aplicația de bază, poate verifica veridicitatea și validitatea funcțiilor de bază.

În momentul scrierii acestui raport, au trecut 8 luni de zile de la începutul cercetării, în care cu ajutorul a două resurse umane au fost puse în practică constatările elucidate și create scenarii automatizate de testare pentru întreg funcționalul existent. Astăzi, odată ce un membru al echipei face o modificare a codului, în rezultatul căreia cel puțin unul din cele 568 de scenarii de testare ar cădea, schimbarea acestuia va fi refuzată, el fiind nevoit să cizeleze codul astfel încât scenariul care nu a trecut să fie etichetat cu statutul de succes.

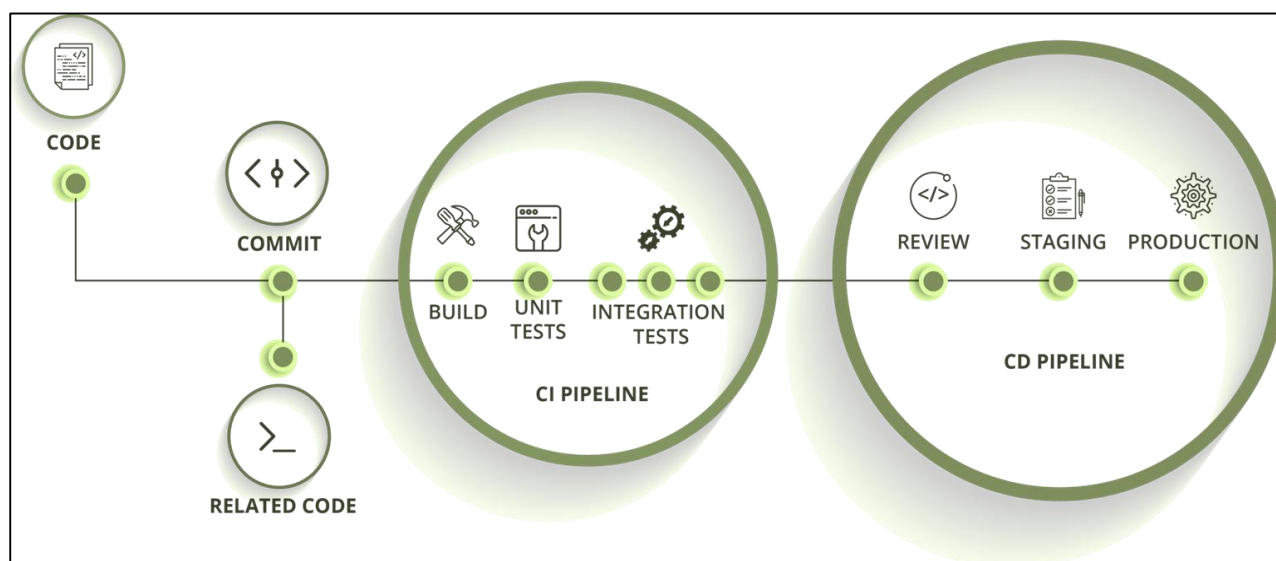

Figura 2. Schema generală de interconectare a sistemului automatizat de asigurare a calității cu conductele de integrare continuă

În aspect general, procedurile cap-coadă au loc conform schemei reflectate în figura 2, unde datorită intercalării sistemului automatizat de asigurare a calității cu conducta de integrare a codului deciziile de validare sunt luate în regim automatizat. Sumar luate, toate acțiunile ilustrate mai sus ne permit obținerea unor rezultate care pot fi supuse analizei comparative, după cum urmează în secțiunea următoare – rezultatele.

REZULTATE

Având în vedere constatările efectuate și partea aplicativă care a furnizat informații despre evoluția performanței echipei până la implementarea testării continue automatizate și după, pot fi evidențiate următoarele rezultate:

Tabelul 1. Analiza comparativă a rezultatelor obținute în urma cercetării: până la implementarea sistemului automatizat de testare continuă și după

	Defecte depistate în faza primară	Timpu necesar pentru livrarea primei versiuni a softului	Timpu necesar rulării scenariilor de verificare și validare	Defecte depistate în producție
Până	Aproximativ 10%	2 ani	2-3 săptămâni	Aproximativ 35%
După	Aproximativ 85%	5 luni	Până la 10-15 minute	Aproximativ 5%

După cum și s-a menționat în faza de analiză a sistemului existent, precum și a oportunităților existente, rezultatele înregistrate în urma implementării soluției aplicative a cercetării s-au soldat cu un succes impresionant, care poate fi evaluat vizual fără dificultate. Eficiența sistemului, se mai caracterizează și printr-o frecvență sporită de actualizări ale produsului software în mediul de producție, având în vedere că în mai puțin de un an au fost livrate deja 4 actualizări.

CONCLUZII

Abordarea calității la nivelul superior constituie una din prioritățile afacerilor de succes. Odată ce companiile operează cu norme de calitate sporite și tehnologiile respective de asigurare a standardelor necesare, valoarea returnată este incomparabilă cu pierderile care pot fi suportate din cauza unui defect în mediul de producție. După cum a fost demonstrat, automatizarea testării continue sporește randamentul eficacității echipelor de dezvoltare și permite afacerilor să fie competitive pe piața acerbă dictată de evoluția fascinantă a tehnologiilor informaționale. Important de menționat este că, odată puse la punct din aspectul organizatoric, abordarea de testarea continuă aduce o returnare de investiții

în permanentă creștere, întrucât necesitatea și importanța acestor proceduri aplicative sporește odată cu creșterea și dezvoltarea produsului software.

REFERINȚE BIBLIOGRAFICE:

1. ROBERT KIYOSAKI, *Rich Dad's Increase Your Financial IQ: Get Smarter with Your Money* (2008). ISBN 0-446-50936-1SA 540
 2. ASHLEE VANCE, ELON MUSK: *Tesla, SpaceX, and the Quest for a Fantastic Future* (2015). ISBN 9780062301253
 3. NICOLE FORGREN, JEZ HUMBLE, GENE KIM, *Accelerate Building and Scaling High Performing Technology Organizations*, It Revolution Press, 2018, 257 pp. ISBN: 1942788339
 4. SURESH CHANDRA SATAPATHY et al. *Automated Software Engineering: A Deep Learning-Based Approach*, Springer, 1st ed., 2021, 132 pp. ISBN: 3030380084202
-

Coordonator științific: ZGUREANU Aureliu, dr., conf. univ.

Academia de Studii Economice din Moldova,
Republica Moldova, or. Chișinău, str. Mitropolit Bănulescu-Bodoni, 61 www.ase.md
e-mail: zgureanu.aureliu@ase.md

APPLICATION OF MODERN METHODS IN ORGANIZING INTERNAL FINANCIAL CONTROL IN BANKS

APLICAREA METODELOR MODERNE IN ORGANIZAREA CONTROLULUI FINANCIAR INTERN ÎN BĂNCI

MARDARI Dana, masterandă

Programul: Administrare Bancară

Academia de Studii Economice din Moldova

Republica Moldova, Chișinău, str. Bănulescu-Bodoni 61, www.ase.md

e-mail autor: mardaridana97@gmail.com

Abstract: The topicality of the study consists in the role of internal banking control and the importance of its organization by applying modern control methods. The aim of the research is to present the importance of control planning based on organizational principles. **Research methods.** A systematic approach, historical and economic-statistical methods were used. **Results:** Following the research, they were described the modern methods used by banks in the efficient organization of internal control.

Key words: internal control, control planning, modern methods, principles, objectives

JEL CLASSIFICATION: G21

INTRODUCERE

Importanța și necesitatea controlului financiar în condițiile economiei de piață sunt unanim recunoscute. El este considerat ca indispensabil desfășurării activităților economico-sociale, atât de factorii de conducere, cât și de cei conduși.

Controlul financiar este o activitate de larg interes social, deosebit de utilă și necesară pentru practica economică și socială, care presupune înțelegerea și rezolvarea a nenumărate probleme teoretice, organizatorice și metodologice. Obiectul controlului financiar constă în examinarea modului în care se realizează sau s-a realizat programul fixat anticipat și a modului cum se respectă principiile stabilite, cu scopul de a releva erorile, abaterile, lipsurile, deficiențele-pentru a le remedia și evita în viitor.

Obiectivele urmărite sunt: ilustrarea importanței planificării controlului intern de către bănci, identificarea principiilor de organizare a controlului, dar și organizarea eficientă a acestuia.

Calitatea controalelor interne depinde de planificarea fiecărei etape a misiunii implicând resursele umane și financiare, dar și timpul alocat. Efectuarea de simulări în planificarea controlului crește eficiența și eficacitatea rezultatelor obținute de către echipa de control.

În acest context, accentuez importanța și necesitatea planificării corecte a controlului, aceasta fiind etapa primordială din întreg procesul de control.

SUCCINTA ANALIZĂ A SURSELOR BIBLIOGRAFICE ÎN DOMENIUL PROBLEMEI CERCETATE

Articolul tratează o temă de cercetare cu aspecte teoretice și legislative privind funcția de control în cadrul instituțiilor financiare bancare. Astfel, cercetarea teoretică va cuprinde detalierea, a actelor legislative ale Republicii Moldova – *Legea privind activitatea băncilor nr.202 din 06.10.2017* în vigoare (01.01.2018) și *Regulamentul privind cadrul de administrare a activității băncilor*, aprobat prin Hotărârea Comitetului executiv al Băncii Naționale a Moldovei nr. 322 din 20.12.2018 (în vigoare 04.04.2019).

Sectorul bancar în Republica Moldova este format din două nivele: Banca Națională a Moldovei și băncile comerciale. La nivelul sectorului bancar național, controlul intern este exercitat de băncile licențiate, iar controalele externe se efectuează de autoritatea de supraveghere: Banca Națională a Moldovei. Activitatea Băncilor din Republica Moldova și Sucursalelor băncilor străine deschise pe

teritoriul Republicii Moldova este desfășurată în concordanță cu Regulamentul privind cadrul de administrare a activității băncilor menționat mai sus [3].

DESCRIEREA METODELOR DE CERCETARE UTILIZATE

Baza metodologică la abordarea aspectelor teoretice a reglementărilor cu caracter național dar și a aspectului practic de desfășurare a unui control este reprezentată de metoda analizei și sintezei, fiecare element economic fiind analizat separat apoi urmând concluziile. Astfel, atât inducția cât și deducția nu constituie forme de cercetare independente, dar se intercondiționează și reprezintă laturi necesare ale modului de studiere a realității economice. Analiza și interpretarea informațiilor obținute vor fi prezentate sub formă de text, tabele sau figuri.

REZULTATE OBTINUTE

Controlul intern este considerat un sistem care asigură desfășurarea unor operațiuni eficiente, controlul corespunzător al riscurilor, desfășurarea prudentă a activității, credibilitatea informațiilor financiare și nefinanciare raportate, atât intern, cât și extern, precum și conformitatea cu cadrul legal și de reglementare, cerințele de supraveghere și regulile și deciziile interne ale băncii.

Scopul Băncii este de a crea și a menține un sistem de control intern complet integrat și flexibil care va asigura dezvoltarea și consolidarea poziției Băncii pe piață, managementul eficient al riscurilor, respectarea prevederilor cadrului legislativ și normativ național și cerințelor grupului, funcționarea guvernării corporative [2].

Banca trebuie să dispună de propriul mecanism de control intern, care trebuie să asigure gestionarea eficientă a băncii, desfășurarea activităților financiare într-un mod sigur și prudent, conformarea cu prevederile legislației, precum și protejarea intereselor deponenților și a altor creditori ai băncii. Astfel, obiectivele controlului intern sunt enumerate în Figura 1.

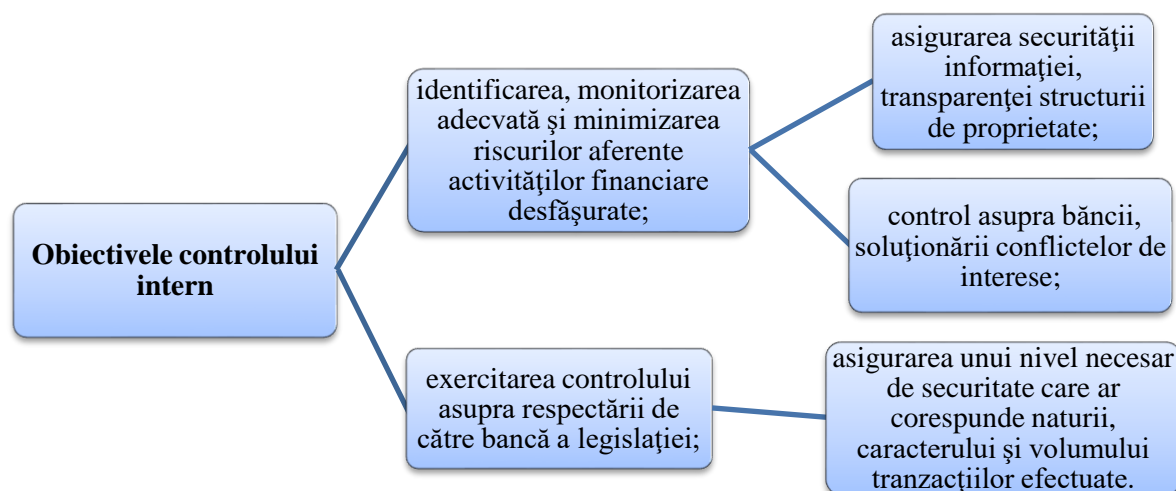

Figura1. Obiectivele controlului intern

Sursa: Elaborată de autor în baza Sursei [1]

La elaborarea, organizarea și implementarea mecanismului de control intern, banca va ține cont de volumul, numărul, tipul, complexitatea și diversitatea tranzacțiilor, de gradul de risc asociat cu fiecare domeniu de activitate, volumul controlului din partea organelor de conducere asupra activității zilnice, gradul de centralizare sau descentralizare a băncii, gradul de utilizare a sistemului informatic. De asemenea, banca va determina domeniul aplicării și tipul procedurilor de control intern care urmează a fi implementate. Factorul legat de costul stabilirii și menținerii mecanismului de control intern nu poate servi drept motiv ce justifică neimplementarea unor procedee adecvate și eficiente de control intern.

Mecanismul de controlul intern al băncii trebuie să implice participarea organului de conducere al băncii și personalul acesteia, indiferent de funcția ocupată, să contribuie la sporirea veniturilor băncii, minimizarea cheltuielilor, să asigure autorizarea și efectuarea cheltuielilor conform destinației,

protejarea adecvată a activelor, limitarea și înregistrarea corectă a obligațiilor, limitarea și diminuarea riscurilor.

Fiecare bancă trebuie să dispună de un cadru de administrare a activității riguros conceput, care să includă o structură organizatorică clară, cu linii de responsabilitate bine definite, transparente și coerente, procese eficiente de identificare, administrare, monitorizare și raportare a riscurilor la care este sau ar putea fi expusă (simulări de criză), un proces de evaluare a adecvării capitalului la riscuri, un proces de evaluare a adecvării lichidității, mecanisme adecvate de control intern, inclusiv proceduri administrative și contabile riguroase, politici și practici de remunerare care să promoveze și să fie în concordanță cu o administrare sănătoasă și eficientă a riscurilor [4].

Banca trebuie să asigure separarea funcțiilor și a obligațiilor pentru a reduce riscul manipulării intenționate, al infracțiunilor sau al erorilor și a spori eficiența controlului asupra tranzacțiilor și operațiunilor băncii. Funcțiile de control intern trebuie să includă o funcție de administrare a riscurilor, o funcție de conformitate și o funcție de audit intern. Funcția de administrare a riscurilor și cea de conformitate trebuie să fie verificate de către funcția de audit intern. Ilustrarea structurii necesare a funcțiilor de control intern, este reprezentată în Figura 2.

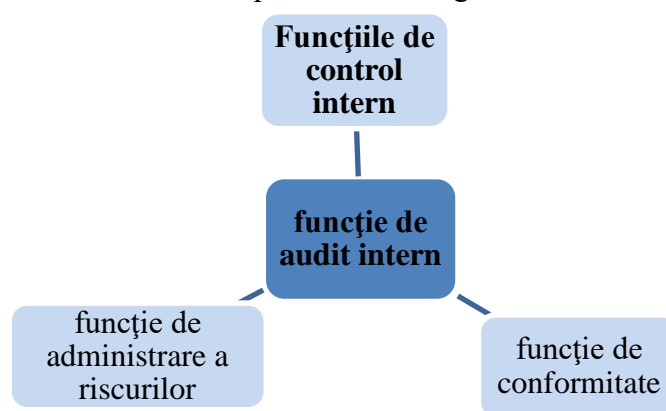

Figura 2. Structura funcțiilor de control intern conform cerințelor BNM

Sursa: *Elaborată de autor în baza Sursei [1]*

Funcțiile de control intern trebuie să dispună de acces la resurse financiare și umane suficiente pentru a-și putea realiza rolul. Acestea trebuie să aibă un număr suficient de personal calificat. Personalul trebuie să fie în permanență calificat și să beneficieze de instruire.

Angajații structurilor cu funcții de control trebuie să fie independenți față de unitățile operaționale ale băncii pe care le verifică, să dispună de autoritatea corespunzătoare și să fie remunerați în funcție de realizarea obiectivelor funcțiilor pe care le dețin, indiferent de performanțele unităților operaționale pe care le verifică.

Formarea continuă și dezvoltarea profesională a auditorilor interni trebuie să fie asigurată continuu pentru a răspunde complexității tehnice crescânde a activităților băncilor și diversității crescânde a sarcinilor care trebuie îndeplinite ca urmare a introducerii noilor produse și procese în bănci și alte evoluții în cadrul sectorului financiar.

Banca trebuie să dispună de o funcție de audit intern, aflată sub directă responsabilitate a consiliului băncii, care se deosebește de controlul primar efectuat de către o subdiviziune ce asigură controlul zilnic asupra tranzacțiilor și operațiunilor. În vederea asigurării eficienței funcției de audit intern, conducerea băncii trebuie să asigure independența funcției de audit intern față de organul executiv și raportarea directă consiliului băncii. Conducătorul funcției de audit intern nu poate fi persoana afiliată băncii, cu excepția afilierii determinate de calitatea de conducător al funcției de audit intern.

Scopul de bază al funcției de audit intern constă în evaluarea independentă, imparțială și obiectivă a suficienței și eficienței cadrului de administrare în conformitate cu prevederile cadrului legal și normativ, inclusiv cu prezentul regulament, cu regulamentele interne ale băncii, precum și în raportarea rezultatelor consiliului băncii, comitetului de audit și informarea organului executiv, în vederea îmbunătățirii indicatorilor de activitate ai băncii prin aplicarea sistematică și ordonată a metodelor de evaluare și perfecționare a mecanismului de control intern în cadrul băncii.

Banca instituie funcția de audit intern în conformitate cu regulamentul, ținând cont de cel puțin de următoarele principii ilustrate în Figura 3:

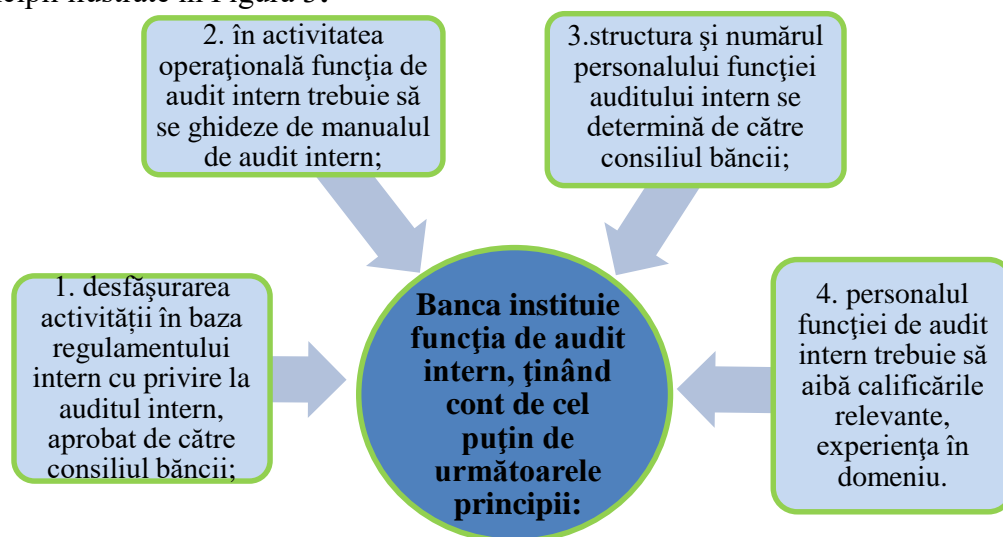

Figura 3. Principiile de realizare a funcției de audit intern

Sursa: Elaborată de autor în baza Sursei [1]

Planificarea controalelor în Bancă se efectuează anual în cadrul procesului de pregătire a Programului pentru următorul an de gestiune. Planul anual al controalelor va include contextul de reglementare supus controlului, actele normative externe aferente activității supuse controlului, perioada controlului și principalele obiective. Anterior inițierii controlului, se elaborează Fișa de Control, care va include prevederile speciale aferente controlului, după cum urmează în Tabelul 1. Informația din tabel urmează a fi completată în dependență de tipul controlului realizat.

Tabelul 1

CONTROL DE: _____ (denumirea controlului)										
Nr	Aria ce se verifică	Obiectivele Controlului	Subiecții controlului	Perioada de verificare	Durata controlului	Frecvența controlului	Instrumente/Proceduri IT utilizate	Criterii pentru definirea eșantionului	Eșantion selectat	Rezultatele controlului

Sursa: Elaborat de autor după Instrucțiunea privind efectuarea Controalelor în cadrul unei Bănci Comerciale

Etapa de desfășurare propriu-zisă a controlului se inițiază în conformitate cu Planul anual al controalelor sau a Notei de Control. După pregătirea Fișei de Control, echipa de control va completa Anunțul privind inițierea controlului conform Tabelului 2 și îl va expedia în adresa membrilor Comitetului de Management. Solicitarea informațiilor către subdiviziunile aferente controlului se va efectua cu expedierea Anunțului de inițiere a controlului.

Tabelul 2

Departamentul _____	Data _____
ANUNȚ DE INIȚIERE A CONTROLULUI	
Către : Comitetul de Management	
Denumirea controlului _____	
Obiectivele Controlului:	
- _____	
Data începerii controlului _____	
Perioada controlului _____	
Subiecții Controlului _____	

Sursa: Elaborat de autor după Instrucțiunea privind efectuarea Controalelor în cadrul unei Bănci Comerciale

Modul de raportare curentă de către auditul intern, prevăzut în regulamentul cu privire la auditul intern al băncii, trebuie să includă raportarea către consiliul băncii, comitetul de audit și informarea organului executiv, cât mai curând posibilă după finalizarea controalelor de către auditul intern, despre constatările semnificative, astfel încât să poată fi întreprinse acțiuni corective la timp. Pe lângă raportarea curentă, regulamentul trebuie să prevadă obligativitatea auditului intern de a raporta trimestrial consiliului băncii și comitetului de audit despre rezultatele activității auditului intern.

Utilizarea metodelor moderne în planificarea misiunilor de audit crește eficiența și eficacitatea. **Tabloul de Bord Audit (TdB)** este o metodă modernă (un instrument) în care sunt enumerate și actualizate problemele evidențiate de Audit Intern. Această constă dintr-o listă a punctelor slabe existente și a problemelor critice și a acțiunilor de soluționare, pentru a fi actualizate de către structurile de audit responsabile. Fiecare punct slab critic este listat în TdB cu mai multe informații ce vizează: calificarea problemei care ar fi de exemplu descrierea punctelor slabe, descrierea activităților în curs de desfășurare pentru a rezolva problemele, responsabilul pentru soluția sa, data estimată a soluțiilor și starea soluției.

Datorită caracteristicilor sale, TdB este un instrument ordinar și sintetic care susține fluxul de comunicare între funcția de Audit Intern și Organele Interne ale Băncii contribuind la identificarea problemelor și atenuarea acestora.

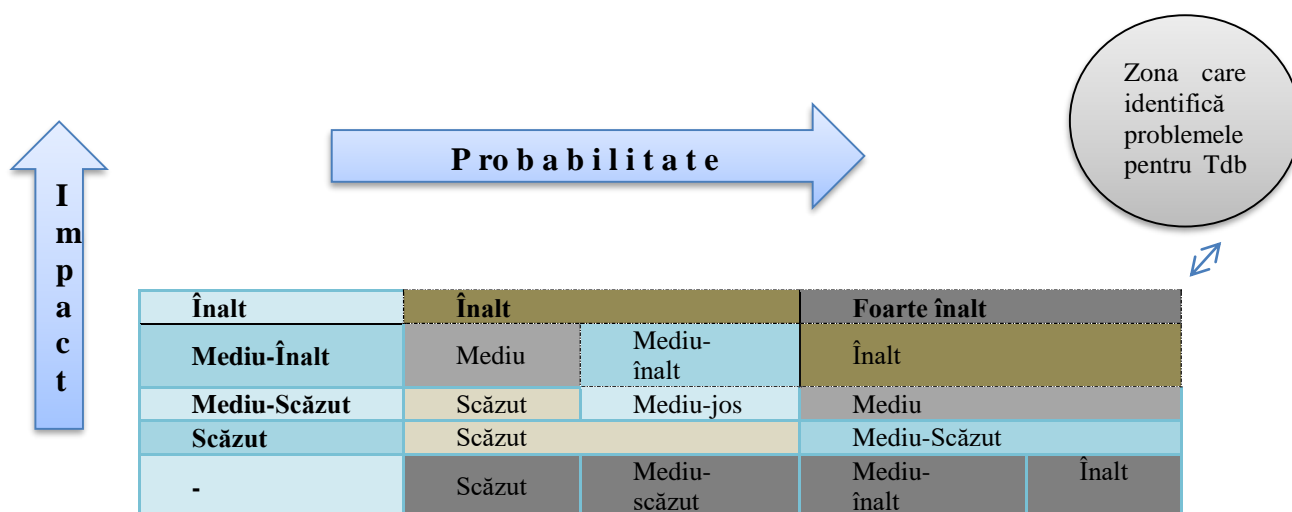
Totodată TdB este un instrument util pentru măsurarea eficacității funcției de Audit Intern, deoarece detectează în timp real capacitatea de a elimina problemele existente, ceea ce este o prioritate în vederea adăugării de valoare Băncii **prin îmbunătățirea sistemului său de control intern.**

Pentru a efectua gestionarea instrumentului ușoară și simplă se agreghează într-un singur element al TdB probleme mai critice care sunt enumerate în rapoarte și care sunt legate de același proces sau arie.

Impactul așteptat reprezintă evaluarea consecințelor potențiale legate de o problemă specifică a TdB; aceasta poate fi compusă din pierdere, creștere de capital, consecințe reputaționale sau de conformitate.

Fiecare structură de Audit este responsabilă pentru punctele slabe relevante și informațiile conținute în TdB local până la finalizarea acțiunilor de remediare pentru a aduce riscul la un nivel acceptabil. Relevanța TdB este atribuită conform următoarei matrice în Tabelul 3, după efectuarea evaluării Impactului așteptat și a Probabilității sau Măsura a fiecărui punct slab.

Tabelul 3.

Sursa: Elaborat de autor în baza informației din Sursa [5]

Eficiența Aplicării metodei TdB rezultă din posibilitatea identificării, evaluării, minimalizării, monitorizării, testării și a controlului probabilității și al impactului.

CONCLUZII ȘI RECOMANDĂRI

Analiza din punct de vedere al eficienței proceselor desfășurate, în cadrul realizării controlului intern, este o activitate complexă și trebuie să țină cont de influența unor factori cantitativi (resurse implicate și timpul necesar), dar și calitativi (specializarea și competența angajaților structurilor cu funcții de control).

Drept recomandări în realizarea unui control intern eficient se propune:

- Un număr suficient de angajați calificați și accesul la informațiile la toate nivelele ierarhice pentru buna asigurare a executării operațiunilor;
- O cultură corporativă care promovează cele mai bune practici de administrarea riscurilor și de efectuare a controalelor;
- Deținerea unor sisteme informaționale sigure și suficiente;
- Segregarea responsabilităților între angajații front-office și back-office, contabilitate și plăți;
- Un Cadru normativ cuprinzător pentru reglementarea tuturor tipurilor de activități bancare, distribuit la toate nivelele, actualizat la timp și arhivat corespunzător;
- Cartografierea proceselor operaționale, a riscurilor și controalelor pentru analiza și identificarea riscurilor inerente fiecărei activități bancare în parte;
- Integrarea sistemului de control intern în procesele de executare a operațiunilor, fie manual sau automatizat;
- Existența unor piste de audit suficiente și adecvate.

REFERINȚE BIBLIOGRAFICE:

1. Regulamentul privind cadrul de administrare a activității băncilor, aprobat prin Hotărârea Comitetului executiv al Băncii Naționale a Moldovei nr. 322 din 20.12.2018 (în vigoare 04.04.2019) *Monitorul Oficial al R. Moldova nr.1-5 art. 56 din 04.01.2019* [citată 17 martie 2021];
2. Codul de Guvernare Corporativă al B.C. Eximbank S.A.[online] ianuarie 2021 [citată 02 februarie 2021] Disponibil:https://www.eximbank.md/storage/Dezvaluirea%20informatiei/Dezvaluirea-informatiei/Guvernanta-bancii/EXIMBANK_Code-Corporate-Governance_04.12.2020_ro_eng.pdf;
3. Reglementare și Supraveghere Bancară .[online] martie 2021[citată 19 martie 2021] Disponibil: <https://www.bnm.md/ro/content/reglementare-si-supraveghere-bancara>;
4. Legea privind activitatea băncilor nr.202 din 06.10.2017 în vigoare (01.01.2018). *Monitorul Oficial al R.Moldova nr. 434-439 art. 727 din 15.12.2017*.
5. Definiția și principiul tabloului de bord al companiei. [online] martie 2021 [citată 29 martie 2021] Disponibil: https://www.piloter.org/mesurer/tableau_de_bord/principe-tableau-de-bord.htm

Coordonator științific: COCIUG Victoria, dr., conf. univ.,
Academia de Studii Economice din Moldova,
Republica Moldova, or. Chișinău, str. Mitropolit Bănulescu-Bodoni, 61, www.ase.md
e-mail: v_cociug@ase.md

FINANCIAL RISK ANALYSIS BASED ON LEVERAGE

ANALIZA RISCULUI FINANCIAR PE BAZA EFECTULUI DE LEVIER

GRIB Cristina, masterandă

Programul: Finanțele și Contabilitatea Firmei

Academia de Studii Economice din Moldova

Republica Moldova, Chișinău, str. Bănulescu-Bodoni 61, www.ase.md

e-mail autor: grib-cristina@mail.ru

Abstract: *The analysis of financial profitability in the financial policy of the enterprise is a fundamental aspect of financial risk, which is of particular interest to shareholders. This article describes the essence of financial leverage as an indicator of financial risk assessment and the method of its calculation. Thus, the purpose of our analysis is to find the factors that influence the financial leverage effect.*

Key words: *financial risk, profitability, financial leverage, rate, borrowed sources*

JEL CLASSIFICATION: G32

INTRODUCERE

O entitate care recurge la credite și împrumuturi trebuie să suporte sistematic și costul aferent al îndatorării (dobânzi). Recunoașterea în situațiile financiare a cheltuielilor financiare privind dobânzile antrenează un efect de levier financiar, care reflectă incidența pozitivă sau negativă a deciziei de finanțare prin îndatorare, asupra rentabilității capitalurilor proprii ale entității și asupra riscurilor financiare care planează asupra afacerii. Analiza efectului de levier financiar permite o apreciere adecvată a structurii financiare pe care o raportează entitatea, respectiv a proporției capitaluri proprii-capitaluri împrumutate, implicit a impactului acesteia asupra rentabilității financiare.

Riscul constituie elementul care afectează aptitudinea entității de a realiza obiectivele prestabilite, ca urmare a apariției unor fenomene sau cauze neprevăzute ce pot avea efecte nefavorabile.

Riscul reprezintă incapacitatea unei întreprinderi de a se adapta la timp și cu cel mai mic cost posibil la modificările de mediu. Riscul care afectează activitatea unei întreprinderi are o sursă principală instabilitatea climatului de afaceri dar și incapacitatea agentului economic de a contracara la timp și fără costuri ridicate efectele generate de această evoluție continuă a mediului în care acționează [4].

În general, întreprinderea este supusă la 3 categorii de riscuri majore:

de exploatare (economic)	• exprimă volatilitatea rezultatului economic în condiții de exploatare.
de finanțare (financiar)	• reflectă sensibilitatea rezultatului la modificarea condițiilor de finanțare a activității întreprinderii.
de faliment (insolvabilitate).	• caracterizează incapacitatea întreprinderii de a face față obligațiilor scadente care rezultă din angajamente anterioare contractate.

Figura 1. Clasificarea riscurilor

Sursa: Elaborat de autor în baza [4]

Apariția și manifestarea riscului de insolvabilitate este strâns legată de manifestarea celorlalte riscuri, fiind în fapt efectul acțiunii acestora și care se încadrează, pe de o parte, în categoria riscului financiar, dar care poate fi inclus și ca efect direct al riscului economic.

Riscul financiar exprimă variabilitatea indicatorilor de rezultate ca urmare a modificării structurii financiare a întreprinderii. Este asociat modului de finanțare a activității întreprinderii.

Capitalul unei firme / entități este format din două componente - capitalul propriu și împrumuturi, componente care se deosebesc fundamental prin costul pe care îl generează fiecare. O firmă care recurge la împrumuturi trebuie să suporte și cheltuielile aferente. De aceea, îndatorarea, prin mărirea și costul pe care îl presupune, antrenează o instabilitate a rezultatelor și, prin urmare, modifică substanțial riscul financiar la care se supune entitatea.

Un nivel mai ridicat de risc va fi similar cu creșterea costului resurselor externe, ceea ce va determina plasarea companiei în aria celor riscante.

Prin urmare, gradul de îndatorare e entității va determina variabilitatea rezultatelor unității economice, astfel influențând performanța ei.

În acest caz, nivelul riscului este influențat în primul rând de modul în care este asigurată realizarea obiectivului entității (maximizarea valorii patrimoniale) în condițiile de risc minim.

Analiza marginală are ca scop determinarea nivelului peste care costul privind atragerea surselor financiare suplimentare pentru finanțarea activității este superior nivelului maxim al rentabilității degajat de acestea. Acest fapt provine din necesitatea remunerării, din contul unor randamente superioare, a eventualilor investitori pentru a asigura atractivitatea ofertei respective. Așadar, este absolut necesar ca managementul financiar al entității să stabilească o decizie de finanțare, având la bază calcule și indicatori detaliați ce țin de costul marginal al surselor atrase și costul marginal al surselor proprii.

Analiza variabilității rentabilității capitalului propriu sub incidența politicii financiare entității este un aspect fundamental al riscului financiar, care preocupă în mod special acționarii. Mărirea influenței politicii financiare, a structurii financiare asupra informațiilor entității, a generat apariția unei modelări simple, cunoscută în domeniul economic sub denumirea de efect de levier financiar.

Efectul levierului financiar exprimă incidența îndatorării entității asupra rentabilității capitalului propriu și arată cu câte puncte procentuale se va modifica rentabilitatea capitalului propriu în rezultatul atragerii surselor împrumutate în circuitul economic al entității.

Efectul levierului financiar (ELF) reflectă eficiența utilizării capitalului împrumutat, care poate fi calculat după următoarea formulă:

$$ELF = (1 - i) * (R_{ec} - R_{dob}) * R\hat{i} \quad (1)$$

unde,

ELF – efectul de levier financiar;

I – rata impozitului pe venit;

R_{ec} – rentabilitatea economică sau rentabilitatea activelor;

R_{dob} – rata medie a dobânzii calculate;

$R\hat{i}$ – rata îndatorării.

Pentru efectuarea corectă a analizei raționalității atragerii surselor împrumutate este foarte important de a colecta corect informația. Astfel:

- **valoarea medie a datoriilor purtătoare de dobânzi** se determină după media aritmetică simplă în baza datelor aferente sumelor creditelor bancare și împrumuturilor pe termen lung și scurt atrase;

- **rata medie a dobânzii calculate** nu coincide cu rata dobânzii bancare pentru creditele împrumutate reflectată în contractul bancar. Formula de calcul este:

$$\text{Rata medie a dobânzii calculate} = \frac{\text{Suma dobânzii de plătit aferentă creditelor atrase}}{\text{Valoarea medie a datoriilor purtătoare de dobânzi}} * 100 \% \quad (2)$$

Când entitatea examinează raționalitatea atragerii surselor împrumutate și efectul modificării nivelului de îndatorare asupra rentabilității capitalului propriu se analizează rentabilitatea activelor, calculată astfel:

$$\text{Rentabilitatea activelor} = \frac{\text{Profit până la impozitare și plata dobânzii}}{\text{Valoarea medie a capitalului propriu} + \text{Valoarea medie a datoriilor purtătoare de dobândă}} * 100 \% \quad (3)$$

Eficiența îndatorării asupra rentabilității financiare determinată de raportul dintre rentabilitatea economică și rata dobânzii la sursele de finanțare împrumutate.

Astfel dacă:

Ra > Rd

- Această situație este profitabilă pentru proprietari, deoarece se va majora remunerarea acestora;
- Atragerea creditelor și împrumuturilor este rațională;
- Proprietarii vor beneficia de efectul pârghiei financiare;
- Rentabilitatea capitalului propriu se va majora.

Ra < Rd

- Atragerea creditelor și împrumuturilor nu este rațională, deoarece îndatorarea devine consumatoare de capitalul propriu;
- În această situație se diminuează performanțele entității;
- Rentabilitatea capitalului propriu se micșorează.

Pentru a efectua analiza levierului financiar, apelăm la datele întreprinderi de producție „Rogob” SRL.

Tabelul 1. Analiza riscului financiar pe baza efectului de levier

Nr. or	Indicatori	2016	2017	2018	2019	Abaterea absolută 2019/2018
1.	Valoarea medie a capitalului propriu, mii lei	190817	229221	248631	272756	24124,7
2.	Valoarea medie a datoriilor purtătoare de dobânzi, (datorii financiare) mii lei	161340	244196	224363	229815	5452,1
3.	Profitul pînă la impozitare, mii lei	29542,8	12855,4	35764,8	25052,8	-10712
4.	Cheltuieli privind dobânzile (suma dobânzii de plătit) mii lei	20289,2	16335,2	12041,6	14216,5	2174,9
5.	Profitul pînă la impozitare și plata dobânzii, mii lei	49832	29190,6	47806,4	39269,3	-8537,1
6.	Rata medie a dobânzii calculate, %	12,58	6,69	5,37	6,19	0,82
7.	Cheltuieli privind impozitul pe venit, mii lei	4186,8	2591,2	6447	5084,2	-1362,8
8.	Profit net, mii lei	25356,1	10264,3	29317,8	19968,6	-9349,2
9.	Rentabilitatea activelor, %	14,15	6,17	10,11	7,81	-2,2935
10.	Rentabilitatea financiară, %	13,29	4,48	11,79	7,32	-4,4706
11.	Coeficientul de îndatorare, coef.	0,8455	1,0653	0,9024	0,8426	-0,0598
12.	Rata impozitului pe venit, coef. (rd.7 / rd 3)	0,1417	0,2016	0,1803	0,2029	0,0227
13.	Efectul levierului financiar, %	1,1430	-0,4452	3,5064	1,0931	-2,4134

Sursa: Elaborat de autor în baza situațiilor financiare ale companiei Rogob SRL pentru perioada 2016 – 2019

În urma analizei efectuate la fiecare leu capital propriu entitatea înregistrează 84 bani datorii, pe când în anul precedent la fiecare leu capital propriu entitatea a înregistrat 90 bani datorii, se observă o diminuare cu aproximativ 6 bani datorii mai puțin la capital propriu, această evoluție în dinamică este favorabilă deoarece denotă reducerea riscului creditorului și aceasta înseamnă că crește autonomia financiară.

Conform datelor prezentate în tabelul 1, se constată că în anul 2019, pentru fiecare leu investit întreprinderea a obținut 7,81 bani profit pînă la impozitare și plata dobânzii, dar pentru utilizarea surselor atrase a cheltuit 6,19 bani. Ca rezultat a fost obținut un efect pozitiv în mărime de 1,09 %, care s-a micșorat față de anul 2018 cu 2,41 puncte procentuale.

Așa dar, $Re > Rd$ ($7,81 > 6,19$), această situație este profitabilă pentru proprietari, deoarece se va majora remunerarea acestora. Atragerea creditelor și împrumuturilor este rațională și proprietarii vor beneficia de efectul pârghiei financiare.

Pentru a determina cum se modifică efectul de levier financiar ca rezultat al influenței fiecărui factor în parte, poate fi folosită metoda substituirii în lanț, care constă în substituirea consecutivă a valorii de bază a fiecărui factor în parte cu valoarea lui efectivă din perioada de gestiune și, respectiv, în compararea efectului de levier financiar până și după influența factorului dat.

Tabelul 2. Calculul influenței factorilor asupra efectului de levier financiar în dinamică

Nr. De calcul	Nr.de subst	Indicatorii corelați				ELF	Calculul influenței factorilor	Rezultatul influenței (+/-) p.p
		Re	Rd	1-i	Coef. de îndat.			
1	0	10,11	5,37	(1-0,1803)	0,9024	3,51	-	-
2	1	7,81	5,37	(1-0,1803)	0,9024	1,80	1,80-3,51	-1,70
3	2	7,81	6,19	(1-0,1803)	0,9024	1,20	1,20-1,80	-0,61
4	3	7,81	6,19	(1-0,2029)	0,9024	1,17	1,17-1,20	-0,03
5	4	7,81	6,19	(1-0,2029)	0,8426	1,09	1,09-1,17	-0,08
Total								-2,41

Sursa: Elaborat de autor în baza situațiilor financiare ale companiei Rogob SRL pentru perioada 2016 – 2019

Din cele menționate mai sus, rezultă că reducerea efectului de levier financiar în anul 2019, comparativ cu anul precedent, cu 2,41 puncte procentuale, a fost determinată de micșorarea rentabilității economice care a dus la reducerea levierului financiar cu 1,70 puncte procentuale.

Această modificare a fost determinată de reducerea profitului până la impozitare și majorarea datoriilor financiare.

Influența negativă a fost determinată și de modificarea ratei medii a dobânzii. Deci îndatorarea mărește variabilitatea rezultatelor și, respectiv, riscul financiar fiind un factor de importanță majoră, care a dus la reducerea marjei nete a levierului financiar cu 0,61 puncte procentuale.

Din informația prezentată rezultă că entitatea “Rogob” SRL, nu se confruntă cu riscul financiar, putem afirma că folosirea surselor împrumutate în activitatea întreprinderii este favorabilă, deoarece în urma utilizării lor are loc majorarea capitalului propriu cu 297304,0 mii ($1,09 * 272756$).

Astfel, prin atragerea surselor împrumutate entitatea poate să-și majoreze capitalul propriu, doar dacă rentabilitatea activelor depășește rata dobânzii. Pentru ca efectul de levier să acționeze favorabil e necesar ca diferența ($Re - Rd$) să rămână pozitivă. În practica economică această diferență evoluează mai întâi în manieră satisfăcătoare, pentru a atinge la un moment dat valoarea maximă sau chiar negativă.

Menținerea avantajelor generate de o rentabilitate economică mai mare decât costul capitalului împrumutat, respectiv a efectului de levier favorabil întreprinderii, necesită eforturi pe linia înnoirii permanente a produselor fabricate, a pătrunderii pe noi piețe, corelate cu intensificarea preocupărilor pentru asigurarea unui potențial tehnic și uman conform exigențelor unei competiții tot mai intense. De asemenea, efectul de levier financiar depinde și de corelația dintre capitalul propriu și cel împrumutat [2].

Rata de rentabilitate economică se modifică în funcție de nivelul de îndatorare și de modul de utilizare al surselor de finanțare, iar la depășirea unor limite acceptabile ale gradului de îndatorare, rata medie a dobânzii va spori pe măsura creșterii gradului de îndatorare, în virtutea creșterii riscului financiar în accepțiunea instituțiilor de credit [3].

Menținerea avantajelor generate de o rentabilitate economică mai mare decât costul capitalului împrumutat, respectiv a efectului de levier favorabil întreprinderii se recomandă:

- sporirea rentabilității economice;
- creșterea veniturilor din vânzări;

- scăderea gradului de îndatorare și orientarea către resurse financiare la un cost inferior rentabilității activelor;
- accelerarea rotației activelor, creșterea eficienței folosirii acestora;
- continuarea reorientării strategice spre segmentul premium.

Gestiunea riscurilor financiare admite că menținerea unei surse de finanțare la dispoziția entității se poate înfăptui atâta timp cât rentabilitatea obținută este superioară costului capitalului atras.

Din cele menționate mai sus, putem afirma că modelul levierului financiar poate fi apreciat drept un instrument indispensabil utilizat cu succes în fundamentarea deciziilor de politică financiară, menit să contribuie la alegerea unei structuri echilibrate a capitalului entității și la descoperirea căilor de sporire a capitalului propriu sau de utilizare a surselor de finanțare alternative.

REFERINȚE BIBLIOGRAFIE:

1. MUNTEAN, N., BALANUȚA, V. *Analiza și evaluarea riscurilor la nivel de întreprindere: aspecte teoretice și aplicative*. Chișinău: Ed. ASEM, 2010, 115 p.
2. SLOBODEANU., N. *Determinarea eficienței folosirii surselor împrumutate. Efectul de levier financiar*. În *Contabilitate*. 72 p.
3. BABIL., L. *Aspectul analizei levierului financiar ca indicator de evaluare a riscului întreprinderii*. În *Buletinul Științific al Universității de Stat „Bogdan Petriceicu Hasdeu” din Cahul* Nr. 1 (13), 2015, 49 p.
4. DUMITRAȘCU, R., DUMITRAȘCU, V. *Economia și gestiunea întreprinderii*. București: Ed. Universitări, 2017, 118-130 p.

Coordonator științific: COBZARI Ludmila, dr. hab., prof. univ.,
Academia de Studii Economice din Moldova,
Republica Moldova, or. Chișinău, str. Mitropolit Bănulescu-Bodoni, 61, www.ase.md
e-mail: cobzari.ludmila@ase.md

ACCOUNTING CHALLENGES IN ONLINE COMMERCE

PROVOCĂRILE CONTABILE ÎN COMERȚUL ONLINE

MOISEI Ana, masterandă

Programul: Finanțele și Contabilitatea Firmei

Academia de Studii Economice din Moldova

Republica Moldova, Chișinău, str. Bănulescu-Bodoni 61, www.ase.md

e-mail autor: anamoisei1998@gmail.com

Abstract. *In the past two decades, the unprecedented development of information technologies revolutionized the world economy. The new economy is taking shape, one based on Information Technology and computer networks, one where the Internet plays an essential part by diminishing the physical and economic barriers of traditional economy. The Internet represents new opportunities for the traditional companies. An E-commerce site can be used by the firms and consumers having an Internet connection from all over the world. In Republic of Moldova the level of the online sales and services keeps growing, even if it is under EU average level. As professional accountants, it is very important to be prepared in this field, to know what are the conditions to operate legally in this sector of activity and what is the accounting and fiscal regime, so that we can face all the challenges.*

Keywords: *e-commerce, financial reporting, customer, seller, Internet, online shop, VAT*

JEL CLASIFICATION: M41, M13, M14

INTRODUCERE

Dezvoltarea internet-ului a permis dezvoltarea unei noi forme de comerț – comerțul electronic. Internetul, dezvoltarea comerțului electronic și apariția entităților virtuale au condus la posibilitatea transformării entităților tradiționale în entități virtuale pentru care sistemul informatic nu mai reprezintă un element complementar, ci chiar fundamentul structurii organizaționale. Astfel dezvoltarea comerțului tradițional este impulsionată de o formă de comerț – comerțul electronic.

Pe plan mondial, comerțul electronic nu mai este o simplă activitate care concentrează doar eforturile companiilor, aflate în competiție de a câștiga noi clienți și de a răspunde cât mai bine exigențelor acestora. În prezent, acest tip de comerț a devenit o componentă a politicilor de dezvoltare economică ale guvernelor țărilor dezvoltate.

Comerțul electronic sau comerțul online reprezintă activitatea de cumpărare sau vânzare prin intermediul transmiterii de date la distanță. Prin intermediul mediului online se dezvoltă o relație de servicii și schimb de mărfuri între ofertant și viitorul cumpărător.

Ca rezultat a pandemiei Covid-19, comerțul electronic mondial a cunoscut o nouă etapă, având o dinamică ascendentă pe măsură ce tot mai mulți consumatori și tot mai multe afaceri trec la modul online. Comerțul electronic permite oamenilor schimburi de bunuri și servicii, depășind barierele de timp și spațiu – la orice oră de zi și din noapte poți să te conectezi și să procuri tot ce îți dorești. În aceste condiții, poți vinde la orice oră, în orice zi, unui client din orice parte a globului. Un site de comerț electronic poate fi accesat de către entitățile sau consumatorii finali interesați din orice țară a lumii unde există doar un calculator conectat la Internet. În prezent, termenul de comerț electronic a devenit sinonim cu creșterea profitului.

Comerțul electronic demarează încă din anii '60. Primele companii ce au permis tranzacții pe Internet au fost Amazon și Ebay. Conform statisticilor actuale cele mai vândute categorii de produse sunt: electrocasnice, telefoane, calculatoare precum și vestimentația.

Metodele de cercetare utilizate.

Lucrarea dată include diverse metode de cercetare, precum analiza opiniilor cercetătorilor referitor la subiectul dat. În lucrare s-a utilizat cercetarea de tip calitativ și cantitativ, analizând literatura de specialitate precum: IFRS și opiniile cercetătorilor din străinătate. Printre procedeele specifice tuturor științelor, care au fost folosite în cadrul cercetării date menționăm: observarea, analiza, sinteza etc.

Abordarea temei propuse spre investigare se datorează naturii domeniului de cercetare și a stadiului actual de cunoaștere în domeniul dat, prin comparațiile realizate, opiniile proprii exprimate și concluziile formulate care evidențiază aspectele cercetării și relevanța informațiilor transmise.

Analiza literaturii de specialitate.

În lucrarea dată au fost analizate opiniile specialiștilor contabili atât la nivel național cât și internațional bazate pe noile provocări contabile în domeniul comerțului electronic. Ca urmare a pandemiei Covid-19 comerțul electronic a luat și mai mare amploare atât în toate țările, unde Republica Moldova nefiind o excepție. O mare problemă cu care se confruntă persoanele fizice și/sau juridice ce doresc să își deschidă o afacere în domeniul online este lipsa informațiilor reglementate atât pentru utilizatori cât și pentru contabili.

CONȚINUTUL DE BAZĂ

Comerțul electronic nu cuprinde doar tranzacția comercială în sine, ci și toate interacțiunile și schimburile de informații dintre vânzător și cumpărător, care apar înainte și/sau după operația respectivă (publicitate, acordare de suport tehnic produsului cumpărat, livrare, servicii comerciale etc.). Astfel că, cu mici excepții, în cazul comerțului electronic, se întâlnesc aceleași componente ca în cazul comerțului clasic. Deci, comerțul electronic nu diferă extrem de mult față de comerțul tradițional, însă există unele aspecte care delimitează aceste două forme ale comerțului. Diferențele dintre aceste forme ale comerțului sunt prezentate în tabelul 1.

Tabelul 1. Diferențe din comerțul tradițional și comerțul electronic

Caracteristici	Comerțul tradițional	Comerțul electronic
Costuri	<i>Este costisitor</i> – înființarea unei entități sau deschiderea unui magazin tradițional necesită timp și investiții enorme; cheltuieli aferente personalului; publicitate; ciclul de aprovizionare necesită mult timp și resurse financiare etc.	<i>Costuri reduse</i> - crearea, deschiderea unui magazin online necesită costuri, timp și eforturi minime; este suficientă o singură persoană pentru prelucrarea comenzilor; publicitate online; reducerea costurilor și timpului necesar realizării ciclului de aprovizionare etc.
Disponibilitate	Funcționează o <i>perioadă de timp limitată</i> sau non-stop (fiind necesar un număr mare de personal angajat).	Funcționează <i>non-stop</i> , prezența angajaților nu este necesară.
Interactivitate	Toate <i>informațiile se obțin direct de la vânzător</i> , însă nu întotdeauna sunt veritabile.	Este bogat în informații și <i>interactiv</i> , care permite și cumpărătorilor să-și expună părerea față de produs. Să țină piept curentilor prin localizarea rapidă a informațiilor de care au nevoie, fiind un instrument eficient pentru cercetare, comparare și cumpărare a bunurilor.
Globalizare	Există o <i>mulțime de bariere</i> privind accesul la sistemul pieței libere.	<i>Bariere reduse</i> de intrare și oferă posibilități egale de acces.
Zona de acoperire	Limitată <i>geografic</i>	Limitată doar pentru utilizatorii care <i>nu au acces la Internet</i>
Concurența	Influențează marca și numele de firmă. <i>Există bariere</i> de intrare și de ieșire (structurale și legale).	Mediu de concurență perfectă, orice cumpărător și orice vânzător poate intra și ieși <i>fără bariere și fără nici un cost</i> .

Sursa: Elaborat de autor în baza surselor studiate

Din punct de vedere al vânzătorului există o serie de avantaje ale comerțului electronic, precum:

- creșterea vânzărilor, datorită că consumatorii au acces la magazinul online în orice moment 7/7 și din orice colț al lumii;
- afacerea se poate extinde în toată lumea;
- metodele de plată sunt simple și rapide;

- investiția este minimă, iar costurile sunt mult mai reduse decât cele ale magazinelor tradiționale;
- creșterea bazei de date a clienților, deoarece site-ul poate fi accesat de potențiali consumatori din întreaga lume.

Ținând cont de poziția consumatorului, avantajele sunt legate de:

- *timp*: consumatorul poate vizita mai multe magazine virtuale într-un timp foarte scurt (mult mai redus decât timpul pe care îl implică prezența fizică a unei persoane într-un magazin real);
- *libertatea de a alege*: datorită numărului mare de magazine pe care consumatorul le poate vizita, acesta are posibilitatea de a alege un produs în funcție de un număr mult mai mare de opțiuni (preț, data livrării, nuanță, caracteristici etc.).

Provocările contabile privind comerțul online.

Comerțul electronic are implicații fiscale ce diferă de la o țară la alta. De exemplu, în situația unei achiziții în cadrul Uniunii Europene, cumpărătorul fiind cetățeanul Republicii Moldova este supus aceluiași reguli la care sunt supuși cetățenii statului de unde se face achiziția. Astfel, este aplicată cota de TVA din țara respectivă. În cazul unei achiziții din afara Uniunii Europene, vânzătorul este obligat să vândă produsul fără taxe, cumpărătorul achitând taxele aferente importului în țară. Modul de impozitare în cadrul comerțului electronic este reprezentată în figura 1.

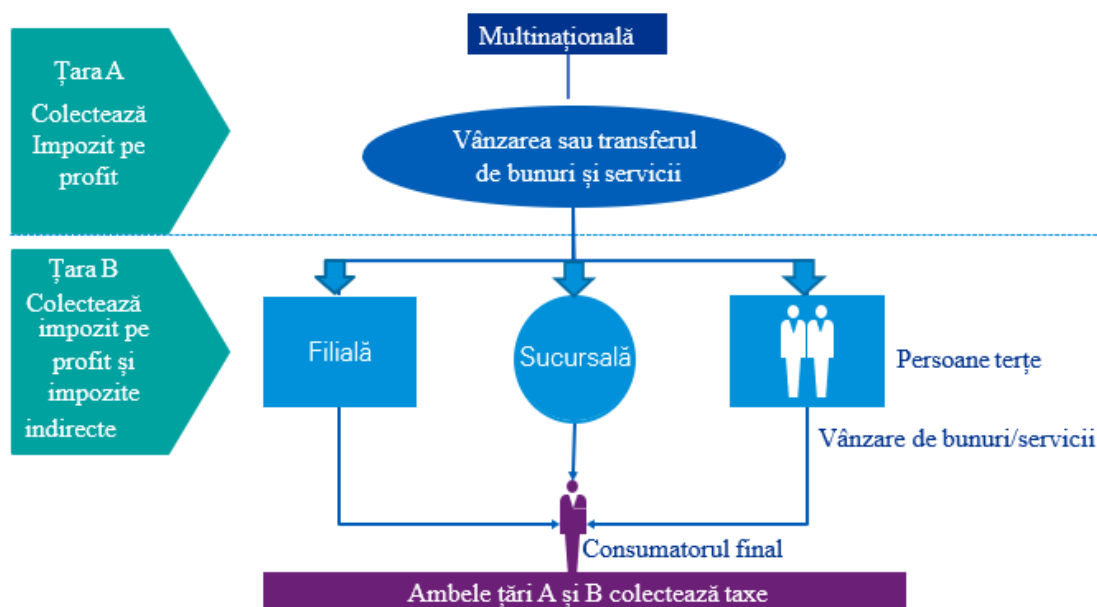

Figura 1. Impozitarea în cadrul comerțului online

Sursa: elaborat de autor

Conform Hotărârii Guvernului nr. 931 din 08.12.2011, magazinul online (electronic) se reprezintă prin pagină-web, prin intermediul căreia se efectuează publicitatea unui produs sau serviciu, se acceptă comenzile de cumpărare și care oferă utilizatorului posibilitatea de a alege modalitatea de achitare, precum și metoda de primire a mărfii.

Activitățile comerțului electronic se aplică toate actele normative ce reglementează activitatea economică și anume: modul de înregistrare a entității, ținerea contabilității, achitarea impozitelor, protecției muncii etc.

Subiecți ai comerțului electronic pot fi persoanele fizice și juridice, inclusiv persoanele străine, indiferent de tipul de proprietate și forma de organizare juridică. Obiecte ale comerțului electronic sunt:

- Bunurile ce pot fi înstrăinate conform prevederilor legale;

- Lucrările;
- Serviciile.

În comerțul online se utilizează preponderent următoarele documente care confirmă vânzarea bunurilor:

- Factura fiscală – documentul de înregistrare a vânzărilor este obligatoriu;
- Declarația vamală de import;
- Bonul fiscal.

De regulă, magazinele online au diferite modalități de încasare, precum:

- *Direct în contul bancar*: clientul achită cu cardul sau prin virament din contul sau în contul magazinului;
- *Prin intermediul curierilor* care încasează contravaloarea produsului în numele magazinului și decontează suma ulterior.

Curierii pot să ramburseze suma către expeditor fie în numerar (cazul în care documentul justificativ care trebuie întocmit de expeditor este chitanța), fie prin bancă (cazul când suma se va reflecta pe extrasul de cont de la banca).

CONCLUZII

În concluzie, economia mondială depinde astăzi, mai mult ca oricând, de comunicațiile electronice și tehnologia informației. În economia actuală, tehnologia informației și comunicațiilor devine generatorul transformărilor economice și sociale. Informația este una dintre resursele principale ale comerțului online, iar tehnologiile Internet – cea mai eficientă rețea de comunicare și afaceri. Actualmente și pe viitor Internetul va avea un rol din ce în ce mai important, punându-și amprenta asupra vieții economice, sociale și culturale a omenirii și va conduce practic toată lumea modernă, iar comerțul electronic va fi cheia competitivității entităților în contextul dezvoltării noii economii datorită capacității sale de a depăși granițele de timp și de spațiu.

Comerțul electronic este responsabil de competitivitatea și dezvoltarea economiilor naționale. Printre cele mai pronunțate avantaje ale dezvoltării comerțului online se enumeră:

- oportunitatea de a vinde și de a face cunoscute propriile produse la nivel global;
- comunicarea directă dintre furnizori și clienți;
- nivel redus de costuri legate de timp, loc, mod de achitare și livrare;
- o metodă eficientă, pentru a începe o afacere tradițională cu o investiție minimă.

REFERINȚE BIBLIOGRAFICE:

1. Legea Nr. 284 din 22 Iulie 2004 privind comerțul electronic. Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=107529&lang=ro
2. Dezvoltarea comerțului electronic în condițiile globalizării. Disponibil: [LIBERA CIRCULAȚIE A CAPITALURILOR ÎN ROMÂNIA, ÎNTRE GLOBALIZARE ȘI INTEGRAREA ÎN UNIUNEA EUROPEANĂ \(ase.ro\)](#)
3. Cod Fiscal al Republicii Moldova. Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=120061&lang=ro#
4. Pe scurt despre comerțul electronic și concurență. Disponibil: <https://aci.md/2020/04/13/pe-scurt-despre-comertului-electronic-si-concurenta/>
5. 5 Steps to Start Trading Stocks Online./ Disponibil: <https://www.nerdwallet.com/article/investing/5-steps-start-trading-stocks-online>

Coordonator științific: BAJAN Maia, dr., conf. univ.

Academia de Studii Economice din Moldova,
Republica Moldova, or. Chișinău, str. Mitropolit Bănulescu-Bodoni, 61, www.ase.md
e-mail: bajan.maia@ase.md

RETROSPECTIVE ANALYSIS OF THE BUDGETARY POLICY IN THE REPUBLIC OF MOLDOVA

ANALIZA RETROSPECTIVĂ A POLITICII BUGETARE ÎN REPUBLICA MOLDOVA

SCRIPNIC Diana, masterandă

Programul: Administrarea financiar-bancară

Academia de Studii Economice din Moldova

Republica Moldova, Chișinău, str. Bănulescu-Bodoni 61, www.ase.md

e-mail autor: dianascripnic@yahoo.com

Abstract: *Obiectivul primar al politicii bugetare a statului este asigurarea sustenabilității bugetului public. Prezentul articol propune o analiză retrospectivă a politicii bugetare în Republica Moldova prin prisma evaluării sustenabilității bugetare în contextul evoluțiilor macroeconomice din următoarele trei perioade: (i) 1991-2000, (ii) 2000-2008, și (iii) 2009-2019.*

Key Words: *finanțe publice, buget public national, politică bugetară, Republica Moldova*

JEL CLASSIFICATION: G2

INTRODUCTION

The primary objective of the budgetary policy is to ensure sustainability of the public budget. In the last three decades, since the proclamation of its independence, the Republic of Moldova has undertaken a complex process of reform and modernization of public finance management, which has been reflected in the applied budgetary policies.

The first period for analysing the budgetary policy can be considered the first years of independence of the Republic of Moldova, 1991-2000. From the public finance point of view, this period can be characterized by the establishment of the national budgetary system in the conditions of transition of the country to a market economy. This period was marked by the deepest economic recession in the Republic of Moldova and sharp deterioration of the fiscal balance.

The second notable period for which the budgetary policy is analysed is the period between 2000 and 2008. During this stage Moldovan economy registered a gradual recovery with a cumulative growth of 63% over 2000-2008, mainly due to migrant remittances. Therefore, the main priority of economic policies, including of the budgetary policy, became the stabilization and consolidation of this growth, by ensuring public finance equilibrium, i.e. a sustainable budget. Also, at the beginning of 2000s the public authorities initiated a comprehensive reform of public finance management.

Finally, the third period analysed in this study is the period between 2009-2019 which was marked by several economic, social and political events for the Republic of Moldova: 2009 economic crisis, 2014 EU-Moldova Association Agreement, famous billion-dollar theft of 2014 in three Moldovan banks resulted in a severe economic and financial crisis. All these challenges have had a great impact on the quality of public finance, and as a result, on the measures and actions undertaken by the authorities regarding public finance management.

In this context, the study proposes a retrospective analysis of the budgetary policy in the Republic of Moldova through the budget sustainability assessment point of view in the context of macroeconomic evolutions during the following three distinct periods: (i) years 1991-2000, (ii) 2000-2008, and (iii) 2009-2019.

SPECIALTY LITERATURE AND THE CONTRIBUTIONS OF THE STUDY

The main source for this research were the statistical official data and reports available on the official websites of the Ministry of Finance of the Republic of Moldova, the International Monetary Fund and the National Bureau of Statistics of the Republic of Moldova.

RESEARCH AIMS AND METHOD

The study is based on the analysis of the dynamics of main budgetary indicators calculated by the author based on the official data. The research methods used in this study are as follows: the documentary method, the qualitative and quantitative data method, the synthesis method, the comparison method, as well as the graphical method.

RESEARCH OF EMPIRICAL ASPECTS

Budgetary policy in 1991-2000

With the proclamation of the independence of the Republic of Moldova on August 27, 1991, the authorities initiated the process of establishing of the national budget system. Starting with this period and until the early 2000s, financial regulations, institutions participating in the budgetary process, mechanisms and tools used in the management of public finances were based on the principle of budgeting by means. At the same time, the applied budgetary policies and the main indicators of public finances were in direct correlation with the macroeconomic evolution of the national economy and main priorities of the general economic policy of the country.

During the period of 1991-2000, the Republic of Moldova was marked by a deep economic recession determined by various external and internal shocks. First, a sharp deterioration in its terms of trade, the loss of traditional markets after the break-up of the Soviet Union. The transformation from a centrally planned to a market-based economy implied drastic structural changes, resulting in output contraction and massive job losses. The adverse effects on output were compounded by droughts in 1992 and 1994 and the Transnistria military conflict in 1992. The declines in 1998 and 1999 reflected a collapse in exports following the 1998 regional crisis, as well as a slump in domestic demand. In 2000, the Moldovan economy again faced external shocks; this time in the form of drought and rising energy prices. As a result, real GDP have fallen on average by around 10% per year since 1991, bringing the cumulative decline to about 60% by 2000 (Figure 1).

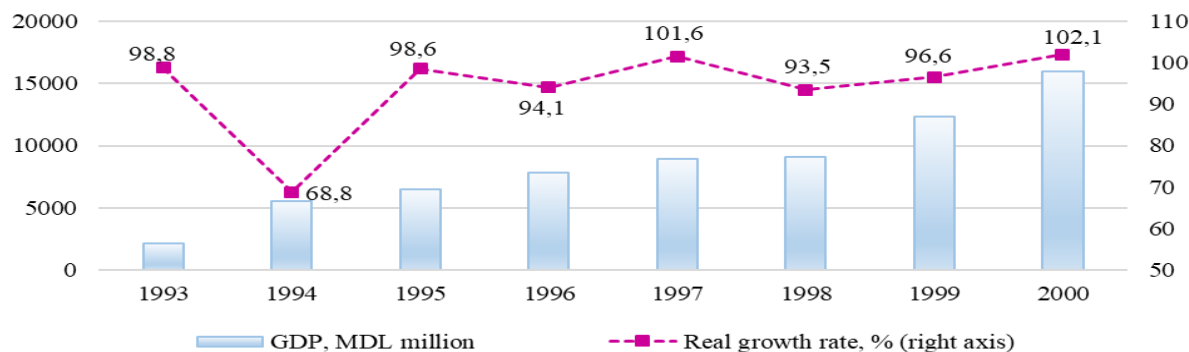

Figure 1. The dynamics of GDP in 1993-2000

Source: Elaborated by the author based on data of IMF and NBS

In line with the overall macroeconomic evolution, starting with 1991, the fiscal situation in Moldova deteriorated sharply as rising expenditures and lagging revenues pushed the consolidated government cash deficit to over 25% of GDP in 1992. From 1993, however, public finances improved as a result of expenditure cuts, especially in state enterprises, and of improved revenues. In 1993, the Government adopted a comprehensive program of financial stabilization supported by a stand-by arrangement with the International Monetary Fund. By 1995, the fiscal deficit had been cut to 5,8% of GDP (see Figure 2).

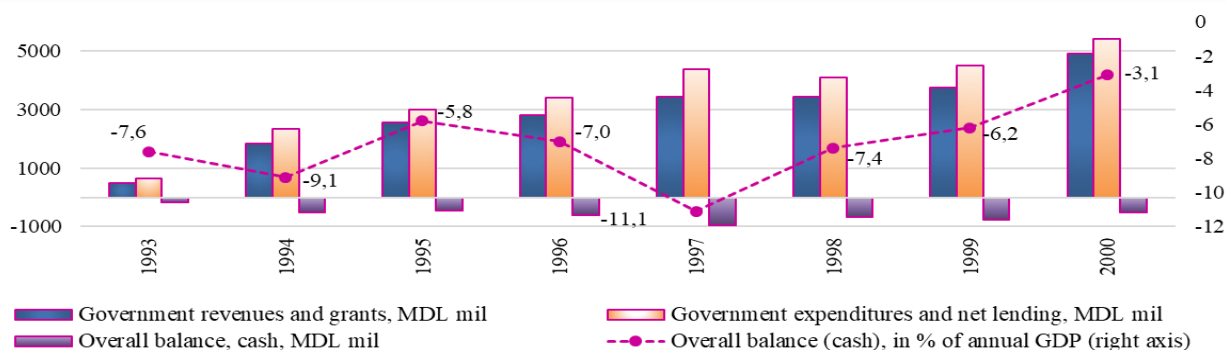

Figure 2. General Government Position in 1993-2000

Source: Elaborated by the author based on data of IMF and NBS

Between 1996 and 1998, Moldova's overall fiscal position severely deteriorated. The fiscal deficit was very high: 7,0% of GDP in 1996, 11,1% in 1999 and 7,4% in 1998, mostly because of non-payment of expenditure obligations that led to an increase in the stock of arrears on pensions and wages.

As a result, in 1996 the authorities adopted a 3-year program by resources under the extended IMF facility to accelerate and deepen structural reforms and consolidate the stabilization effort. It should be noted, that deficit financing reverted more to domestic source in 1997. Thus, in 1997 domestic financing was accounted for mainly by treasury bills sales, while external financing was denominated by proceeds of a Eurobond issue (USD 75 million) and the first tranche of the World Bank's SAL II programme (USD 35 million).

Following the implementation by the Moldovan authorities of tight fiscal policies, and external financing, in 1999 and 2000 Moldova for the first time from 1991 achieved a fiscal adjustment, largely through a sizeable rationalization of public spending: the general government budget deficit decreased from over 11% of GDP in 1997 to about 3% of GDP in 2000. Underlying the fiscal tightening was a large reduction of expenditures, including, after years of delay, major efforts to eliminate excess capacity in the relatively sizable health and education sectors, as well as a partial hiring freeze, and the consolidated government revenues increasing, partly reflecting higher nontax revenues, although tax revenues increased also, reflecting buoyant indirect tax collections and improved VAT administration.

Conclusion: During the period of 1991-2000 the applied budgetary policies and the main indicators of public finances were in direct correlation with the macroeconomic evolution of the national economy and main priorities of the general economic policy of the country. Thus, in the context of the deep economic crisis of the first years of independence of the Republic of Moldova the main objectives of budgetary policies implemented by public authorities were to ensure the financial resources necessary for the functioning of the fundamental social and economic sectors of the state: education and health systems, social protection, law enforcement, national defence and other public needs. In order to cover the budget deficit, the Republic of Moldova contracted external loans from the international financial institutions, which led to an increase in the level of the state debt.

At the same time, substantial progress has been achieved during the first stage of the Republic of Moldova transition in transforming the national fiscal system into more effective instrument to implement public policy objectives within the framework of a market economy.

Budgetary policy in 2000-2008

The second notable period for which the budgetary policy is currently analysed is the period between 2000 and 2008, or namely the second decade of the Republic of Moldova transition. During this stage Moldovan economy registered a gradual recovery, mainly due to migrant remittances, which in 2004 represented about a third of GDP. Therefore, the main priority of economic policies, including for the budgetary policy, became the stabilization and consolidation of this growth, by ensuring public finance equilibrium, i.e. by ensuring a sustainable budget. In this context, and following Moldovan

commitment to achieve the Millennium Development Goals, approved at the Millennium Summit in September 2000, the authorities initiated a broad reform of public finance management (PFM).

This period is also marked by continuous strategic planning actions at the country level, by developing the following national strategies: National Strategy for Economic Growth and Poverty Reduction, National Development Strategy for 2008-2011 and National Development Strategy of the Republic of Moldova - Moldova 2020. In order to support the practical application of the provisions of these policy documents, it was necessary to revise the budget planning process by increasing the time horizon, shifting the focus from resource-based planning (budgeting by means) to result-based approach (budgeting by program), but also to make a closer link between general economic policy and budgeting. This was possible through the introduction in 2002 of the Medium Term Budget Framework (MTBF) into the budgetary formulation process.

An important support for the PFM reform, as well as for the promotion of budgetary policies, was the development of the Unique Treasury Account (UTA) system, which was completed in March 2007, when all budgets, including the entire local budget system, as well as SSIB and MHIF, were executed through the UTA, opened at the National Bank of Moldova. All income is thus collected on the UTA, and all payments are made to this account. The operative control over the execution of expenditures is performed in the State Treasury within the Ministry of Finance and in the Territorial Treasuries. This has contributed to increasing the transparency and efficiency of budget management by consolidating all NPB balances.

An important stage of the reported period was the approval in December 2000 by the International Monetary Fund of a three-year loan under the Poverty Reduction and Growth Facility (PRGF) in an amount equivalent to USD 142 million to support the Moldovan government's new economic program. The new economic program focused on policies that would help the country achieve sustainable economic growth and reduce poverty, and also reduce the country's high external debt burden.

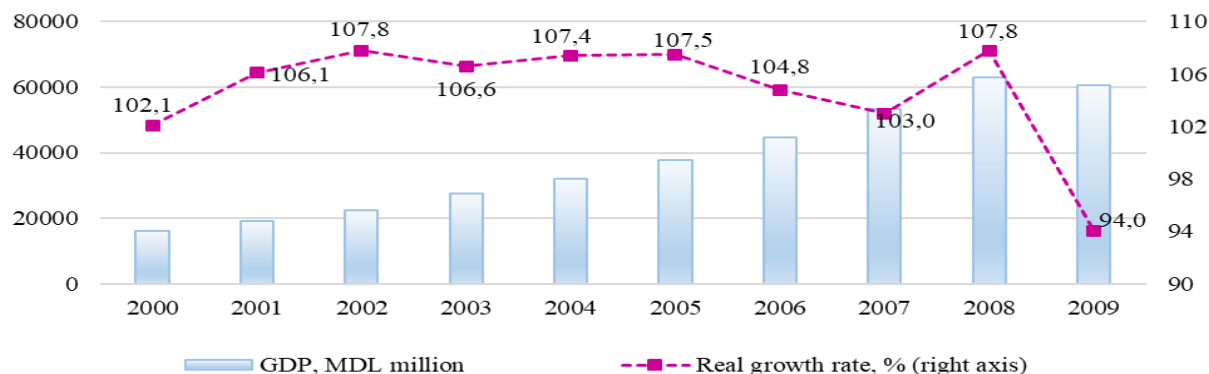

Figure 3. The dynamics of GDP in 2000-2009

Source: Elaborated by the author based on data of NBS

Moldova experienced strong growth over 2000–2008, accompanied by signs of overheating. Growth averaged 6 percent annually (Figure 3), boosted by remittances (in 2004, the total gross inflows of workers' remittances reached almost 27% of GDP) and foreign investment. Buoyant domestic demand, however, pushed up the current account deficit and generated inflation pressures. These pressures, together with large inflows, resulted in substantial appreciation of Moldova's real effective exchange rate. Monetary policy kept real interest rates low despite double-digit inflation.

Although budgetary policy maintained a small headline budget deficit under the IMF PRGF-program, it grew increasingly procyclical, with the estimated structural balance deteriorating from a surplus of 1,5% in 2005 to a deficit of 1% by 2008 (Figure 4).

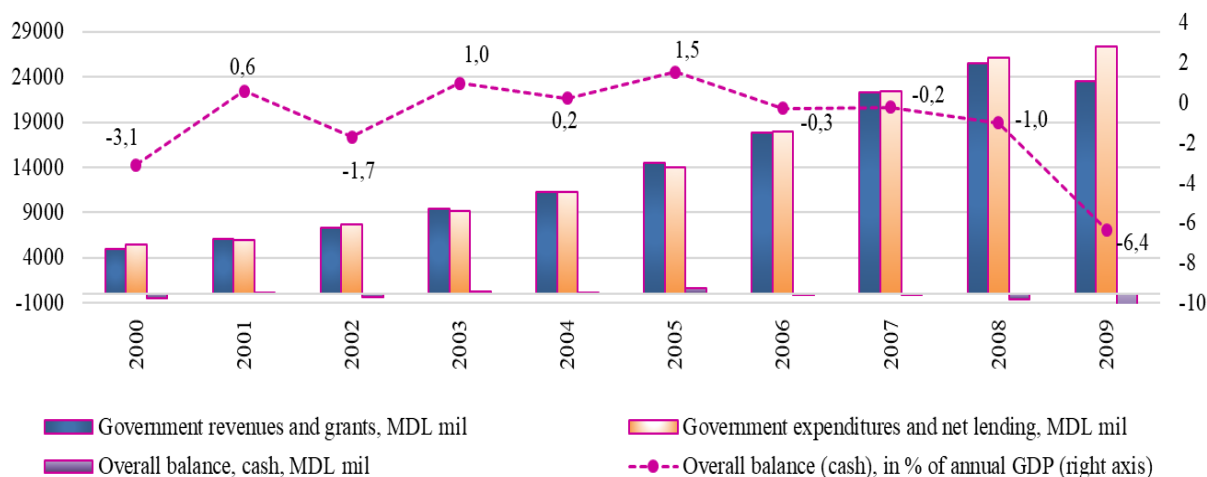

Figure 4. General Government Position in 1993-2000

Source: Elaborated by the author based on data of MF and NBS

Conclusion: During the period of 2000-2008 policy discussions were dominated by four interrelated topics: the sustainability of the economic growth; the appropriate macroeconomic policy mix; the role of remittances; and policies to improve the business environment. In the context of economic recovery and in order to ensuring macroeconomic stabilization for supporting the growth the budgetary policy applied by the authorities can be characterised as expansionary.

To ensure fiscal sustainability, the budgetary policy benefited from a more forward-looking perspective and greater reliance on a medium-term expenditure framework firstly introduced in the Republic of Moldova for the budgetary formation process in 2002 for the period of 2003-2005.

Budgetary policy in 2009-2019

Starting with 2009 the Republic of Moldova has experienced a very complex period marked by several economic, social and political events. Thus, at the beginning of 2009, due to the global financial crisis of 2007/2008, the economic activity slowed. The GDP decreased by 6% in 2009 as compared to 2008. A steep fall in household consumption was driven by a large drop in remittance inflows. Sharply higher domestic unemployment further constrained household consumption. Investment fell substantially owing to more difficult borrowing conditions and weak business confidence. With all of Moldova's export markets entering into recession in 2009, foreign sales dropped significantly.

Another, with an unprecedented character shock on the Moldovan economy, was the 2014 massive fraud in three Moldovan banks. The banking crisis lowered confidence in the banking sector, leading to significant interest rate increases and reduced credit to the private sector.

The monetary and fiscal cost involved in rescuing the three insolvent banks (amounting to 12 percent of GDP) led to higher public debt and lower foreign exchange reserves, damaged business confidence, and reduced the macroeconomic buffers against economic shocks. Thus, after registered a comfortable high growth rate of 5,0% in 2014, the Moldovan economy contracted by 0.3% in 2015 (Figure 5).

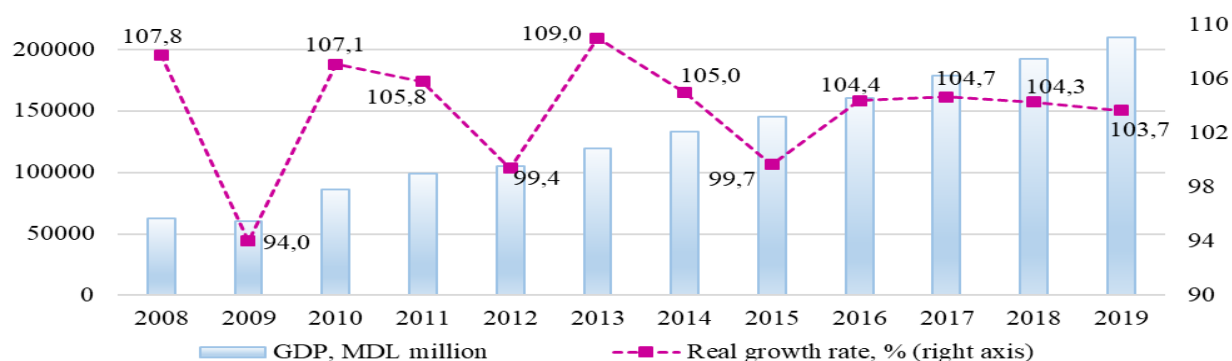

Figure 5. The dynamics of GDP in 2008-2019

Source: Elaborated by the author based on data of NBS

All these challenges, of course have had a great impact on the quality of public finance, and as a result, on the measures and actions undertaken by the authorities regarding public finance management.

Thus, the crisis of 2009, and pre-election spending hikes, resulted in a large increase in the fiscal deficit: from 1,0% in 2008 to 6,4% as a share of GDP in 2009 (Figure 6). In 2009, budget revenues dropped by about 10% in real terms relative to 2008. At the same time, current expenditures increased by over 13% in real terms, driven by large increases in public sector wages and pensions in the run-up to the elections of April 2009, financed partly by heavy domestic borrowing. Despite the recession, public sector wages rose in 2009 by 8.6% in real terms, whereas they decreased in the domestic economy. The previous government's pre-election wage policies were largely responsible for the overall increase in salaries during the recession. The budget began to experience financing shortfalls, and arrears started to accumulate. In this context, public debt as a percentage of GDP has registered a sharp increase.

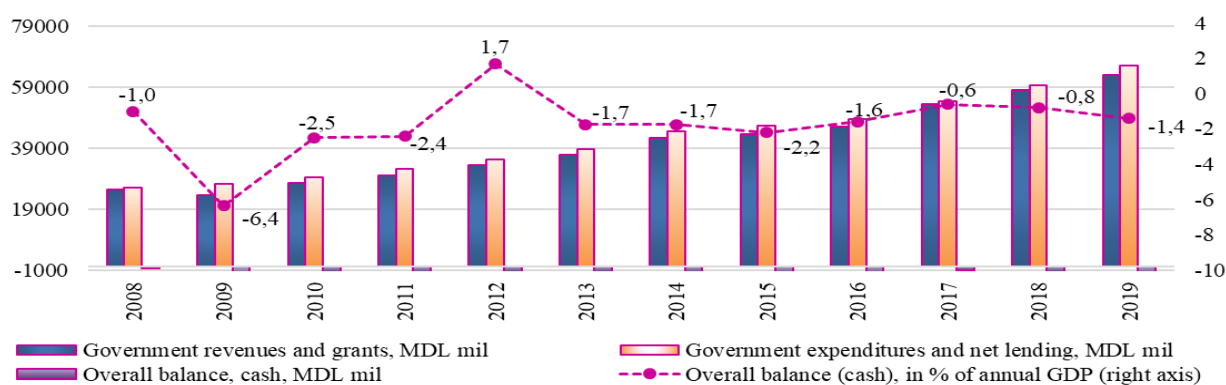

Figure 6. General Government Position in 2008-2019

Source: Elaborated by the author based on data of MF and NBS

Following the sharp deterioration of the fiscal position, in October 2009 Moldova signed a lending agreement with the IMF which provided support of around USD 560 million and an additional special loan of USD 150 million for short-term financing of the budget deficit. The economic programme linked to this agreement had four priority areas: i) fiscal policies to restore sustainability, while safeguarding public investment and social spending priorities; ii) flexible monetary and exchange rate policies to keep inflation under control, facilitate adjustment to shocks, and rebuild foreign reserves; iii) policies to ensure financial stability by early detection of bank difficulties and strengthening the legal framework for bank rehabilitation; and iv) structural reforms to raise the economy's potential. The programme's macroeconomic objectives for 2010 were optimistic: growth was projected to reach 1.5% as a result of gradual recovery in external and domestic demand and an improved business

environment, and the programme allowed a return to budget balance towards 2014. Assuming that growth will return in 2010 and accelerate in the next few years in line with the authorities' recovery programme, the current upsurge should be temporary and should allow the debt to fall again as from 2012.

Also, a negative impact on the public finance equilibrium has had the 2014 banking crisis. Thus, this crisis resulted in an increase in the fiscal deficit: from 1,7% in 2014 to 2,2% as a share of GDP in 2015. Also, the crisis led to an unprecedented, by 3-times, increase in the amount of the domestic debt and the increase in the public debt. In order to avoid financial instability following the banking crisis, in September 2016, the Parliament of the Republic of Moldova approved the law on converting into a state debt the credit issued by the National Bank to three banks in 2014-2015. Converting MDL 13,34 billion NBM loan into public debt for the next 25 years meant: tripling the size of domestic debt from MDL 7,2 billion at the beginning of 2016 to over MDL 22 billion at the end of 2016. Also, the budget cost incurred with repayment and service of MDL 13,34 billion worth total of MDL 25 billion at the extent of the following 25 years.

Finally, in order to understand the evolution of the budgetary policies in 2009-2019 a general presentation of the actions undertaken by the authorities in the field of public finance management and budgetary policies priorities is necessary. Thus, during this period, the Public Finance Management Project launched in the Republic of Moldova in 2006 with the support of the World Bank has continued. The most important part of the project activities consisted in strengthening the budget formulation process and methodology applied, including the MTBF methodology. In this view, the methodological set for budget preparation, approval and modification of the budget was formulated in order to integrate the medium-term budgetary planning in the annual budget cycle.

The most important innovation of this reform, however, was the formulation of the methodology for planning and executing the budget on a program-based basis, which was later implemented in practice and initially implemented at the central government level. An important step in modernizing public finances was the elaboration in 2015 of the new budget classification developed in accordance with the requirements of IMF standards, Government Financial Statistics (GFS) of 2001. The extension of the reform in the field of budget planning in the Republic of Moldova was stipulated in the Association Agreement between the Republic of Moldova and the European Union (EU) in 2014. Thus, the application of best practices in public finance management will ensure sustainability, performance, transparency and responsibility in managing public finances.

Conclusions: Starting with 2009 the Republic of Moldova has experienced a very complex period marked by several economic, social and political events. All these challenges have had a great impact on the quality of public finance, and as a result, on the measures and actions undertaken by the authorities regarding public finance management and budgetary policies priorities.

From the budgetary policy priorities view, the main short- and medium-term objective remains the implementation of structural reforms, the consolidation of public finances and financial stability as prerequisites for achieving fiscal sustainability by maintaining a national public budget deficit at sustainable level, avoiding the risks posed by internal and external shocks, as well as dependency on external financial aid.

CONCLUSIONS

The budgetary policies promoted by the Republic of Moldova in 1991-2019 gradually evolved under a complex process of reforming and modernization of public finance management. At the same time, they must be examined under the following two aspects:

1. in the context of macroeconomic developments in the country and the general economic policy of the state: the analysis showed a strong correlation between macroeconomic evolution and the budgetary sustainability, especially, this correlation was significant during the major economic crisis in the Republic of Moldova in 1992, 1998, 2009 and 2014; and
2. in the context of the public finance management reform undertaken by the authorities in order to align with international standards: the analysis revealed a positive impact of the finance management reform on the budgetary process and fiscal sustainability.

Also, an important aspect that must be taken into account when analysing budgetary sustainability is the political context and political decisions (especially, in the pre-elections periods) that can affect the major components of the public budget and public debt.

External financing is also a very important component when analysing the evolution of the public budget. The survey revealed the positive impact of the external financing of the budget deficit, especially in the first years of the independence of the Republic of Moldova.

BIBLIOGRAPHY:

1. Official web site of the Ministry of Finance of the Republic of Moldova: <https://mf.gov.md/en/buget>
 2. Republic of Moldova: Recent Economic Developments. International Monetary Fund. Country Report. No. 98/58. June 1998
<https://www.imf.org/en/Publications/CR/Issues/2016/12/30/Moldova-Recent-Economic-Developments-2668>.
Moldova : Recent Economic Developments
 3. Republic of Moldova: Recent Economic Developments. International Monetary Fund. Country Report. No. 01/22. January 2001
<https://www.imf.org/en/Publications/CR/Issues/2016/12/30/Republic-of-Moldova-Recent-Economic-Developments-3999> Moldova: Recent Economic Developments
 4. Republic of Moldova: Statistical Appendix. International Monetary Fund. Country Report. No. 04/40. February 2004
<https://www.imf.org/en/Publications/CR/Issues/2016/12/30/Republic-of-Moldova-Statistical-Appendix-17195>.
Republic of Moldova: Statistical Appendix
 5. Press Release: IMF Approves in Principle Loan of US\$142 Million for Poverty Reduction and Growth in Moldova, December 15, 2000
<https://www.imf.org/en/News/Articles/2015/09/14/01/49/pr0072>
 6. Moldova. Paths to sustained prosperity A Systematic Country Diagnostic. August 2016, World Bank Group. pag.6
<http://documents1.worldbank.org/curated/en/465041475522681625/pdf/Moldova-SCD-clean-09232016.pdf>
 7. National Bureau of Statistics: Conturi nationale, Dinamica principalilor indicatori macroeconomici (1995-2019)
<https://statistica.gov.md/category.php?l=ro&idc=191&>
 8. Budgeting in Moldova. OECD Journal on Budgeting Volume 2010/3 © OECD 2010
<https://www.oecd.org/gov/budgeting/48170693.pdf>
 9. Radiography Of A Bank Fraud In Moldova: From Money Laundering To Billion Fraud And State Debt. December 20, 2016. Transparency Moldova
<http://www.transparency.md/2016/12/20/radiography-of-a-bank-fraud-in-moldova-from-money-laundering-to-billion-fraud-and-state-debt/>
 10. The 2019-21 Medium-Term Budgetary Framework. Chapter. I. A. Introduction. pag.3
https://mf.gov.md/sites/default/files/documente%20relevante/CBTM%202019-2021_ENG.pdf
-

Coordonator științific: PETROIA Andrei, dr., conf. univ.
Academia de Studii Economice din Moldova,
Republica Moldova, or. Chișinău, str. Mitropolit Bănulescu-Bodoni, 61, www.ase.md
e-mail: apetroia@ase.md

THE INVESTMENT ATTRACTIVENESS OF GOVERNMENT SECURITIES IN THE REPUBLIC OF MOLDOVA

ATRACTIVITATEA INVESTIȚIONALĂ A VALORILOR MOBILIARE DE STAT ÎN REPUBLICA MOLDOVA

SCRIPNIC Diana, masterandă

Programul: Administrarea Financiar-Bancară

Academia de Studii Economice din Moldova

Republica Moldova, Chișinău, str. Bănulescu-Bodoni 61, www.ase.md

e-mail autor: dianascripnic@yahoo.com

***Abstract:** Valorile mobiliare de stat reprezintă una dintre cele mai importante surse financiare pentru finanțarea deficitului bugetar de stat, pecum și a unor proiecte importante pentru dezvoltarea economiei naționale. O piață a valorilor mobiliare de stat dezvoltată, previzibilă și transparentă reprezintă în sine un obiectiv important pentru orice guvern, dat fiind că este un indicator al atractivității investiționale a țării pentru potențiali investitori. Prezentul articol propune o analiză retrospectivă a evoluției pieței valorilor mobiliare de stat din Republica Moldova, cât și a valorilor mobiliare de stat printr-o prisma a atractivității investiționale a acestora.*

***Key Words:** atractivitate investițională, valori mobiliare de stat, bonuri de trezorerie, obligațiuni de stat*

JEL CLASSIFICATION: E4, E5, G1, H6

INTRODUCTION

The government securities market is one of the most important sector of the financial market in the Republic of Moldova: it provides resources to the government for meeting its needs, implementing its fiscal policy and is critical in bringing about an effective and reliable transmission channels for the use of indirect instruments of monetary control.

The government securities market was set up in the Republic of Moldova in 1995. Since then, the Ministry of Finance, as the state securities issuer, in cooperation with the National Bank of Moldova, as the state fiscal agent, has undertaken a series of measures in order to develop a modern government securities market based on the principles of transparency and the participants' fair competition.

Assumed that government securities (GS) are one of the most important sources which allow public authorities to finance the budget deficit and the projects for the development of the national economy, they are the subject of various policies developed by the Government. Thus, in order to facilitate the application of this investment instrument on the domestic market, according to the *Medium-Term Debt Management Program* of the Government for the period 2020-2022 the main objectives regarding GS market are: the diversification of GS sales channels with increasing access of individuals to GS purchasing and the insurance of the transparency and predictability of this market. Government securities have always been considered as an investment option which is suitable only for the important investors like banks or other financial institutions. However, government securities are, as well, one of the best options for investment for common investors. Here are the reasons why to invest in Government securities issued on the Moldovan market:

- they carry practically no risk of default, given the fact that they benefit from the full state guarantee. Since the establishment of the GS market in the Republic of Moldova, the Government has never withheld payment for their redemption or interest;
- are the most liquid financial instrument. As a result of trading the GS on the secondary market, the investor obtains certain funds. At the same time, the investor receives the interest for each day of holding the GS in the portfolio.
- they offer stable good long term returns which is not subject to taxation.

The *scope* of this study is, based on the investigation of evolution of the main indicators of the government securities market, to analyze the investment attractiveness of government securities in the Republic of Moldova.

PROPOSED RESEARCH METHODS

The performed research was implemented based on the analysis of the dynamics of main indicators of the market (volumes, structure by types of government securities, yields, main investors) during the period of 2016-2020, as well as based on the comparative analysis between the average yields of government securities, some macroeconomic indicators (consumer price index, exchange rate of the national currency) and the average interest rates on deposits offered by the banking sector. The research methods used in this study are as follows: the documentary method, the qualitative and quantitative data method, the synthesis method, the comparison method, as well as the graphical method.

Analyses is found on the statistical official data and reports available on the official websites of the National Bureau of Statistics of the Republic of Moldova (NBS), the Ministry of Finance of the Republic of Moldova (MF) and the National Bank of Moldova (NBM), as well as the legal framework related to the government securities market in the Republic of Moldova, Government Decisions etc.

RESEARCH OF EMPIRICAL ASPECTS

The Ministry of Finance issues government securities on the domestic market in the form of Treasury Bills and Government Bonds in national currency. The nominal value of a GS is MDL 100.

Treasury bills (T-Bills) are government securities issued at a discount and redeemed at the nominal value at maturity. The maturity of T-bills is up to one year. Thus, the Ministry of Finance issues T-bills for 91, 182 and 364 days. Sometimes, under specific circumstances and following the need to increase the budget deficit, funding at the expense of domestic sources, the Ministry of Finance issues T-bills with a maturity of 21 days. This mainly occurs in exceptional situations when potential investors are not sure about the stability of the national currency and prefer to make short-term investments in government securities market.

Government Bonds are securities issued at discount, nominal value or premium, with maturities of one year or more, for which the issuer pays periodic interests in accordance with the fixed or floating interest rate as stipulated in the issuance conditions and which are redeemed at nominal value upon maturity. The Ministry of Finance issues GB with fixed rate for 2, 3 and 5 years and GB with floating rate for 2 years.

In accordance to the legal framework, the National Bank of Moldova is in charge of the organization, on behalf and at the request of the Ministry of Finance, of auctions for GS sale on the primary market. GS placement auctions are conducted in the electronic system of Bloomberg Professional Service - Bloomberg Auction System (BAS).

According to the rules for holding auctions, only commercial banks that have the quality of primary dealers, can participate in the auctions in their own name and on their own account, as well as at the expense of investors, at their request. The maximum volume of GS that can be held by an investor constitutes 50% of the volume of GS with the same ISIN identification number, proposed for sale on the primary market or in circulation.

GS are issued in book-entry form and, therefore, their issuance, record-keeping, confirmation of ownership and the payment of the principal sum at maturity date and of the related interest (coupons) is performed by the Single Central Depository of Securities (Central Depository) in the name of the Ministry of Finance.

The secondary market is organized through the unique trading platform E-Bond and the System of Central Securities Depository, where GS are traded after issuance on the primary market. The National Bank of Moldova is in charge of the management of interbank secondary market of government securities issued in book-entry form on the domestic market.

The main indicators regarding the Government Securities issuance in the period of 2016-2020 are presented in Table 1.

Table 1. Main indicators of the Government Securities primary market

Indicator	31.12.2016	31.12.2017	31.12.2018	31.12.2019	31.12.2020
Total amount of government securities issued, mln. MDL, total	18333.8	18153.8	12.922.5	11390.5	18224.5
Government securities issued and sold on the primary market, mln. MDL	10264.1	9900.2	9779.4	9327.1	18064.1
Converted government securities, mln. MDL	8069.7	8253.6	3143.1	2063.4	160.4
Number of government securities auctions, units	67	76	56	49	48

Source. Elaborated by the author based on <https://bnm.md>

Analysing the statistical data available on the official website of the Ministry of Finance of Moldova, it is found a slight steady decrease in the value of GS issued on the primary market during the period of 2016-2019, followed by an almost twice increase registered in 2020 (see Figure 1).

Thus, compared to 2016, the reduction for 2017 is 363.9 million lei, the one for 2018 is 484.7 million lei, and the one for 2019 – 937.0 million lei. The smaller issuance of GS in the period of 2017-2019 was due to the decrease of the Government' demand for financing on the internal market determined by the increase of the budget revenues, in the context of the economic recovery registered in that period.

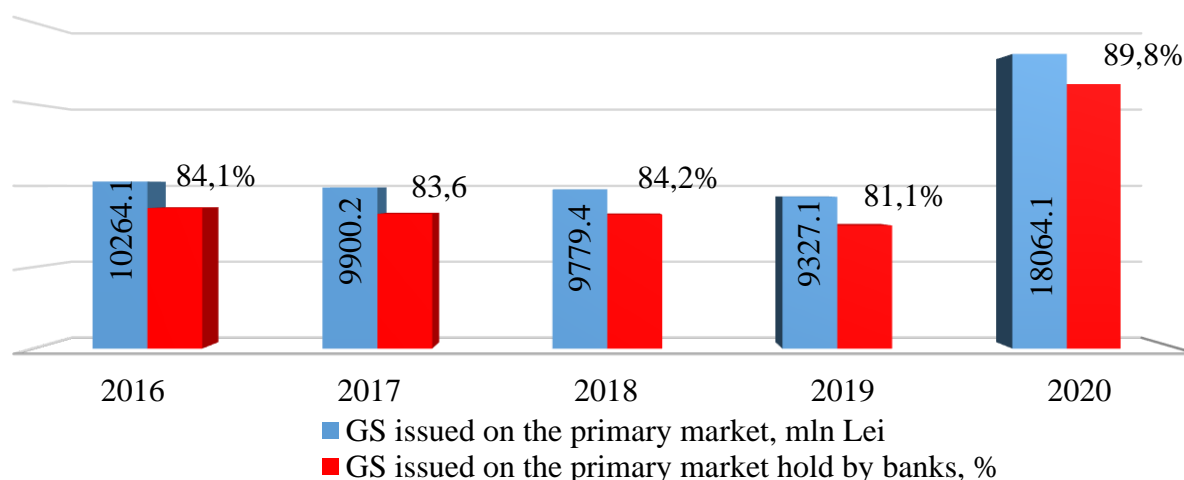

Figure 1. Banks' share in the total amount of government securities issued on the primary market, 2016-2020

Source: Elaborated by the author based on <https://mf.gov.md>

A distinct situation is characteristic for 2020, when GS were sold in the amount of 18.1 billion lei, which represents an increase by 1,8 time as compared to 2016. The higher amount of GS issued on the primary market in 2020 was determined by the higher budget expenditures generated by the pandemic crisis. Another factor to be taken into consideration when analysing this dynamic is that the GS offered on the domestic market during a year is directly dependent on the value of funds planned in the *Annual Law of the state budget*. Thus, based on the provisions of the state budget Laws for the years of 2017–2020, it is noted that in 2020 the government expected to cover about 4 billion lei on financing needs from the GS account, an amount that exceeds, on average, 3-4 times the values planned for the years of 2017– 2019.

Analysing the structure of GS issued on the domestic market, by their type, it can be noticed that the most traded GS are represented by short-term GS, namely Treasury bills (see Figure 2). According to Figure 2, during the analysed period, the investors' appetite for 182-day and 364-day T-bills has emphasised during the analysed period. Thus, the share of the mentioned government securities has creased from 31,3% in 2016 to 41,0% in 2020 and respectively, from 38,3% in 2016 to 41,3% in

2020. At the same time, the share of T-bills issued for 91 days has registered a steady decrease, from 28,9% in 2016 to 11,3% in 2019. Besides, the analysis presents a still low interest of the investors for long-term GS. Thus, in 2020 the shares of 2, 3 and 5-year GB registered the following values: 2,5%, 1,5% and 2,4%, respectively.

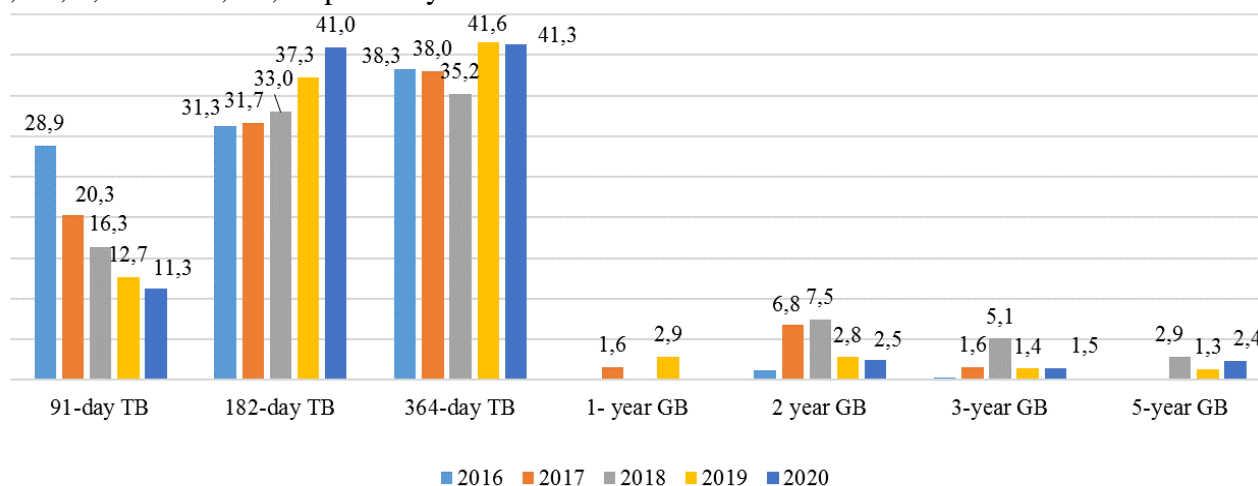

Figure 2. Government securities structure by type of securities in the period of 2016-2020, %

Source: elaborated by the author based on <https://mf.gov.md>

The banking sector remains the main investor in GS. About 85% on average of total amount of GS issued in the period 2016-2020 are purchased by banks. Figure 2 presents the evolution of the structure of the banks' share of total GS issued on the primary market in the last 5 years.

According to data from Figure 1 it can be observed that the banks' share of total GS issued on the primary market increased in 2020 to about 90% as compared to 81% in 2019 and the average of 83% for 2016-2019.

The main reason for this increase is that in the context of Covid-19 crisis that impacted the banking sector inclusively through a decreased credit portfolio, buying government securities for banks represented an important source for obtaining reliable profits. In general, a reason for banks to actively buy GS is the importance of the effective liquidity risk management for the banks. GS represents assets that are highly liquid and are generally risk-weighted at 0% under the Basel III standardized approach for capital.

Another important indicator when analysing the GS market is the rate of return of the government security, or the yield. Thus, according to Figure 4, the nominal yields on Treasury bills registered an increasing trend in 2015, followed by the decrease in 2016 and a relative stable trend up to February 2021. The main determinant of such volatility of T-bills yields registered in 2015-2016 was the sizable increase of the inflation rate in 2015, as the result of the contraction by 0,3% of Moldovan economy in that period driven by the 2014 bank fraud. Yet, since 2016 the Moldovan economy has re-entered into the recovering process.

Generally, the yields of GS are influenced by the evolution of macro indicators, like GDP growth, inflation, exchange rate, consumption, as well as developments in international government securities markets. In order to find out if GS yields are impacted by macro indicators, the author has measured the correlation coefficient between the average yield of Treasury bills and both the inflation rate and the exchange rate of MDL against USD.

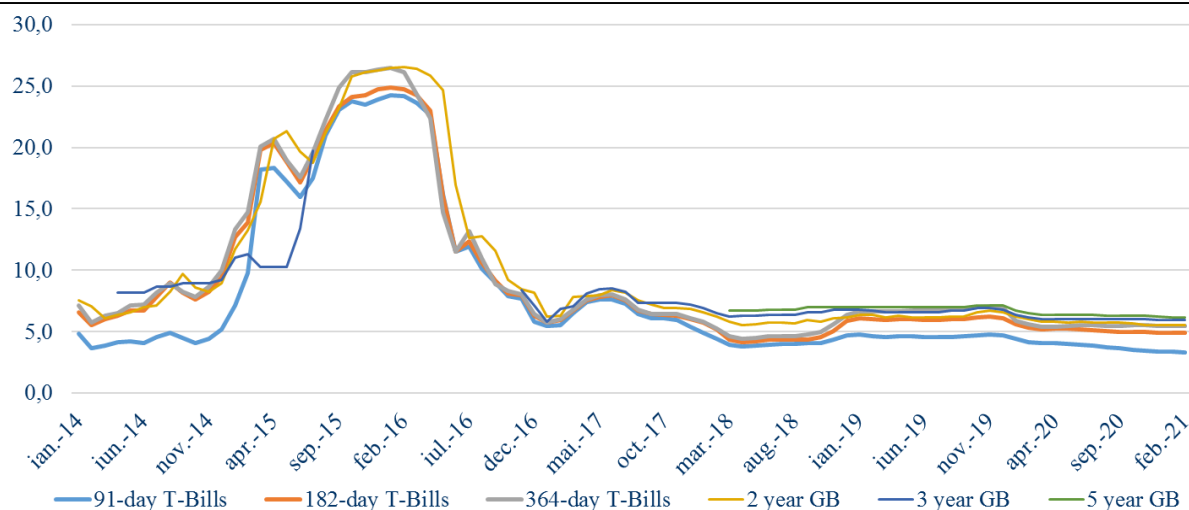

Figure 3. T-bills nominal yields by type of securities in the period of 2014-2020, %
Source: elaborated by the author based on <https://mf.gov.md>

According to correlation coefficient resulted from the analysis (see Figure 4), the average yield of GS with the maturity of up to 1 year is positively linked to the inflation volatility (correlation coefficient=0,78539).

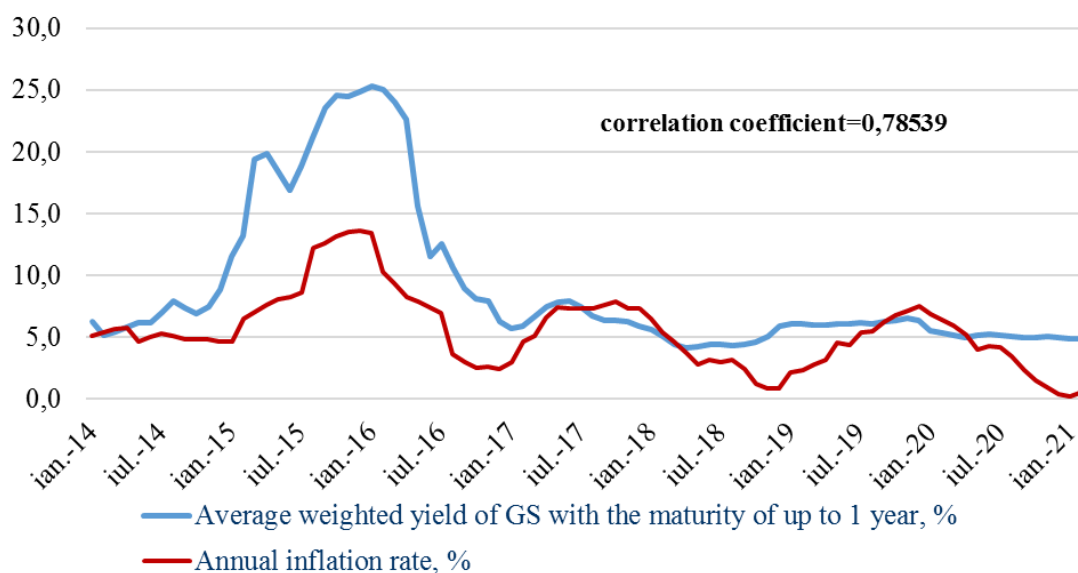

Figure 4. The correlation between the weighted average yield on GS with the maturity of up to 1 year and the inflation rate
Source: elaborated by the author based on <https://mf.gov.md>, <https://bnm.md>

Also, according to correlation coefficient resulted from the analysis (see Figure 5), the average yield of GS with the maturity of up to 1 year is positively linked to the exchange rate volatility (correlation coefficient=0,51650).

From the investment attractiveness point of view, along with the analysis of such elements specific to GS market, like types of GS issued, conditions of GS market, it is important to perform a comparative analysis of the rate of return on GS in comparison to the returns offered by other investment instruments existing on the financial market.

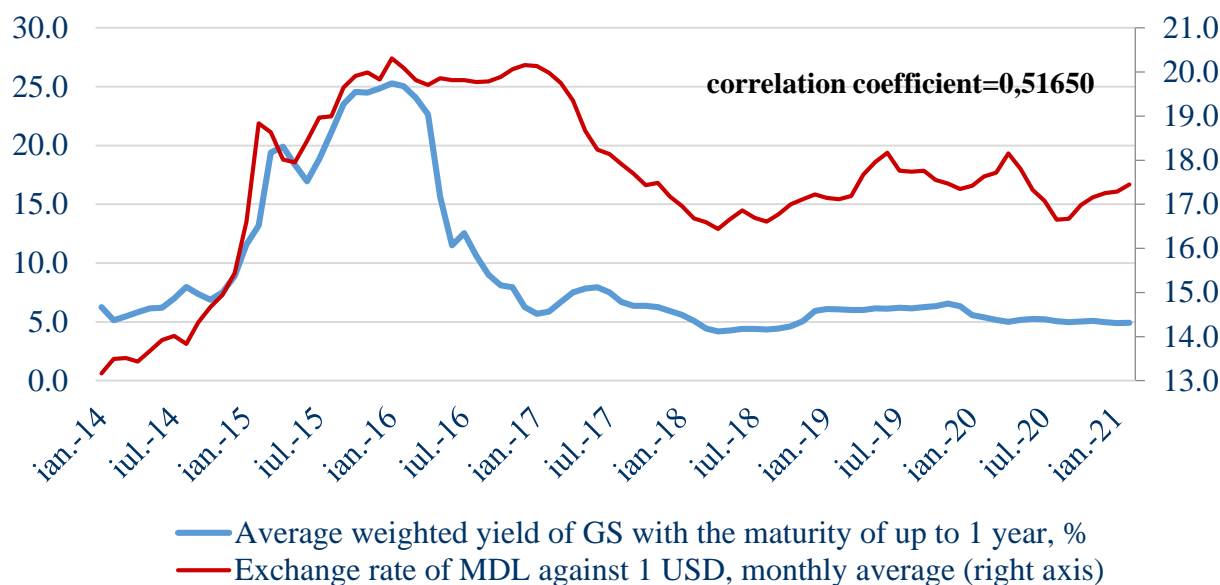

Figure 5. The correlation between the weighted average yield on GS with the maturity of up to 1 year and the exchange rate of MDL against USD

Source: elaborated by the author based on <https://bnm.md>

Actually, the principal investment instruments that create a strong competition for GS on the market are bank deposits. Thus, from Figure 6 it can be observed that during the investigated period the average yield on treasury bills with the maturity of up to 1 year, has recorded, with short exceptions, higher values compared to the interest rates on the banking system for deposits with the same maturity.

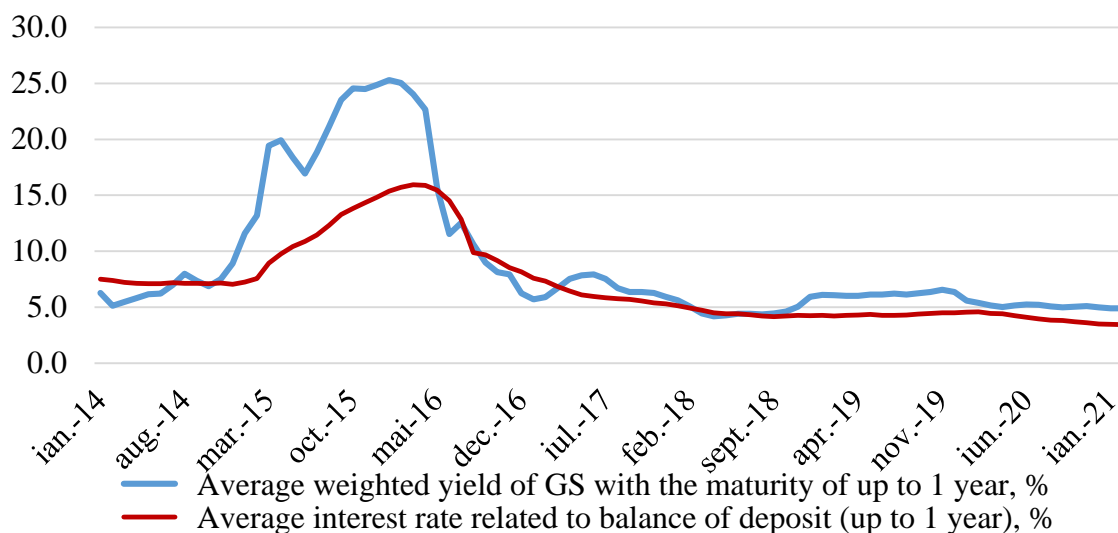

Figure 6. The weighted average yield on GS with the maturity of up to 1 year and the average interest rate related to the balance of deposit with the term of up to 1 year, %

by the author based on <https://bnm.md>

In this context we can conclude that government securities remain a more attractive source of investment compared to deposits in the banking system. In addition to the higher interest rate, a higher attractiveness of GS in relation to bank deposits is also due to higher liquidity as well as increased security as they are guaranteed by the government. According to *Law no. 575/2003 on deposits guarantee in the banking system*, starting with January 1, 2020, the bank deposits are guaranteed in the amount of 50 thousand lei regardless of the value of the deposit.

CONCLUSIONS

Government securities plays an important role in the public debt management. A well-developed, predictable and transparent government securities market is important to most governments as it increases the attractiveness of the country for potential investors. According to the analysis of the evolution of Government Securities market indicators for the period of 2016-2020, it can be noticed that the volume of GS issued on the primary market is correlated with the Government' demand for financing on the internal market.

The banking sector remains the main investor in GS. The main reasons are that government securities represent an important source for obtaining reliable profits and correlate with the importance of the effective liquidity risk management for the banks.

The study also reveals a steady increase of the investors interest for T-bills with longer maturity in the last years in the context of increasing yields of GS with longer maturity.

Generally, the yields of GS are influenced by the evolution of macro indicators, like, economic growth, inflation, exchange rate, consumption, etc.. The analysis shows positive correlations between the average yield of treasury bills and both the inflation rate and the exchange rate. From the investment attractiveness point of view, the study reveals that government securities remain a more attractive source of investment compared to deposits in the banking system.

And finally, government securities have always been considered as an investment option which is suitable only for the important investors like banks or other financial institutions. However, the study shows that these securities are one of the best options for investment for common investors or retail investors as well, as they carry practically no risk of default, offer good long-term returns and are the most liquid financial instruments. In order to make the investments in government securities more attractable for common private investors, the public authorities aim at the diversification of GS sales channels with increasing access of individuals to GS purchasing and the insurance of the transparency and predictability of this market.

BIBLIOGRAPHY:

1. Law no.419-XVI of 22 December 2006 on public debt, state guarantees and state re-financing (republished in the Official Monitor of the Republic of Moldova, 2014, no.397-399, Article 704)
2. Regulation no.170 of 19 July, 2018 of the National Bank of Moldova on Placement, Transaction and Redemption of State Securities in Book-Entry Form
3. Official web site of the Ministry of Finance of the Republic of Moldova: <https://mf.gov.md>
4. Official web site of the National Bank of Moldova: <https://bnm.md>
5. Official web site of the Single Central Securities Depository of Moldova: <https://dcu.md>
6. Official web site of the National Bureau of Statistics of Moldova: <https://statistica.gov.md>

Coordonator științific: BILOOCAIA Svetlana, dr., conf. univ.
Academia de Studii Economice din Moldova ,
Republica Moldova, or. Chișinău, str. Mitropolit Bănulescu-Bodoni, 61, www.ase.md
e-mail: bilooaia.svetlana@ase.md

PANDEMIC'S IMPACT ON THE STOCK MARKET EVOLUTION (ON THE EXAMPLE OF DAIMLER AG)

ВЛИЯНИЕ ПАНДЕМИИ НА ЭВОЛЮЦИЮ ФОНДОВОГО РЫНКА (НА ПРИМЕРЕ DAIMLER AG)

BAHCIVANJI Nicolai, masterand

Programul: Administrarea Financiar-Bancară

Academia de Studii Economice din Moldova

Republica Moldova, Chișinău, str. Bănulescu-Bodoni 61, www.ase.md

e-mail autor: kolia24081999@gmail.com

Abstract: Пандемия коронавируса (COVID-19) - это не только беспрецедентный кризис для человечества, но и, как выяснилось, одна из самых экономически затратных пандемий в новейшей истории. Последние финансовые отчеты показывают, что вспышка COVID-19 серьезно подорвала мировую экономику и финансовые рынки. Многие фондовые рынки по всему миру пережили сильное падение после вспышки пандемии. Чтобы понять влияние данной пандемии на фондовые рынки, в этой статье была рассмотрена эволюцию фондового рынка на примере немецкого производителя автомобилей DAIMLER AG.

Ключевые слова: фондовый рынок, технический анализ, фундаментальный анализ, экономическое развитие, COVID-19.

JEL CLASSIFICATION: G11, G32, P45

INTRODUCTION

The rapid spread of the unprecedented COVID-19 pandemic has changed the global outlook unexpectedly. This pandemic is not only a global health emergency but also a significant global economic downturn too. As many countries adopt strict quarantine policies to fight the unseen pandemic, their economic activities are suddenly shut down. Most importantly, consumers and firms have prevented their usual consumption patterns due to the creation of panic among them and created market abnormality. Uncertainty and risk created due to this pandemic, causing significant economic impact all over the globe affecting both advanced and emerging economies. In this context, the stock market has responded with dramatic movement and adversely affected. From the perspective of stock market participants, the COVID-19 health crisis translated into a broader economic and financial crisis. The results of empirically investigated effects of social distancing policies on activities of the economy and indices of the stock market, showed that the increasing number of lockdown days, decisions of monetary policy, and restrictions on international travel seriously influenced the level of economic activities as did the closing, opening, and lowest and highest stock price of major stock market indices.

Thus, Financial reports show spectacular losses recorded by major stock market indices in the world due to the COVID-19 pandemic sweeping across the globe. Statistics show that MSCI World index, which includes stocks from 23 developed countries and 24 emerging markets lost 10.7 percent of its value between January 23 to March 6, 2020. In the same period, STOXX Europe 600 index, which includes stocks of 600 companies from 17 European countries, fell by more than 12 percent. Approximately the same drop was recorded by the CSI 300 Index, which includes the 300 largest stocks in the Chinese Class-A share market, in the same period.

European shares plunged again due to coronavirus fears. The pan-European STOXX 600 fell 8.7% to its lowest level since 2013. The latest fall means the index has lost more than a third of its value. Paris was down 8.4%, London's FTSE100 fell by 4%, Milan lost 6% and Spain retreated nearly 8%. Germany's benchmark DAX was down 7.1%. Just four weeks after its record high, the bluechip index was down 40% to a five-and-a-half-year low. Never before in its history did the German leading index fall so drastically so quickly. The DAX failed to rally above 9,000 points as the coronavirus

pandemic continued to rattle the markets. At the end of trading, the DAX's 30 blue-chip companies had shed 5.31%, floundering on 8,742.25 points. At the same time, the imposed restriction on internal movement and higher fiscal policy spending positively affected the level of economic activities and capital market indicators. For a more illustrative example of the impact of pandemic effects, this paper analyzes the evolution of the stock market using the example of the transnational automobile manufacturer, the largest company in Germany in terms of turnover, Daimler AG.

PROPOSED RESEARCH METHODS AND SOURCES

This article uses both empirical and theoretical research methods, which include comparison, measurement, analysis, synthesis, induction, functional and statistical analysis, as well as an integrated approach. The analysis was carried out according to the data obtained from Annual Reports of DAIMLER AG and financial portal Investing.com. Implemented investigation are based both on technical and fundamental methods. For estimation of DAIMLER AG equities quality, in article were calculated and analyzed the following indicators: payout ratio, earning per share, dividend per share, price-earning ratio, intrinsic value, profitability of the company and return on stock.

RESEARCH OF EMPIRICAL ASPECTS

There are many tools and methods in technical analysis, but all of them are based on one assumption - the dynamics of price movement is determined by the psychology of the behavior of market participants who, in similar circumstances, under the influence of human instincts - greed, herd, fears, etc. - behave the same way, forming flows of supply and demand, and the degree of imbalance between them. This allows us to predict price movements.

Technical analysis does not consider the reasons why the price changes its direction (for example, due to low stock returns, fluctuations in the prices of other commodities, or changes in other conditions), but only considers the fact that the price is moving in one direction or another, or in a certain way, for example being within a certain price interval for some time.

The beginning of 2020 was generally neutral on the German stock market. The maximum growth of the DAX index by the end of February was about 4%. The positive trend was interrupted by two falls amid tensions between the US and Iran, as well as a general correction caused by reports of an outbreak of coronavirus infection at the end of January. The largest decline in German stock exchanges was shown in the last decade of February and the first half of March. COVID-19 from China began to spread rapidly around the world, including in Europe and the United States, and as a result, quarantine restrictions began to be imposed around the world. The DAX index reacted to these events very sharply, showing a fall of 40% over 23 calendar days, which was comparable to the overall dynamics on the world's leading exchanges. First, let's look at the chart of price changes over the past year (figure 1).

When examining the line chart, it can be noted that at the beginning of the period, exactly a year ago, the share price was \$ 22, and today the shares are already trading at \$ 73.5. This means an increase of 234 percent. The bottom of the fall was reached at the end of March, which can be seen in the presented chart. However, thanks to the adoption by the monetary and fiscal authorities of active measures to support the economy. The markets have experienced one of the fastest bullish trends in years. By mid-June, the DAX was up 57%. The same thing happened with DAIMLER. Share prices returned to normal within a year.

Figure 1: Daimler AG share price changes over the past year

Source: <https://www.investing.com/equities/daimler-chart>

Next, let's look at the Japanese candlestick chart (figure 2) for a more detailed analysis of the patterns over the past 5 months. In this chart, we can see the dominance of the bullish engulfing on November 11, December 4, January 20 the bearish engulfing only on January 25. Most of the figures for the 5 analyzed months are stars and doji - more than 15 pieces. We also can see a falling wedge in December, a bearish pennant in early January, and a bullish pennant in early February. There is also an evening star on the chart on December 1 and January 22. And the morning star on October 29 and January 11. At the end of the period, an evening star is traced on the chart, and accordingly the price will most likely fall.

Figure 2: Japanese candlestick chart of Daimler AG over the past 5 months

Source: <https://www.investing.com/equities/daimler-chart>

Next, let's look at a line chart over the past 10 (fig. 3) years to determine a possible price trend. During this time, a huge number of events took place on the world market: "Flash Crash", the Occupy Wall Street protest movement, the crisis of sovereign debts of the eurozone countries, the bursting of the bubble in the Chinese stock market, the election of Donald Trump and many other events that had a sharp effect in the stock market. But none of them even comes close to the pandemic, the impact of which has spread everywhere.

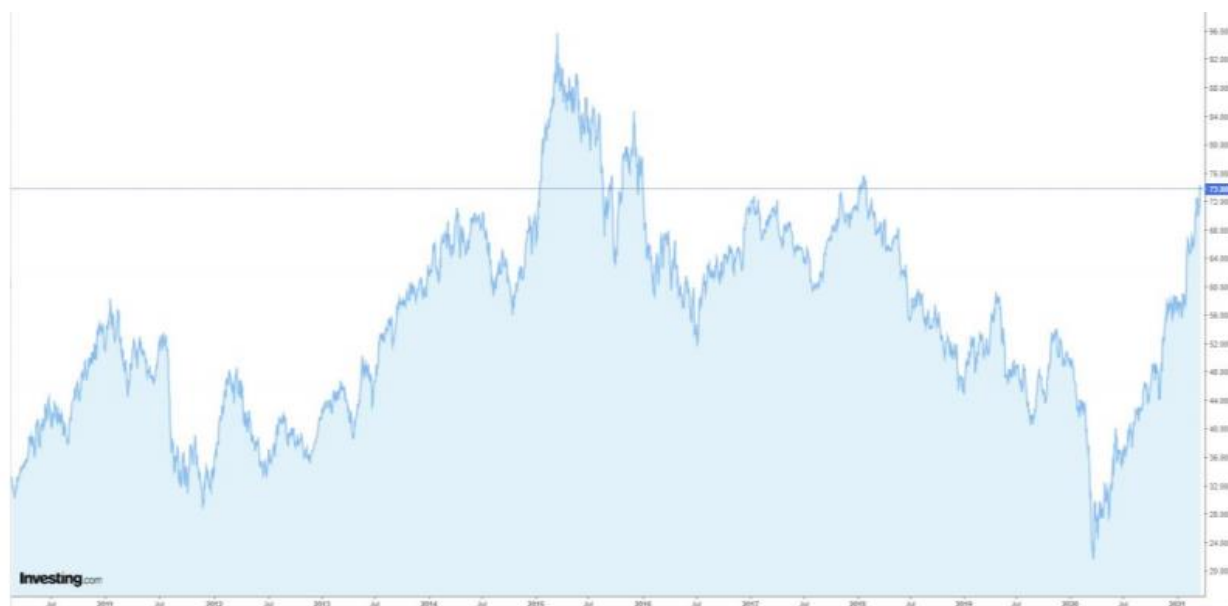

Figure 3: Daimler AG share price changes over the past 10 years

Source: <https://www.investing.com/equities/daimler-chart>

As we can see from the graph, gradual growth from 2012 to 2015, which raised the price by almost three times, is replaced by a long-term price decline by almost 5 times in 2020. The situation with the pandemic brought the share price down below their historical low, but gradually it returned to the average value. This happened due to the adoption by the monetary and fiscal authorities of active measures to support the economy. The German government has approved a 750 billion euro aid package to cope with the negative effects of the pandemic. In addition, a € 600 billion fund was created to save businesses from bankruptcy. The US Senate approved a \$ 2 trillion economic stimulus program, and the FED cut rates to zero with an increase in asset purchases from the market. All of these moves have bolstered investor confidence in the equity markets thanks to a massive influx of liquidity. Tech companies have taken the lead in recovery growth. The trend is upward and promises further price increases.

In combination with technical analysis, fundamental analysis gives the highest quality assessment of the issuer's investment attractiveness. First we analyze the ratios of a security. The initial data for DAIMLER AG's analysis were taken from "Annual Report 2020" and compiled into a table 1.

Table 1. Initial data for fundamental analysis "DAIMLER AG" (in euro)

Indicators	2018	2019	2020
Dividend	3 477 000 000	963 000 000	1 444 000 000
Net profit	7 963 000 000	3 057 000 000	4 199 000 000
Dividends on preferred shares	-	-	-
Number of shares outstanding	1 069 840 000	1 069 840 000	1 069 840 000
Stock price	73,7	53,23	73,5
Stock profitability	3,25	0,9	1,35
Equity	66 053 000 000	62 841 000 000	62 248 023 200
Capitalization	78 847 208 000	56 947 583 200	78 633 240 000

Source: <https://www.daimler.com/investors/>

Based on the information presented in the table 1, were calculated a number of indicators to estimate a quality of "DAIMLER AG" shares. The obtained results are shown in table 2.

Table 2. The main indicators of "DAIMLER AG"

Indicators	2018	2019	2020
Payout ratio, %	43,66	31,5	34,4
Earning per share, EUR	7,44	2,86	3,92
Dividend per share, EUR	3,25	0,9	1,35
Price-earning ratio	22,68	59,44	54,44
Intrinsic value, EUR	1,19	0,91	1,26
Profitability of the company	0,12	0,49	0,067
Return on stock, %	4,41	1,69	1,84

Source: calculated by the author

Payout ratio did not exceed the permissible limits throughout the entire period under review. In connection with the recent events, the company received a very low net profit and reduced its dividend payments, but nevertheless paid them. The company correctly evaluates its financial capabilities and pays dividends to its investors based on profit, and therefore it manages to avoid financial problems.

Although the value of this indicator is in decline, there are no definite norms for earning per share, since it should be compared with that of other companies. Sometimes the decline or growth is characteristic of the entire industry as a whole and affects all companies, so first you need to draw a parallel. And if we take into account the events of the past year, then such a recession was typical for almost everyone. Dividend per share reflects the attractiveness of securities in the stock market, and the larger it is, the better. It is analyzed together with the previous indicator. And if the earnings per share for the three analyzed years decreased, then the dividends per share decreased accordingly, and this is much more important for potential investors, since this is what they can eventually get.

Price-earning ratio shows how many monetary units the investor is willing to pay for one unit of the company's net profit and how many years this share will pay off. For strategic investors, an increase in this indicator is more attractive, and for investors aimed at profit, on the contrary, a decrease. Still, a value of 60 or even 55 is quite high and speaks of an overvalued stock.

The value of intrinsic value in 2019 went beyond acceptable limits, which indicates that the company was not as well rated on the stock market and needed a little growth. And in 2020, growth has brought this ratio back to normal.

Profitability of the company reflects the amount of profit received by the company at the expense of equity capital and for "DAIMLER AG" this indicator has significantly decreased, which calls into question the feasibility of such a large equity capital.

In world practice, return on stock is compared with the average deposit rate in the banking sector in order to understand whether it is worth investing in the issuer at all or it is more profitable to keep money in the bank (and much more reliable). A halving of this indicator does not have a good effect on the attractiveness of stocks for investors. The company needs to raise this indicator at least to the level of 2018.

Further, we will consider some news related to the DAIMLER AG company for a better understanding of the situation:

- Daimler recalls 1.3M U.S. vehicles for emergency-call location error
- U.S. imposes \$30 million penalty on Daimler for delayed truck recalls
- Daimler Revenue, Profit Drops as Coronavirus Slows Auto Sales
- Daimler will pay \$ 1.5 billion in the framework of the settlement in the United States on the case of manipulation of data on emissions

Over the past 2 years, the amount of negative news has far exceeded positive: fines, car recalls, falling stocks throughout the industry; DAIMLER AG will have to work hard in 2021 in order to maintain the current volume of investments in innovative technologies and the development of electric vehicles and at the same time remain attractive to investors. In addition, the instability of the political situation in the world does not play into the hands of either DAIMLER AG or any other company. In addition, COVID-19 is not going to give up at all and is undermining sales worldwide. We can only hope for a profitable year without unprofitable quarters and investor interest, as well as for the company's chastity and legal

activity, which will not entail any more fines. Moreover, of course it would be nice to get rid of the pandemic that is poisoning the entire world market.

CONCLUSION

By far, the coronavirus pandemic has been the worst blow to the economy and all areas of human life in the past 10 years or more. Humanity will take a long time to recover from its consequences. The pandemic had a negative impact even on companies that, in theory, were supposed to benefit from it. Amazon and Google, taking into account the specifics of their activities, instead of increasing profits, received a huge increase in the cost of adapting and reorganizing their activities.

However, if you look at the stock market, you will notice that after not such a long period, it has already begun to bounce back. The example considered in the work clearly shows this. DAIMLER AG, whose activity was very much undermined, after the fall of shares below the historical minimum, already a year later restored prices to their normal level and it is quite possible that the growth will continue. All this is happening thanks to the competent policy of the European Union. Moreover, the European Union has signed contracts for the supply of vaccination products with six developers: AstraZeneca, Sanofi-GSK, Janssen Pharmaceutica, BioNTechPfizer, Moderna and CureVac.

In the first half of 2021, a large-scale vaccination campaign should take place in Europe, the result of which should be the lifting of the lockdown and the return of everyday life to the usual rhythm. In addition, the European regulator in 2020 launched the Pandemic Emergency Purchase Program (PEPP), which is the purchase of government and corporate securities from the market. The volume of this program was increased to 1.85 trillion euros, the period of its implementation was extended until March 2022. The ECB is also extending other assistance programs, in particular the purchase of bonds for 20 billion euros per month, and simplified conditions for attracting loans for banks, maintains soft rules for providing collateral until June 2022 and adopted four new emergency long-term refinancing programs that will help with liquidity. All these measures will contribute to the recovery of the EU economy in 2021. The German government also intends to stimulate economic recovery. 22 billion euros of assistance will be received by small companies with a turnover of up to 200 thousand euros per month, as well as self-employed with an income of up to 5 thousand euros per month. These funds will be transferred in the first half of 2021 to cover fixed costs. The German economy was one of the best in Western Europe, showing the smallest decline in 2020 due to its optimal structure. The year 2021 should be successful for the country, thanks to large-scale vaccinations, the continuation of unprecedented fiscal and monetary assistance for the economy of Germany and the EU. In general, the economy is adjusting and normalizing.

BIBLIOGRAPHY:

1. BODIE, Z., KANE, A., MARCUS J. Investments, McGraw-Hill Education, tenth edition, 2013, 1080 p.
2. DAIMLER AG. Annual Reports. [online] [accessed 21.04.2021] available on: <https://www.daimler.com/investors/reports-news/annual-reports/>
3. MACHMUDDAH Z. etc. Stock Market Reaction to COVID-19: Evidence in Customer Goods Sector with the Implication for Open Innovation. Journal of Open Innovation: Technology, Market, and Complexity, MDPI, vol. 6(4), 2020
4. REILLY, F., BROWN, K. Investment Analysis and Portfolio Management, tenth edition, South-Western Cengage Learning, 2012, p. 1082.
5. Stock market quotes platform and financial news. [online] [accessed 21.04.2021] available on: <https://www.investing.com/>
6. Investor relations from the official website. [online] [accessed 21.04.2021] available on <https://www.daimler.com/investors/>
7. <https://www.statista.com/statistics/1103739/ftse-100-index-uk/>

Coordonator științific: BILOOCAIA Svetlana, dr., conf. univ.

Academia de Studii Economice din Moldova,
Republica Moldova, or. Chișinău, str. Mitropolit Bănulescu-Bodoni, 61, www.ase.md
e-mail: bilooaia.svetlana@ase.md

INSURANCE - COMPONENT PART OF RISK MANAGEMENT

ASIGURAREA - PARTE COMPONENTĂ A MANAGEMENTULUI RISCURILOR

LEORDA Vasile, masterand

Programul: Finanțe Corporative și Asigurări

Academia de Studii Economice din Moldova

Republica Moldova, Chișinău, str. Bănulescu-Bodoni 61, www.ase.md

e-mail autor: vasileleorda@gmail.com

***Abstract.** The current challenges are a representative lesson on the consequences of the risks that may arise. In this sense, it becomes imperative to identify the best solutions in risk management. The objective of this research is to highlight the role of insurance, the presentation of the features and strengths of this method of risk management. Benefiting from the services proposed by the insurance market in the Republic of Moldova, companies can protect themselves from uncertain and unfavorable situations that may arise in its activity.*

***Key words:** risk management, challenges, insurance, uncertainty, safety, solution, method*

JEL CLASSIFICATION: G22, G32

INTRODUCERE

În contextul circumstanțelor economice actuale, activitatea entităților este supusă mai multor încercări determinate de situațiile de incertitudine, denumite riscuri. Corespunzător, în orice activitate și în orice perioadă de timp, atât cetățenii, cât și persoanele juridice, trebuie să fie pregătite să răspundă la situațiile nefavorabile care ar putea să intervină. Actualmente, provocările majore cu care se confruntă economiile țărilor, inclusiv a Republicii Moldova, au accentuat și mai mult necesitatea luării unor decizii corecte în raport cu riscurile care pot apărea. Restricțiile și limitele impuse de către Comisia pentru Situații Excepționale a Republicii Moldova, precum sistarea: tuturor cursurilor aeriene regulate de pasageri, rutelor feroviare internaționale de transport pasageri, activităților de comerț a unităților comerciale cu amănuntul (cu unele excepții)[1] și cele a Comisiei naționale extraordinare de sănătate publică, precum: interzicerea activităților de agrement, recreere, sălilor de sport, centrelor sportive, cinematografele, sălilor de fitness etc. [2], a Comisiilor teritoriale, pe fondul COVID-19, au avut un impact nefavorabil asupra mediului de afaceri din Republica Moldova. De exemplu, privind întreprinderile mici și mijlocii, acestea au înregistrat un declin sporit al vânzărilor de circa – 64% [3], cauzat anume de restricțiile prescrise de autorități în contextul situației epidemiologice. Mai mult, potrivit altor surse [4], în perioada august – septembrie 2020, fiecare a doua companie chestionată funcționa parțial sau era închisă. Un alt exemplu de risc imprevizibil care s-a declanșat este cel legat de seceta extremă din 2020. Respectiv, atât pandemia COVID-19, cât și seceta pot fi catalogate ca principalii factori ai recesiunii economice din anul 2020, dar și ca principala motivație pentru fiecare persoană cu funcție de răspundere din cadrul entităților, în luarea unor decizii corecte în cadrul managementului afacerii, inclusiv și managementului riscurilor.

CONȚINUTUL DE BAZĂ

Importanța și actualitatea cercetării tipurilor și naturii riscurilor, managementului riscurilor, precum și asigurării acestora, reiese din condițiile economice actuale și necesitatea revigorării situației. Activitatea entităților, fiind un pilon al economiei, trebuie să fie asigurată pentru perioadele viitoare, pe cât e de posibil, în condiții minime de incertitudine, fapt care a orientat cercetarea științifică spre atingerea următoarelor obiective:

- argumentarea actualității sporite a managementului riscurilor pentru entitățile din Republica Moldova;

- identificarea punctelor forte și descrierea principalelor particularități ale asigurării ca metodă de management al riscurilor;
- prezentarea posibilităților extinse ale factorilor de decizie din cadrul entităților în gestionarea afacerii inclusiv a riscurilor.

Metodologia cercetării.

În vederea atingerii obiectivelor propuse, au fost utilizate mai multe metode de cercetare printre care:

(a) Metoda analitică, în baza căreia au fost analizate aspectele relevante a obiectului cercetării, precum riscurile, care pot surveni în activitatea unei entități, precum și unele metode de gestiune a acestora precum asigurarea.

(b) Metoda sintezei, care a permis obținerea rezultatelor aferente particularităților asigurării.

(c) Metoda comparației prin care au fost identificate diferențele, dar și aspectele comune ale semnificației riscurilor, a Claselor de asigurare, potrivit licențelor de asigurare eliberate de către CNPF, etc.

(d) Metoda inferenței prin care s-au dedus unele aspecte ce țin de licențele asigurătorilor din Republica Moldova, prin prisma Claselor de asigurare incluse.

(e) Metoda sistemică prin care a fost realizată identificarea și argumentarea fiecărei particularități a asigurării riscurilor.

(f) Metoda inducției, care a permis fundamentarea principalelor repere și concluzii a prezentei lucrări științifice.

Aplicarea tuturor metodelor de cercetare prezentate, coroborate între ele, au permis obținerea celor mai relevante rezultate științifice aferente obiectului cercetat.

Rezultatele obținute.

Pentru a-și realiza scopul pentru care a fost constituită, persoana juridică urmează să dispună de un șir de caracteristici care să-i permită evitarea sau, cel puțin, minimizarea riscurilor. Cu alte cuvinte, succesul și performanța financiară a unei entități sunt determinate inclusiv și de corectitudinea gestiunii riscurilor apărute, acestea devenind totodată indicatori al viabilității pe piața domeniului său de activitate.

În timp, problematica riscurilor a fost obiectul studiilor mai multor cercetători științifici. Din punct de vedere al semnificației implicate, pe lângă termenul de incertitudine, evidențiat anterior, riscul poate fi definit din mai multe unghiuri de vedere. Potrivit cercetătorilor Skaciok I.V. și Iurlova N. S. [6, pag.1], riscul în activitatea persoanelor juridice poate însemna o insuficiență a informației despre posibilitatea realizării unuia sau mai multor scopuri. Potrivit altor opinii [7], un risc poate reprezenta un eveniment favorabil, sau nefavorabil, care poate avea drept consecințe - rezultate pozitive sau negative.

O definiție normativă, o regăsim în art.1 din Legea nr.407/2006 [8], potrivit căruia, riscul reprezintă un eveniment inconvenient, posibil și viitor care ar putea afecta bunurile, capacitatea de muncă, viața ori sănătatea persoanei, iar riscul asigurat este fenomenul, evenimentul sau grupul de fenomene sau evenimente prevăzute în contractul de asigurare care, odată produse, pot genera prejudicii bunurilor sau persoanei asigurate. În context, proiectul noii legi privind activitatea de asigurare și reasigurare, aflat actualmente la etapa de examinare în Parlamentul Republicii Moldova, determină expres definiția mai multe tipuri de risc, precum [9]: risc de concentrare; risc de credit; risc de lichiditate; risc operațional; risc de piață; risc de subscriere; risc unic. Se observă că, deși societățile de asigurări sunt cele care vin ca un „scut” pentru persoanele juridice în raport cu riscurile incluse în contractele de asigurare, totuși și asigurătorii, la fel, se pot confrunta cu riscurile aferente domeniului său de activitate, de unde apare necesitatea unui management eficient al riscurilor respective.

Privind tipologia riscurilor, pe lângă cele expuse în proiect, riscurile pot fi împărțite și în: riscuri majore, medii și mici, sau în riscuri mai periculoase sau mai puțin periculoase [7].

Având în vedere natura și tipologia riscurilor, soluția evidentă pusă la dispoziția factorilor de decizie este un management sănătos al tuturor sferelor aferente domeniului de activitate, inclusiv prin prisma riscurilor. Mai mult, scopul managementului riscurilor este anume îmbunătățirea rezultatelor financiare ale entității și crearea condițiilor necesare care să limiteze pierderile financiare peste limita

admisibilă [6, pag. 3]. În acest sens, pot fi delimitate mai multe moduri de gestionare a riscurilor puse la dispoziția factorilor de decizie ale entităților: încheierea contractului factoring, tranzacțiilor de scontare, contractului de leasing, utilizarea scrisorii de garanție, încheierea contractului de fidejusiune, utilizarea acreditivului, încheierea tranzacțiilor bursiere (hedging) etc. [10, pag.52]. Respectiv, toate reprezintă, nu altceva decât, răspunsuri ale managementului la riscurile care pot apărea, fiind orientate spre realizarea unuia sau mai multor acțiuni principale manifestate prin: transferul, tolerarea, tratarea (cu scopul de a reține riscul la un nivel acceptabil), eliminarea sau valorificarea riscurilor [11].

Asigurarea face parte din categoria acțiunii de transfer al riscului, și poate fi de următoarele tipuri [10, pag.52]:

1) Internă – rezervarea preventivă a unei părți de mijloace financiare (formarea provizioanelor, constituirea rezervelor);

2) Externă – transmiterea riscurilor către societățile de asigurări.

Din punct de vedere normativ, potrivit art.1 din Legea nr.407/2006 cu privire la asigurări, prin asigurare se înțelege transferul unui risc eventual, inclusiv al riscului unei pierderi financiare și/sau al unei pagube materiale, de la asigurat la asigurător, în conformitate cu contractul de asigurare. Totodată, proiectul noii legi privind activitatea de asigurare și reasigurare, propune o definiție actualizată a asigurării, ca fiind un transfer al riscului eventual, inclusiv al riscului la care este expusă viața, sănătatea sau patrimoniul unei persoane, de la asigurat la societatea de asigurări și/sau reasigurare, în conformitate cu contractul de asigurare. În raport cu definiția în vigoare, observăm, că se evidențiază o tendință a legiuitorului de a schimba accentul de la consecință - pierderea financiară și/sau paguba materială, la obiectul supus protecției prin contractul de asigurare – viața, sănătatea sau patrimoniul.

Indiferent de semnificația actuală sau viitoare al acestui tip de management, persoanele cu funcție de răspundere, având în vedere caracteristicile entităților, pot alege între: acumularea unor surse financiare destinate cazurilor în care ar surveni un anumit risc în activitatea sa, păstrând responsabilitatea pentru consecințe, sau transferarea aceluși risc unui asigurător, care va prelua acea responsabilitate, în schimbul prețului primei de asigurare. Respectiv, esența asigurării în cadrul managementului riscurilor constă în transmiterea de povară de la cineva mai slab, la cineva mai puternic [12].

În cazul în care persoana juridică, nu dispune de suficiente mijloace financiare pentru a răspunde în mod corespunzător la o situație nefavorabilă apărută (de exemplu: pierderea roadei ca urmare a secetei/inundației – în cazul persoanelor juridice din domeniul agriculturii, deteriorarea semnificativă a mijloacelor de transport – în cazul persoanelor juridice a căror activitate constă în transportarea pasagerilor sau alte exemple), una din soluțiile pentru a evita sau minimiza riscurile legate de activitatea sa, este anume încheierea unui contract de asigurare, în baza căruia, gestiunea riscurilor, este una absolut rezonabilă, în cazul, în care se urmărește neutralizarea consecințelor financiare negative. Suplimentar, metoda respectivă presupune o mai mare stabilitate, precum și minimizează influența factorilor negativi asupra rezultatelor financiare ale persoanei juridice [10, pag.181].

În Republica Moldova, cadrul normativ și infrastructura pieței asigurărilor, permit ca factorii de decizie din cadrul entităților, să aleagă în calitate de opțiuni pentru buna gestionare a riscurilor sale, anume asigurarea.

Din punct de vedere al infrastructurii, clienții serviciilor de asigurare au acces la serviciile mai multor asigurători. Potrivit datelor prezentate de către CNPF [13], actualmente, piața este constituită din 11 societăți de asigurări, după cum urmează: „Acord Grup” SA; „Asterra Grup” SA; „Donaris Vienna Insurance Group” SA; „Garanție” SA; „General Asigurări” SA; „Grawe Carat Asigurări” SA; „Intact Asigurări Generale” SA; „Moldasig” SA; „Moldcargo” SA, „Moldova-Astrovaz” SA și „Transelit” SA. Se observă, că numărul existent al asigurătorilor, presupune o lipsă de monopol pe piață, iar prin opoziție – o concurență sănătoasă, și respectiv, o creștere a accesibilității și calității serviciilor de asigurare. Totodată, accesibilitatea la serviciile de asigurare, ca particularitate a asigurării, se manifestă și reieșind din prevederile legislației care protejează consumatorul de la abuzuri în raport cu acestea. Sub acest aspect, se delimitează așa garanții normative ca:

- interzicerea limitării accesului solicitantului asigurării la servicii de asigurare pe criterii de rasă, naționalitate, origine etnică, limbă vorbită, sex, vârstă, opinie, apartenență politică, avere sau origine socială (afertent categoriei „asigurărilor generale”) [14];
- interzicerea asigurătorilor, de a **stabili diferențiat** primele, tarifele și beneficiile în baza criteriului de sex [8, art.7 alin.(5¹)];
- nulitatea absolută a oricărei clauze care derogă de la dispozițiile capitolului din Codul civil care reglementează asigurarea în detrimentul contractantului, asiguratului sau beneficiarului consumator [15].

Prin prisma cadrului normativ în vigoare, un al punct-forțe al asigurării este varietatea riscurilor care pot fi supuse asigurării. Legislația reglementează pe deplin tipurile/clasele de asigurări în baza cărora pot fi acoperite un șir de riscuri, iar factorii de decizie din cadrul entităților au la dispoziție o gamă largă de servicii de asigurare determinate de Clasele incluse în licențele asigurătorilor. De exemplu, afertent Claselor de asigurări generale, se disting:

- **asigurările de credite** - care acoperă insolvabilitatea, creditul de export, vânzarea în rate, creditul ipotecar, creditul agricol;
- **asigurările de pierderi financiare**, care acoperă – riscurile de șomaj, insuficiența veniturilor, pierderile datorate condițiilor meteorologice nefavorabile; nerealizarea beneficiilor, riscurile afertente cheltuielilor curente; cheltuielile comerciale neprevăzute; deprecierea valorii de piață; pierderile de rentă sau alte venituri similare; pierderile comerciale indirecte, altele decât cele menționate anterior, pierderile financiare necomerciale, alte pierderi financiare; sau alte clase de asigurare [8, anexa 1].

În continuare, ne vom referi la analiza comparativă a unor exemple, sub aspectul varietății riscurilor și accesibilității la serviciile de asigurare. Astfel, în cazul unei persoane juridice cu activitate în domeniul agriculturii, care intenționează să-și asigure riscul pierderilor datorate condițiilor meteorologice nefavorabile – risc acoperit prin **Clasa 16** (Asigurări de pierderi financiare), reieșind din datele publicate de către Comisia Națională a Pieței Financiare [16] (la situația din 06.04.2021), aceasta va putea alege din serviciile oferite de 8 societăți de asigurări din totalul celor 11 („Acord Grup” SA; „Asterra Grup” SA; „Donaris Vienna Insurance Group” SA; „Garanție” SA; „General Asigurări” SA; „Moldasig” SA; „Moldcargó” SA și „Transelit” SA).

Riscurile incluse în Clasa 16, pot fi asigurate de circa 73% din societățile de asigurări din Republica Moldova. Prin comparație, potrivit datelor, dacă persoana juridică respectivă va intenționa să-și asigure riscul afertent creditului agricol (**Clasa 14** – Asigurări de credite), atunci la situația din 6 aprilie 2021, va putea alege din serviciile numai a 2 asigurători („Asterra Grup” SA și „Moldasig” SA).

Un alt exemplu poate fi cel al unui birou al istoriilor de credit, pentru care, potrivit Regulamentului privind licențierea activității biroului istoriilor de credit (Hotărârea CNPF nr.7/4/2009), protecția fizică a informațiilor deținute, inclusiv împotriva riscului de incendiu – este primordială. Respectiv, în cazul în care biroul respectiv va intenționa să se asigure juridic prin încheierea unui contract de asigurare, împotriva riscului de incendiu (**Clasa 8** – Asigurări de incendiu și de alte calamități naturale), acesta va putea alege din serviciile de asigurare oferite de toate cele 11 societăți de asigurări („Acord Grup” SA; „Asterra Grup” SA; „Donaris Vienna Insurance Group” SA; „Garanție” SA; „General Asigurări” SA; „Grawe Carat Asigurări” SA; „Intact Asigurări Generale” SA; „Moldasig” SA; „Moldcargó” SA, „Moldova-Astrovaz” SA și „Transelit” SA).

Reieșind din informația existentă, în funcție de Clasa de asigurare în care se integrează un anumit risc, putem identifica, în majoritatea situațiilor societatea de asigurări care poate livra serviciul de asigurare dorit. Exemplul reprezentativ sub aspectul accesibilității, rezidă din riscurile incluse în Clasa 8 – clasă inclusă în licențele a 100% din toți asigurătorii din Republica Moldova.

În contextul celor menționate, vom prezenta următorii indicatori pentru perioada 01.01.2020-31.12.2020 [17] ale societăților de asigurări în raport cu Clasele de risc descrise:

	1) Polițe emise pentru:	2) Suma asigurată:	3) Despăgubiri achitate:
Clasa 16 –	25 unități	3 322 241 374 lei	3 539 650 lei
Clasa 14 –	29 unități	176 123 798 lei	0 lei
Clasa 8 –	79 558 unități	97 156 669 095 lei	6 600 650 lei

A se reține, că datele privind polițele emise includ numai contractele în vigoare la finele perioadei de raportare (31 decembrie 2020). De asemenea, informația indicată la „despăgubiri achitate”, include despăgubirile în raport cu cazurile avizate în perioada de raportare. Observăm că, în general, asigurarea împotriva riscului aferent creditelor, precum și riscului pierderilor financiare, sunt Clase mai puțin preferabile de către clienții serviciilor de asigurări, decât Clasa asigurării împotriva riscului de incendiu și alte calamități naturale. Mai mult, datorită cererii sporite a clienților pentru asigurarea împotriva riscului de incendii și calamități naturale, distingem și eforturile societăților de asigurări orientate în a avea inclusă în licența sa anume această Clasă de asigurare, respectiv, Clasa 8 regăsindu-se în Anexele licențelor tuturor societăților de asigurări din Republica Moldova.

Astfel, am putea admite, că în cazul, în care va crește cererea persoanelor juridice la asigurarea, de exemplu, de credite, ar putea crește și numărul societăților de asigurări care își vor perfectă licența prin includerea în Anexă și a Clasei 14 de asigurări.

Actualmente, având în vedere licențele eliberate, nici un asigurător nu dispune de dreptul de asigurare a tuturor riscurilor incluse în Clasele prevăzute în Anexa 1 al Legii nr.407/2006 cu privire la asigurări. Pentru a putea desfășura activitatea de asigurare în raport cu o clasă, asigurătorul este obligat să depună la Comisia Națională a Pieței Financiare documentele pentru reperfectarea licenței, prin includerea clasei corespunzătoare de asigurare în Anexa licenței sale.

Astfel, potrivit Regulamentului privind licențierea pe piața asigurărilor [18, pct.30], în cazul, în care CNPF depistează date neveridice în documentele prezentate de către asigurător, acest fapt va servi drept temei pentru respingerea cererii de perfectare a licenței, fapt ce denotă siguranța și calitatea serviciilor de asigurare. Pe lângă acestea vom menționa că CNPF, în scopul evaluării respectării condițiilor prevăzute de legislație, dispune de dreptul de a solicita prezentarea documentelor suplimentare, precum informațiile și explicațiile verbale sau scrise referitor la documentele depuse. [18, pct.80] fapt ce denotă că asigurătorii care dispun de o clasă de asigurare inclusă în licența sa, la momentul solicitării perfectării licenței, au demonstrat conformitatea cu cerințele cadrului normativ în vigoare, pregătirea și suficiența tuturor resurselor pentru a face față activității de asigurare a riscurilor incluse în clasa respectivă.

Aspectele calitative și particularitățile asigurării, se confirmă și prin alte acte normative elaborate de către CNPF. Potrivit Regulamentului cu privire la cerințele față de persoanele cu funcție de răspundere ale asigurătorilor/reasigurătorilor și intermediarilor în asigurări și/sau reasigurări [19], sunt supuse aprobării persoanele cu funcție de răspundere din cadrul societății de asigurări/reasigurări printre care: membrii consiliului societății, organului executiv, comisiei de cenzori, contabilul-șef, conducătorii sucursalelor, etc. Respectiv, numai în cazul, în care aceste persoane, în baza documentelor depuse la CNPF, confirmă corespunderea criteriilor de integritate profesională, reputație, studii, calificare și experiență, lipsă a restricțiilor și incompatibilităților, vor putea obține aprobarea CNPF, ceea ce se califică ca conformitate/corespundere a persoanei evaluate cerințelor legislației în vigoare.

O altă particularitate, care argumentează rezonabilitatea alegerii asigurării, în calitate de metodă de management al riscurilor, este siguranța asigurătorilor. Reprezentînd entități de interes public, activitatea acestora este supravegheată de către un megaregulator - Comisia Națională a Pieței Financiare [20, art. 1 alin.(1) și art. 4 alin.(2)], care, în acest sens, dispune de plenitudinea de competențe. Legea - cadru a autorității de supraveghere, indică expres, că în scopul realizării obiectivelor sale, CNPF exercită prerogativele legale privind reglementarea și supravegherea pieței financiare nebankare prin adoptarea de decizii și dispunerea de măsuri executorii pentru participanții la piața financiară nebankară [20, art.8 lit.d)]. În acest sens, în cazul constatării încălcărilor de către asigurători a cadrului normativ aferent domeniului de activitate, CNPF este în drept să aplice sancțiuni potrivit legilor speciale [9, art.54 alin.(2)], precum: avertismentul, sancțiunea contravențională sub formă de amendă, amenda de până la 1% din capitalul social minim aplicată asigurătorului, limitarea operațiunilor pentru o anumită perioadă, suspendarea sau retragerea calității de persoană cu funcție de răspundere aprobată în prealabil, suspendarea sau retragerea parțială sau totală a licenței. Din punct de vedere al funcționalității unui asigurător, siguranța se manifestă reieșind din stabilitatea financiară de care dispune acesta. În acest sens, cadrul normativ, prevede, un șir de cerințe aferente [8, art.30

alin.(6)]: nivel corespunzător al capitalului propriu, al rezervelor tehnice și matematice, totalității activelor și gradului lor de diversificare și lichiditate, eficienței politicii investiționale, precum și coraportului dintre obligațiile din asigurare și obligațiile cedate în reasigurare.

Respectiv, astfel de cerințe imperative ale cadrului normativ, precum și existența unui control eficient al corespunderii asigurătorului la cerințele normative din partea Autorității de supraveghere, face ca siguranța, alături de varietatea riscurilor, accesibilitatea la servicii și calitatea să fie puncte forte ale asigurării și o parte componentă a managementului riscurilor.

CONCLUZII

Indiferent de definiția propusă pentru risc, considerentul care urmează a fi reținut, constă în faptul că, riscurile întotdeauna își vor găsi existența în viața unei entități. Un exemplu elocvent în acest sens, a fost oferit de anul 2020, prin cel puțin două evenimente care au rezultat într-o recesiune economică – seceta extremă și pandemia cauzată de COVID-19. Respectiv, un management sănătos al riscurilor este garantul unui viitor prosper și durabil al oricărei entități, iar rolul factorilor de decizie, sub acest aspect, se rezumă la luarea tuturor măsurilor privind identificarea, evaluarea, evitarea/minimizarea riscurilor prin aplicarea celor mai potrivite metode/instrumente de management. În acest sens, alegerea asigurării în cadrul managementului riscurilor va genera beneficii și consecințe favorabile în activitatea entităților.

Asigurarea, ca parte componentă a managementului riscurilor, este caracterizată, în principal, prin: siguranța garantată de autoritatea de supraveghere; calitate și accesibilitate, redate de lipsa monopolului în domeniul serviciilor de asigurare, pe piața din Republica Moldova, existând mai multe societăți de asigurări, atât cu capital autohton, cât și străin; precum și varietatea pe care o poate oferi clienților- beneficiari ai serviciilor de asigurări prin prisma riscurilor, care pot fi supuse asigurării. Respectiv, fiind comasate, particularitățile gestiunii riscurilor, fac din asigurare o soluție de încredere în protecția împotriva riscurilor cu care se poate confrunta entitatea în sectorul său de activitate.

REFERINȚE BIBLIOGRAFICE:

1. Dispoziția Comisiei pentru Situații Excepționale a Republicii Moldova nr.4 din 24.03.2020, Anexa 1. Disponibil: https://cancelaria.gov.md/sites/default/files/dispozitia_4_din_24.03.2020_a_cse_a_rm_cu_modificari.pdf
2. Hotărârea Comisiei Naționale Extraordinare de Sănătate Publică nr.11 din 15.05.2020.,punctul 15.
3. Disponibil: https://cancelaria.gov.md/sites/default/files/h_cnesp_nr.11_din_15.05.2020_cu_modificari.pdf
4. United Nations Moldova. *COVID-19 Planul de acțiuni pentru răspuns și redresare socioeconomică - Septembrie 2020*. Disponibil: https://www.md.undp.org/content/dam/moldova/docs/Moldova%20Covid-19%20RO%20OCT_FINAL.pdf
5. Fondul Națiunilor Unite pentru Populație (UNFPA), Moldova. *Evaluarea impactului socio-economic al COVID-19*. 2020. Disponibil: <https://moldova.unfpa.org/ro/news/covid-19-afectez%C4%83-cele-mai-vulnerabile-categorii-de-popula%C8%9Bie-%C8%99i-sectoarele-economiei-care>
6. The World Bank. *Moldova: Evaluarea impactului COVID-19 și a secetei asupra locurilor de muncă, companiilor și gospodăriilor*. Disponibil: <https://pubdocs.worldbank.org/en/453701608708692970/Moldova-Economic-Update-Special-Focus-Dec-22-Romanian.pdf>
7. СКАЧОК И., В., ЮРЛОВА Н., С. *Управление рисками*. Disponibil: <https://cyberleninka.ru/article/n/upravlenie-riskami/viewer>
8. Страхование в системе управления рисками. Disponibil: <https://risk-insurance.ru/insurance-management/risk-manage>
9. Legea cu privire la asigurări nr.407 din 21.12.2006. Monitorul Oficial al Republicii Moldova. 2007, nr.47-49, art.213
10. Proiectul de lege privind activitatea de asigurare și reasigurare. Disponibil: <http://parlament.md/ProcesulLegislativ/Proiectedeacteleislative/tabid/61/LegislativId/5295/language-ro-RO/Default.aspx>
11. MUNTEAN. N., BALANUȚĂ V. *Analiza și evaluarea riscurilor la nivel de întreprindere: aspecte teoretice și aplicative*. Chișinău: ASEM, 2010. Disponibil: http://www.lib.ase.md/wp-content/uploads/publicatii/Publicatii%20Asem_2010/Analiz_eval_Muntean.pdf

12. SHAYB. H. *Managementul riscului – identificare, evaluare și reacție la risc*. ECONOMICA. 2009, nr.1 (107), pag. 62. Disponibil: https://irek.ase.md/xmlui/bitstream/handle/123456789/541/Shayb_Hezy_%20ec_2019_1.pdf?sequence=1&isAllowed=y
 13. V. CERNICA. *Asigurarea riscului financiar: între dorințe și posibilități*. Disponibil: http://www.ervax.com/files/Riscul%20financiar4eco10nov2005_modi.pdf
 14. https://www.cnpf.md/ro/insurance_companies
 15. Regulamentul privind cerințele față de conținutul condițiilor de asigurare pentru clasele de asigurare benevolă, aprobat prin Hotărârea CNPF nr.55/6 din 08.11.2007.. Monitorul Oficial al Republicii Moldova. 2007, nr.198-202, art.719, punctul 7¹.
 16. Codul civil al Republicii Moldova, nr.1107/2002, art.1822 alin.(2). Monitorul Oficial al Republicii Moldova. 2019, nr.66-75, art.132 (republicată)
 17. Clasele de asigurări incluse în licența de activitate la situația din 06.04.2021. Disponibil: https://www.cnpf.md/storage/files/files/Clase%20de%20asigurare%2006_04_2021.xlsx
 18. Raport specializat privind activitatea de bază a asigurătorului (01.01.2020-31.12.2020). Disponibil: https://www.cnpf.md/storage/files/files/Raport%20activitatea%20de%20baza_01_01_2020-31_12_2020.xlsx
 19. Regulamentul privind licențierea pe piața asigurărilor, aprobat prin Hotărârea nr.47/6 din 22.10.2018. Monitorul Oficial al Republicii Moldova. 2018, nr.416-422, art.1639
 20. Regulamentul cu privire la cerințele față de persoanele cu funcție de răspundere ale asigurătorilor/reasigurătorilor și intermediarilor în asigurări și/sau reasigurări, aprobat prin Hotărârea CNPF nr.13/3 din 03.04.2008, Pct.9 și 14 .Monitorul Oficial al Republicii Moldova. 2008, nr.97-98, art.298
 21. Legea nr.192/1998 privind Comisia Națională a Pieței Financiare. în Monitorul Oficial al Republicii Moldova. 1999, art.22-23, art.91
-

Coordonator științific: BĂNCILĂ Natalia, dr. hab., prof. univ.

Academia de Studii Economice din Moldova,
Republica Moldova, or. Chișinău, str. Mitropolit Bănulescu-Bodoni, 61, www.ase.md
e-mail: bancila.natalia@ase.md

RESEARCHES REGARDING REMITTANCES AND FINANCIAL INSTRUMENTS FOR THEIR CAPITALIZATION IN THE REPUBLIC OF MOLDOVA

CERCETĂRI PRIVIND REMITENȚELE ȘI INSTRUMENTELE FINANCIARE DE VALORIFICARE A LOR ÎN REPUBLICA MOLDOVA

FRUNZA Lucian, masterand

Programul: Managementul Administrației Publice

Academia de Studii Economice din Moldova

Republica Moldova, Chișinău, str. Bănulescu-Bodoni 61, www.ase.md

e-mail autor: na1kul346@gmail.com

Abstract. *Remittances are an important source of money for the development of the national economy, accounting for about 15-17% of the country's annual GDP. The financial instrument used to capitalize the remittances being PARE 1 + 1.*

Key words: *Remittances, Economy, Program seems 1+1, Financial instrument.*

JEL CLASSIFICATION: G4

Termenul „remitență” este un neologism preluat din limba engleză – remittances – care are sensul de bani transferați dintr-un loc în altul. Judith van Doorn utilizează termenul cu sensul de „parte a veniturilor obținute de către muncitorii migranți transmisă în țara lor de origine”. Cerstin Sander, Ralph Chami definesc remitențele ca reprezentând un „flux substanțial de mijloace financiare, îndreptat preponderent din țările dezvoltate spre țările în dezvoltare”. Rolul remitențelor în dezvoltarea economică suscită un interes tot mai mare în ultimul timp.

Remitențele în dezvoltarea economiei RM. Remitențele contribuie esențial la dezvoltarea economiei Republicii Moldova. Dar, deși remitențele au influențat creșterea economică din ultimii ani prin finanțarea consumului, contribuția lor la o creștere economică durabilă este incertă. În Republica Moldova, volumul remitențelor a înregistrat o creștere continuă începând cu anii 1999, fiind însă afectate profund de criza financiară mondială actuală. Creșterea intrărilor de valută străină pe piața internă duce la securitatea valutei naționale. Pentru Republica Moldova, remitențele devin unul din principalele și stabile surse financiare. Pe parcursul ultimilor ani remitențele au avut un impact benefic asupra evoluției economiei Republicii Moldova. Influențele pozitive s-au manifestat atât prin sporirea veniturilor gospodăriilor casnice, cât și prin majorarea veniturilor în bugetul public de pe urma impozitării indirecte a mărfurilor importate. Astfel, remitențele au contribuit la ridicarea nivelului de trai al unei părți considerabile a populației

Factorii ce determină mărirea și frecvența fluxurilor totale de remitențe:

Dimensiuni ce determină atractivitatea remitențelor

1) Remitențele constituie o sursă din ce în ce mai semnificativă de finanțare externă a țărilor în dezvoltare.

2) Remitențele sînt resurse pentru țările cu nivel mediu scăzut de venituri, în timp ce a doua jumătate revine țărilor cu nivel de venituri mediu ridicat și celor cu venituri scăzute.

3) Remitențele sînt sursa stabilă de valută: remitențele recepționează mai puțin violent la șocuri economice și manifestă o stabilitate în timp. Remitențele pot fi un mecanism de asigurare pentru țările în dezvoltare, datorită faptului că diversifică sursele de finanțare externă.

4) Remitențele sînt o sursă indispensabilă pentru subzistență: pentru multe țări mici remitențele au devenit un mijloc vital de venituri.

5) Remitențele-substituent al ajutoarelor internaționale: migranții, și nu guvernării, au devenit furnizorii cei mai mari ai ajutorului din străinătate.

Impactul remitențelor asupra situației economice:

- numărul migranților;
- nivelul salarial al migranților;

- nivelul de dezvoltare economică al țării-gazdă;
- nivelul de dezvoltare economică al țării receptoare;
- ratele de schimb valutar;
- gradul de dezvoltare a infrastructurii rețelelor de transmitere a remitențelor;
- caracteristicile sociodemografice ale migranților;
- riscul politic al țării,
- existența în țara de origine a persoanelor dependente de migrant;
- durata aflării peste hotare a migrantului;
- nivelul veniturilor familiei din țara de origine;
- nivelurile ratelor dobânzii aferente depozitelor în țările-gazdă și țările receptive.

Efectele directe ale remitențelor, ce reprezintă venituri ale populației, se materializează în urma utilizării acestora pentru cheltuieli diverse, în venituri ale diferiților agenți economici, ce activează în diverse sectoare economiei.

Efectele indirecte, care vizează influența cheltuielilor de consum asupra producătorilor de materii prime, la care firmele producătoare de bunuri și servicii de consum apelează evident pentru a-și menține oferta în conformitate cu cererea de pe piață.

Efecte induse se concretizează în impactul remitențelor asupra întregii economii naționale, deoarece atât veniturile celor ce lucrează nemijlocit în ramurile producătoare de bunuri de larg consum, cât și cele ce revin sectorului producător de materii prime, sunt reinvestite cu scopul procurării altor mărfuri și servicii necesare.

Efectele negative ale remitențelor pentru economie și societate

I) Aprecierea monedei naționale și erodarea competitivității producătorilor autohtoni pe piețele externe

II) Alimentarea presiunilor inflaționiste

III) Crearea unor hazarduri morale la nivelul gospodăriilor casnice și autorităților publice

COVID-19 a generat o scădere a remitențelor în Republica Moldova în lunile martie – aprilie 2020, iar experții prognozează pentru acest an o descreștere cu până la 16-17% în luna mai a fost 20%. Datorită faptului că remitențele constituie circa 15-17% din PIB-ul anual al țării, o recușere a acestora ar avea un efect social-economic. Luând în considerare că peste 237 mii de familii din RM (circa ¼ din gospodăriile) primesc bani de la rudele aflate la muncă peste hotare, iar aproape jumătate din acestea depind în totalitate de remitențe. Scăderea acestora în continuu ar aduce la o creștere semnificativă a sărăciei la nivelul gospodăriilor rurale.

Instrumentele financiare de valorificare în Republica Moldova este programul abordat de Guvernul Republicii Moldova, programul PARE 1+1. Instrumentele financiare de valorificare în Republica Moldova este programul abordat de Guvernul Republicii Moldova, programul PARE 1+1. Mai mult decât atât, în pofida impactului pozitiv pe care programul PARE 1+1 îl poate avea asupra emigranților și afacerilor demarate de aceștia sau de rudele lor, intervențiile de acest gen pot fi calificate ca fiind injuste din punct de vedere social, deoarece discriminează non-emigranții în raport cu emigranții

Concluzii/recomandari

1. În plan Internațional remitențele au un impact pozitiv asupra economiei țărilor.
2. În R.Moldova doar un instrument financiar de valorificare a remitențelor, programul Pare 1+1, cea ce este insuficient

BIBLIOGRAFIE:

1. Opțiuni privind valorificarea remitențelor și economiilor emigranților pentru dezvoltarea Republicii Moldova .
Autori: Valeriu Prohnițchi Adrian Lupușor Chișinău, Februarie -Aprilie 2013
2. <http://dspace.usarb.md:8080/jspui/bitstream/123456789/1256/1/250-254%20Branasco.PDF>
3. https://www.revistadestatistica.ro/supliment/wp-content/uploads/2017/01/rss_12_2016_A06_ro.pdf
4. https://www.expert-grup.org/ro/biblioteca/item/download/1127_0f0f452377b60b46708af08697424a82

5. https://brd.gov.md/sites/default/files/document/attachments/studiul_privind_optiunile_remitentelor_in_republica_moldova_rom.pdf
 6. <https://www.md.undp.org/content/moldova/ro/home/presscenter/articles/2020/care-este-impactul-covid-19-asupra-remitenelor-in-republica-mold.html>
 7. https://brd.gov.md/sites/default/files/document/attachments/studiul_privind_optiunile_remitentelor_in_republica_moldova_rom.pdf
-

Coordonator științific: VACULOVSKI Dorin, dr., conf. univ.
Academia de Studii Economice din Moldova
Republica Moldova, Chișinău, str. Bănulescu-Bodoni 61, www.ase.md
e-mail: vaculovschi.dorin@ase.md

În redacția autorilor
Machetare: Staver Liliana

Serviciul Editorial-Poligrafic al ASEM
Republica Moldova, mun. Chișinău, MD-2005,
str. Mitropolit Gavriil Bănulescu-Bodoni, 59
Telefon: + 373 (22) 402 910